

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

KU LEUVEN

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Verhouding tussen bestuurdersaansprakelijkheid (artikel 2:56 WVV) en gemeenrechtelijke aansprakelijkheid (artikel 1382 Oud BW)

Sven Mechels

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Ilse SAMOY

De transnationale Universiteit Limburg is een uniek samenwerkingsverband van twee universiteiten in twee landen: de Universiteit Hasselt en Maastricht University.

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2023
2024

Maastricht University

Faculteit Rechten

master in de rechten

Masterthesis

Verhouding tussen bestuurdersaansprakelijkheid (artikel 2:56 WVV) en gemeenrechtelijke aansprakelijkheid (artikel 1382 Oud BW)

Sven Mechels

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de rechten, afstudeerrichting rechten

PROMOTOR :

Prof. dr. Ilse SAMOY

SAMENVATTING

Dit onderzoek tracht een antwoord te geven op de volgende centrale onderzoeksvraag: *"Hoe verhoudt de externe bestuurdersaansprakelijkheid opgenomen in art. 2:56 WVV zich tot de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid uit art. 1382 oud BW? En hoe kan het Nederlandse recht inspiratie bieden om deze verhouding beter te regelen op zodanige wijze dat de rechtszekerheid wordt verhoogd? Rekening houdend met de belangrijkste functies van aansprakelijkheidsregimes, zoals de vergoedende functie".*

Aangezien zowel de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid als de externe bestuurdersaansprakelijkheid van toepassing zijn op buitencontractuele fouten jegens een derde, lijken ze op het eerst zicht beide toepasselijk in de situatie waarin een bestuurder foutief schade heeft berokkend aan een derde. Uit de rechtsleer blijkt toch dat het genuanceerder ligt. Overigens schept de wetgever zelf geen duidelijkheid over de verhouding tussen beide regimes. Er heerst dus rechtsonzekerheid over de toepasselijkheid van beide regimes in de situatie waarin een bestuurder een buitencontractuele fout begaat, deze onzekerheid leidt dan op haar beurt weer tot onzekerheid inzake de verjaring van de rechtsvordering.

Als een situatie dan uiteindelijk onder artikel 2:56 WVV valt, lijken de toepassingsvoorwaarden toch in belangrijke mate af te wijken van de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid. Ook hanteert de externe bestuurdersaansprakelijkheid andere regels inzake de vergoeding van het slachtoffer.

De bestuurdersaansprakelijkheid uit het oude W. Venn. schepte meer rechtszekerheid en zorgde voor een adequate vergoeding van het slachtoffer. De vraag is waarom de wetgever dit niet heeft doorgetrokken in het WVV. Toch had ook het W. Venn. haar gebreken, dit is de reden waarom er niet naar het interne recht moet worden gekeken voor een oplossing.

Er zal een rechtsvergelijking met Nederland worden gedaan, omdat er daar meer duidelijkheid is over de vraag naar welk regime en welke voorwaarden van toepassing zijn op buitencontractuele fouten van een bestuurder. Het rechtstelsel creëert uniformiteit door alle buitencontractuele fouten van een bestuurder onder de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid te laten vallen. Het zorgt daarmee voor rechtszekerheid en beoogt een optimale vergoeding van het slachtoffer. Omdat dit de twee belangrijkste criteria zijn voor dit onderzoek, zal het Nederlandse recht worden gebruikt om een aanbeveling te doen.

DANKWOORD

Deze masterscriptie vormt het einde van mijn rechtenopleiding aan de UHasselt. Het heeft mij vooral bijgebracht om gestructureerd te werken en om met een kritische blik naar het recht te kijken. De wisselwerking tussen het verbintenissenrecht en ondernemingsrecht laat zien dat rechtstakken nooit ver van elkaar af staan.

Graag wil ik nog een aantal mensen bedanken.

Allereerst wil ik mijn promotor, Prof. dr. Samoy en mijn begeleider Dra. Vanswijgenhoven bedanken voor het toebedelen van het onderwerp van de masterscriptie en het verlenen van hulp doorheen het academiejaar. De schriftelijke en mondelinge feedback, maar ook het doorsturen van documentatie (bronnenonderzoek) hebben mij geholpen in de ontwikkeling van dit onderzoek.

Ten slotte wil ik ook mijn ouders bedanken voor de hulp en steun doorheen mijn studies. Ze hebben als een blok achter mij gestaan, van in de lagere school tot op heden.

INHOUDSOPGAVE

Inhoud

Samenvatting	1
Dankwoord	3
Inhoudsopgave	5
Lijst van afkortingen	7
Deel I. Inleiding	9
Hoofdstuk 1. Onderzoekscontext	9
Afdeling 1. Onderwerp	9
Afdeling 2. Stand van zaken	9
Afdeling 3. Probleemstelling	11
Afdeling 4. Relevantie	11
Afdeling 5. Beperkingen	12
Hoofdstuk 2. Onderzoeksvragen	13
Afdeling 1. Centrale onderzoeksvraag	13
Afdeling 2. Sub-onderzoeksvragen	13
Afdeling 3. Kwalificatie en methodologie	14
Deel II. Gemeenrechtelijke aansprakelijkheid	17
Hoofdstuk 1. Ontstaan en doelstellingen	17
Afdeling 1. Ontstaan	17
Afdeling 2. Doelstellingen	20
Hoofdstuk 2. Voorwaarden	24
Afdeling 1. Fout	24
Afdeling 2. Schade	29
Afdeling 3. Oorzakelijk verband tussen fout en schade	29
Afdeling 4. Verjaring	31
Hoofdstuk 3. Gevolgen	32
Deel III. Bestuurdersaansprakelijkheid (art. 2:56 WvV)	35
Hoofdstuk 1. Ontstaan en doelstellingen	35
Afdeling 1. Ontstaan	35
Afdeling 2. Doelstellingen	38
Hoofdstuk 2. Voorwaarden	40
Afdeling 1. Werking in de tijd	41
Afdeling 2. Fout	42
Afdeling 3. Schade	44
Afdeling 4. Oorzakelijk verband tussen fout en schade	44

Afdeling 5. Verjaring	45
Hoofdstuk 3. Gevolgen	45
Deel IV. Verhouding tussen beide regimes	49
Hoofdstuk 1. Gelijkenissen.....	49
Hoofdstuk 2. Verschillen.....	50
Hoofdstuk 3. Interactie	52
Afdeling 1. Oud recht	52
Afdeling 2. Huidig recht	53
Afdeling 3. Toekomstig recht	57
Deel V. De verhouding tussen beide regimes naar Nederlands recht	59
Deel VI. Aanbevelingen voor de Belgische wetgever om deze verhouding idealiter te regelen	63
Conclusie	65
Bibliografie	69
Wetgeving	69
Belgische wetgeving	69
Nederlandse wetgeving	69
Rechtspraak.....	70
Belgische rechtspraak	70
Nederlandse rechtspraak	70
Rechtsleer	71
Boeken:.....	71
Tijdschriften:	72
Verzamelwerken:	73
Blogs:	73

LIJST VAN AFKORTINGEN

Oud BW	Oud Burgerlijk Wetboek
BW	Burgerlijk Wetboek
NBW	Nederlands Burgerlijk Wetboek
WVV	Wetboek Vennootschappen en Verenigingen
W. Venn.	Wetboek van Vennootschappen

DEEL I. INLEIDING

Hoofdstuk 1. Onderzoekscontext

Afdeling 1. Onderwerp

1. Een rechtspersoon is een juridische entiteit met eigen rechten en verplichtingen die losstaat van haar leden en oprichters. Ze heeft organen¹ nodig die kunnen handelen in haar plaats, aangezien het begrip rechtspersoon eigenlijk gewoon verwijst naar de naam van de juridische entiteit die bestaat en deelneemt in het rechtsverkeer door opname ervan in het vennootschapsdossier², het spreekt voor zich dat een loutere benaming op papier zelf niet kan optreden in het rechtsverkeer.

2. De organen van de rechtspersoon vertegenwoordigen deze entiteit in het rechtsverkeer en verbinden zich niet persoonlijk voor de verbintenissen die ze hebben aangegaan voor de rechtspersoon³. Er moet een onderscheid worden gemaakt tussen de rechten en verplichtingen van enerzijds de rechtspersoon als afzonderlijke juridische entiteit en anderzijds die van haar leden/oprichters. De organen werken op basis van bevoegdheden die hun zijn toebedeeld: in de statuten van de rechtspersoon, door haar voorwerp of door de wet⁴.

3. Aangezien de rechtspersoon gebonden is door de handelingen die zijn gesteld door haar bestuurders⁵, is het de vraag wat er kan worden gedaan indien deze personen fouten hebben begaan in de uitoefening van hun opdracht zoals deze is omschreven door de vennootschap of door de wet. Om hieraan tegemoet te komen heeft de wetgever in het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (hierna WVV) een artikel 2:56 toegevoegd dat de aansprakelijkheid van bestuurders bepaalt en onder welke voorwaarden deze kan worden ingeroepen.

Echter werd er in het oud burgerlijk wetboek ook al een artikel 1382 geïmplementeerd dat de buitencontractuele gemeenrechtelijke aansprakelijkheid jegens derden omschrijft. Het is de wisselwerking tussen dit regime en het regime van de externe bestuurdersaansprakelijkheid (bestuurder jegens derden) die de rode draad zal vormen doorheen dit onderzoek.

Afdeling 2. Stand van zaken

4. Het huidige regime is van toepassing op alle rechtspersonen, dit was echter niet zo voor de invoering van het WVV. Het Wetboek van Vennootschappen⁶ kende aan elke rechtspersoon een eigen

¹ Art. 2:49 WVV.

² Art. 2:8 §1 lid 1, 2° WVV; art. 2:8 §2 lid 1, 1° WVV.

³ Art. 2:49 WVV; Art. 5:73 §2 lid 1 WVV; Art. 6:61 §2 lid 1 WVV; art. 7:93 §2 lid 1 WVV.

⁴ Art. 2:49 WVV.

⁵ Art. 5:74 WVV; art. 6:62 WVV; art. 7:94 WVV.

⁶ Wetboek van vennootschappen, BS 6 augustus 1999.

aansprakelijkheidsregime toe om de aansprakelijkheid van haar bestuurders vast te stellen⁷. Weliswaar was de uitwerking van deze verschillende regimes grotendeels gelijklopend, echter waren er wel geen maximumgrenzen aan de bestuurdersaansprakelijkheid gesteld zoals naar huidig recht.

5. De huidige regels betreffende de bestuurdersaansprakelijkheid zijn te vinden in artikel 2:56 WVV waarin zowel de aansprakelijkheid van de bestuurder t.o.v. de rechtspersoon (interne bestuurdersaansprakelijkheid) als de aansprakelijkheid van de bestuurder t.o.v. derden (externe bestuurdersaansprakelijkheid) worden behandeld. Dit is een algemene aansprakelijkheidsregel die geldt voor alle rechtspersonen. Uit artikel 2:51 WVV vloeit voort dat de bestuurdersaansprakelijkheid van toepassing is op elke bestuurder (zowel de leden van het bestuursorgaan als de dagelijkse bestuurders). Ook andere personen die werkelijke bestuurdersbevoegdheid hebben gehad (feitelijke bestuurders) kunnen aansprakelijk worden gesteld⁸. Belangrijk om te vermelden is dat het artikel niet alleen van toepassing is op de huidige bestuurders maar ook op voormalige bestuurders voor fouten begaan tijdens hun mandaat⁹.

Er bestaan ook enkele beperkingen op de bestuurdersaansprakelijkheid. Zo bevat artikel 2:57 WVV een beperking van de omvang van de bestuurdersaansprakelijkheid en introduceert het een maximumgrens. De aansprakelijkheid wordt beperkt tot een maximumbedrag dat afhankelijk is van de gemiddelde omzet en het gemiddelde balanstotaal van de laatste drie boekjaren in hoofde van de rechtspersoon.

6. Daarnaast bevat artikel 1382 oud BW de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid. Op 2 februari 2024 werd het wetsvoorstel tot invoering van het nieuwe boek 6 BW (buitencontractuele aansprakelijkheid) goedgekeurd door de kamer, het zal wellicht worden gepubliceerd in juni om vervolgens in werking te treden op 1 januari 2025¹⁰. In dit onderzoek zal het wetsvoorstel ook worden onderzocht om na te gaan of er een adequate oplossing werd gevonden voor het probleem dat de centrale onderzoeksvraag vormt voor dit onderzoek.

7. In Nederland wordt de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid geregeld in artikel 6:162 van het Nederlands Burgerlijk Wetboek (NBW), dit artikel regelt de aansprakelijkheid van de bestuurder ten opzichte van derden. De bepalingen betreffende de rechtspersonen zijn te vinden in boek 2, waarbij artikel 2:9 NBW de aansprakelijkheid van de bestuurder jegens de rechtspersoon regelt.¹¹ De interne aansprakelijkheid van de bestuurder jegens de vennootschap is dus te vinden in artikel 2:9 NBW, terwijl de externe aansprakelijkheid van de bestuurder jegens derden geregeld is in artikel 6:162 NBW.

⁷ VOF en CommV. : art. 203-208 W. Venn.; BVBA: art. 262-265 W. Venn.; CVBA: art. 408 W. Venn.; NV: art. 527-529 W. Venn.

⁸ Art. 2:56 lid 1 WVV.

⁹ Art. 2:56 lid 1 WVV; S. DE DIER, "Bestuurdersaansprakelijkheid voor fouten uit het verleden: et alors?", *Corporate Finance Lab 2021* (blog), <https://corporatefinancelab.org/2021/04/21/bestuurdersaansprakelijkheid-voor-fouten-uit-het-verleden-et-alsors/>.

¹⁰ Wetsvoorstel houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.*, Kamer 2023-2024, nr. 3213/012.

¹¹ Burgerlijk Wetboek (NL), *Overheid.nl Wettenbank* 1 januari 1992, <https://wetten.overheid.nl/zoeken/zoekresultaat/rs/2,3,4/titel/burgerlijk%20wetboek/titelf/1/tekstf/1/d/01-02-2024/dx/0>.

Afdeling 3. Probleemstelling

8. De aansprakelijkheidsregimes uit artikel 2:56 WvV en artikel 1382 oud BW zijn beide buitencontractuele regimes, dit betekent dat ze in beginsel toepasbaar kunnen zijn in een situatie waarbij een bestuurder een buitencontractuele fout begaat t.o.v. een derde.

9. Het probleem is dat het oud BW belangrijke leemtes vertoont aangaande de aansprakelijkheid van bestuurders in een rechtspersoon, er is enkel de buitencontractuele aansprakelijkheid voor eigen fout van eenieder (onafhankelijk van hoedanigheid) in artikel 1382, maar er is geen specifieke regeling voor de buitencontractuele aansprakelijkheid van bestuurders.

10. Voor de buitencontractuele aansprakelijkheid van bestuurders moet er worden gekeken naar artikel 2:56 WvV.

11. Er zijn dus twee verschillende buitencontractuele aansprakelijkheidsregimes maar het is problematisch dat er geen rechtsbepaling is die de verhouding tussen beide regimes regelt. Zo bevat het oud BW geen wettelijke bepaling die de verhouding regelt tussen de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid en bestuurdersaansprakelijkheid. Langs de kant van het WvV is er ook geen bepaling die deze verhouding regelt. Echter bevatte het Wetboek Vennootschappen wel een regeling omtrent de verhouding tussen de bestuurdersaansprakelijkheid en de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid, zo werd er in de bepalingen betreffende de aansprakelijkheid van de bestuurders uitdrukkelijk verwezen naar het gemeen recht (artikel 1382 oud BW)¹². De vraag is waarom de huidige wetgever er niet voor heeft geopteerd om dergelijke verwijzing naar het gemeen recht op te nemen in artikel 2:56 WvV.

12. Voor een schadelijgende derde is het van belang om te weten op welke rechtsgrond hij zijn vordering idealiter baseert. Beide regimes hebben immers verschillende toepasselijkheidsvoorwaarden en kunnen ook een verschillende uitkomst hebben, ook kan de vraag worden gesteld hoe beide rechtsbepalingen met elkaar interageren. Dit onderzoek poogt meer duidelijkheid te geven omtrent de wisselwerking tussen de bestuurdersaansprakelijkheid en het gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsregime zodat de rechtzoekende een overzicht heeft van welke rechtsbepaling het beste kan worden toegepast om een zo goed mogelijke uitkomst te bieden in zijn specifieke situatie. Er wordt gepoogd om meer rechtszekerheid te creëren over de wisselwerking tussen beide regimes.

Afdeling 4. Relevantie

13. Voor de rechtzoekende (rechtspersoon of derde) is het belangrijk om te weten op welk regime deze zich het beste kan beroepen bij een vermeende schending van bepaalde rechten door de bestuurders van een rechtspersoon. Elk regime heeft haar eigen toepassingsvoorwaarden en kan ook leiden tot een andere uitkomst. Daarom zal er in dit onderzoek worden nagegaan wat de gelijkenissen/verschillen zijn tussen beide regimes en zal er ook gekeken worden in hoeverre beide bepalingen met elkaar interageren. Het doel van dit onderzoek is om de rechtszekerheid te vergroten, aangezien er onduidelijkheden zijn over de

¹² Art. 262 (BVBA); art. 408 lid 1 (CV) en art. 527 W. Venn. (NV).

wisselwerking tussen beide aansprakelijkheden.

Afdeling 5. Beperkingen

14. Dit onderzoek zal zich voor het regime van de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid vooral focussen op het oude burgerlijk wetboek zoals van toepassing op datum van deze masterscriptie. Zoals eerder aangehaald is het wetsvoorstel om het gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsregime te wijzigen in het nieuwe boek 6 goedgekeurd op 2 februari 2024, waardoor het wellicht in werking zal treden op 1 januari 2025¹³. In dit onderzoek zal het wetsvoorstel enkel worden onderzocht om na te gaan of er een adequate oplossing werd gevonden voor het probleem dat de centrale onderzoeksvraag vormt voor dit onderzoek.

15. Verder zal het onderzoek hoofdzakelijk betrekking hebben op artikel 1382 (en deels artikel 1383 oud BW) om het gemeenrechtelijk aansprakelijkheidsregime te beschrijven. Er zal weinig tot geen aandacht worden besteed aan de artikelen 1384 tot en met 1386 oud BW omdat de focus hier zal liggen op de aansprakelijkheid voor het eigen gedrag. De vermeldde artikelen gaan eerder over de aansprakelijkheid voor eigen nalatigheid en de aansprakelijkheid voor andermans daad of voor zaken.

16. Daarenboven zal de rechtspraak m.b.t. artikel 2:56 WVV vrij beperkt zijn aangezien het eigenlijk nog maar redelijk recent recht is, dit zal blijken uit het hoofdstuk over de voorwaarden. Het WVV bepaalt immers dat dit artikel enkel van toepassing is op schadeveroorzakende feiten die plaatsvinden na de datum waarop het WVV van toepassing wordt op de rechtspersonen¹⁴, dit is vanaf 1 januari 2020¹⁵ of een eerdere datum indien de rechtspersoon ten gevolge van een statutenwijziging opteerde om het WVV eerder toe te passen (dit is ten vroegste vanaf 1 mei 2019).¹⁶

17. Het onderzoek heeft voornamelijk betrekking op rechtspersonen, er zal weinig tot geen aandacht worden besteed aan niet-rechtspersonen zoals de maatschap. De bepalingen van boek 2 WVV (waaronder de bestuurdersaansprakelijkheid) zijn immers enkel van toepassing op de rechtspersonen die in het WVV worden geregeld¹⁷.

18. Aangezien artikel 1382 oud BW de buitencontractuele aansprakelijkheid regelt, zal er voor de bestuurdersaansprakelijkheid uit artikel 2:56 WVV hoofdzakelijk worden gekeken naar de externe bestuurdersaansprakelijkheid waarin de aansprakelijkheid van de bestuurder jegens derden (en niet de interne aansprakelijkheid jegens de vennootschap) wordt geregeld.¹⁸

19. De nadruk zal vooral liggen op de gewone bestuursfouten. Het onderzoek uitbreiden naar de bijzondere aansprakelijkheidsgronden (zoals kennelijke grove fout die heeft bijgedragen aan faillissement¹⁹)

¹³ Wetsvoorstel houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2023, nr. 3213/001.

¹⁴ Art. 39, §6 Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV.

¹⁵ Art. 39, §1 lid 1 Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV.

¹⁶ Art. 39, §1 lid 2 Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV.

¹⁷ Art. 2:1 WVV.

¹⁸ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 3, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>.

¹⁹ Art. XX.225 WER.

die elk specifieke toepassingsvoorwaarden hanteren, zou niet meer aansluiten bij het echte onderwerp.

20. Het onderzoek heeft enkel betrekking op de buitencontractuele aansprakelijkheid van een bestuurder jegens derden. Daarom zal de contractuele aansprakelijkheid die geldt tussen contractspartijen, niet worden behandeld.

Hoofdstuk 2. Onderzoeksvragen

Afdeling 1. Centrale onderzoeksvraag

21. Dit onderzoek probeert meer duidelijkheid te geven omtrent de wisselwerking tussen de bestuurdersaansprakelijkheid en het gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsregime zodat de rechtzoekende een overzicht heeft van welke rechtsbepaling het beste kan worden toegepast om een zo goed mogelijke uitkomst te bieden in zijn specifieke situatie.

De centrale onderzoeksvraag luidt daarom als volgt:

“Hoe verhoudt de externe bestuurdersaansprakelijkheid opgenomen in art. 2:56 WvV zich tot de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid (art. 1382 oud BW)?” En hoe kan het Nederlandse recht inspiratie bieden om deze verhouding beter te regelen op zodanige wijze dat de rechtszekerheid wordt verhoogd? Rekening houdend met de belangrijkste functies van aansprakelijkheidsregimes, zoals de vergoedende functie”.

Afdeling 2. Sub-onderzoeksvragen

22. De centrale onderzoeksvraag wordt beantwoord met behulp van de informatie die wordt geput uit het onderzoek betreffende de volgende sub-onderzoeksvragen:

§1. Gemeenrechtelijke aansprakelijkheid (art. 1382 oud BW)

- A.** Hoe is de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid ontstaan en wat zijn haar doelstellingen?
- B.** Aan welke voorwaarden moet voldaan zijn opdat dit regime van toepassing is?
- C.** Welke gevolgen heeft de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid?

§2. Bestuurdersaansprakelijkheid (art. 2:56 WvV)

- A. Hoe is de bestuurdersaansprakelijkheid ontstaan en wat zijn haar doelstellingen?
- B. Aan welke voorwaarden moet voldaan zijn opdat dit regime van toepassing is?
- C. Welke gevolgen heeft de bestuurdersaansprakelijkheid?

§3. Wat is de verhouding tussen beide regimes?

- A. Wat zijn de gelijkenissen?
- B. Wat zijn de verschillen?
- C. Hoe interageren beide regimes met elkaar?

§4. Hoe is de verhouding tussen beide regimes geregeld naar Nederlands recht?

§5. Wat zijn de aanbevelingen voor de Belgische wetgever om deze verhouding idealiter te regelen?

Afdeling 3. Kwalificatie en methodologie

§1. Centrale onderzoeksvraag: "Hoe zou de verhouding tussen de bestuurdersaansprakelijkheid (art. 2:56 WVV) en de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid (art. 1382 oud BW) idealiter geregeld worden?"

23. Dit is een aanbevelende onderzoeksvraag omdat het onderzoek een voorstelling geeft van hoe het recht zou moeten zijn. Er wordt getracht aanbevelingen toe te reiken aan de Belgische wetgever om de verhouding tussen beide aansprakelijkheidsregimes duidelijker te regelen aan de hand van bepaalde criteria.

24. Momenteel heerst er nog rechtsonzekerheid betreffende verhouding tussen de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid en de bestuurdersaansprakelijkheid. Het is dan ook de bedoeling om hiervoor aanbevelingen te doen aan de Belgische wetgever aan de hand van de informatie die geput wordt uit de sub-onderzoeksvragen. Deze aanbevelingen zullen worden gedaan met inachtneming van bepaalde criteria waaraan het recht zal moeten voldoen, met name het verhogen van de rechtszekerheid en het zorgen voor een optimale vergoeding van het slachtoffer.

§2. Sub-onderzoeksvragen

A. Gemeenrechtelijke aansprakelijkheid (art. 1382 oud BW)

25. Enerzijds bestaat dit onderdeel uit beschrijvende onderzoeksvragen en anderzijds is er ook een verklarende onderzoeksvraag. De gemeenrechtelijke aansprakelijkheid wordt beschreven door een overzicht te geven van haar verschillende aspecten (ontstaan, voorwaarden en gevolgen). Zowel wetgeving, rechtspraak als rechtsleer m.b.t. artikel 1382 oud BW zullen worden onderzocht en neergeschreven. Ook wordt er verklaard waarom dit regime is ontstaan door de motieven van de toenmalige wetgever te achterhalen.

26. In dit onderdeel zullen de wetgeving, rechtsleer en rechtspraak omtrent artikel 1328 oud BW centraal staan. Er zal worden nagegaan hoe dit regime is ontstaan, met aandacht voor de doelstellingen van de toenmalige wetgever. Tevens zal er bekeken worden onder welke voorwaarden de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid van toepassing is en welke gevolgen dit met zich teweeg brengt voor de partijen in het geding. Ook zal er worden onderzocht wat de toepassingsvoorwaarden zijn en welke gevolgen er kunnen ontstaan.

B. Bestuurdersaansprakelijkheid (art. 2:56 WVV)

27. Enerzijds bestaat dit onderdeel uit beschrijvende onderzoeksvragen en anderzijds is er ook een

verklarende onderzoeksvraag. De bestuurdersaansprakelijkheid wordt beschreven door een overzicht te geven van haar verschillende aspecten (ontstaan, voorwaarden en gevolgen). Wetgeving, rechtspraak en rechtsleer m.b.t. artikel 2:56 WVV zullen worden onderzocht en neergeschreven. Ook wordt er verklaard waarom dit regime is ontstaan door de motieven van de toenmalige wetgever te achterhalen.

28. In dit onderdeel zullen de wetgeving, rechtsleer en rechtspraak omtrent artikel 2:56 WVV centraal staan. Er zal worden nagegaan hoe dit regime is ontstaan en hoe het is geëvolueerd doorheen de tijd naargelang de doelstellingen van de verschillende wetgevers. Ook zal er worden onderzocht wat de toepassingsvoorwaarden zijn en welke gevolgen er kunnen ontstaan.

C. Wat is de verhouding tussen beide regimes?

29. Deze onderzoeksvraag is intern vergelijkend omdat beide aansprakelijkheden met elkaar worden vergeleken. De gelijkenissen en verschillen worden opgesomd en vervolgens wordt er gekeken hoe beide interageren met elkaar.

30. Aangezien beide regimes een vorm van buitencontractuele aansprakelijkheid omvatten, is het interessant om na te gaan hoe de twee zich verhouden t.o.v. elkaar. De gelijkenissen en verschillen zullen kort worden opgesomd aan de hand van de bevindingen uit de voorgaande onderdelen, om het overzichtelijk te maken.

Ook zal er in dit onderdeel worden onderzocht hoe ze allebei interageren naar huidig recht, op deze manier weet de eisende partij op welk regime hij zijn vordering het best baseert rekening houdend met de vergoedende functie van aansprakelijkheidsregimes, hierbij staat ook de rechtszekerheid centraal. Na het beoordelen van deze wisselwerking aan de hand van voornoemde criteria, zal er op het einde van het onderzoek een aanbeveling volgen van hoe deze wisselwerking er idealiter uit zou zien rekening houdend met de vergoedende functie en de rechtszekerheid.

De wisselwerking tussen beide regimes zal ook kort worden onderzocht volgens het oude recht (W. Venn.). De interactie werd hier immers anders geregeld dan naar huidig recht, dit had ook gevolgen voor de rechtszekerheid en voor de vergoedende functie. In de aanbevelingen zal er daarom worden teruggekoppeld naar het W. Venn.

Nadien wordt er ook nog gekeken naar het toekomstige recht (boek 6 BW), omdat er langs de zijde van het gemeen recht ook het een en ander is veranderd voor de buitencontractuele aansprakelijkheid. De vraag is of dit ook kan zorgen voor veranderingen in de wisselwerking met de externe bestuurdersaansprakelijkheid uit artikel 2:56 WVV.

D. Hoe is de verhouding tussen beide regimes geregeld naar Nederlands recht?

31. Deze onderzoeksvraag is: beschrijvend, extern vergelijkend en evaluerend. Beschrijvend omdat het

Nederlandse recht wordt uitgelegd en extern vergelijkend omdat het vergeleken wordt met haar Belgische aanhanger. Evaluerend aangezien het recht wordt geëvalueerd om nadien de bevindingen te gebruiken als kapstok voor het Belgische recht.

32. In dit onderzoek zal de vergelijking met Nederlands recht worden gemaakt over hoe het regime van de bestuurdersaansprakelijkheid in interactie komt met de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid. Op basis hiervan zullen in het volgende onderdeel eventuele aanbevelingen worden gedaan die de Belgische wetgever kan hanteren in de toekomst.

Er zal wel enkel worden gekeken naar het huidige recht, omdat het de bedoeling is om hiermee aanbevelingen te doen voor het Belgische recht.

E. Wat zijn de aanbevelingen voor de Belgische wetgever om deze verhouding idealiter te regelen?

33. Dit is een aanbevelende onderzoeksvraag omdat er wordt getracht om aanbevelingen toe te reiken aan de Belgische wetgever om de verhouding tussen beide aansprakelijkheidsregimes duidelijker te regelen aan de hand van bepaalde criteria.

34. De bevindingen uit het Nederlandse recht zullen worden aangehaald als oplossing om de onduidelijkheid in het Belgische recht aan te kaarten en om de rechtzoekende wegwijs te maken m.b.t. de verschillende aansprakelijkheidsregimes die toepasselijk zijn in zijn zaak.

DEEL II. GEMEENRECHTELIJKE AANSPRAKELIJKHEID

35. In dit onderdeel zullen de wetgeving, rechtsleer en rechtspraak omtrent artikel 1328 oud BW centraal staan. Er zal worden nagegaan hoe dit regime is ontstaan, met aandacht voor de doelstellingen van de toenmalige wetgever. Verder worden de voorwaarden voor dit regime, alsook de gevolgen besproken.

Hoofdstuk 1. Ontstaan en doelstellingen

36. Artikel 1382 is deel van het oude Burgerlijk Wetboek dat werd ingevoerd in 1804 door de opstellers van de Code Civil²⁰. Om meer te weten te komen over de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid is het aangewezen om te kijken onder welke omstandigheden dit regime is ontstaan en welke doelstellingen²¹ de toenmalige wetgever ermee wilde bereiken.

37. Er zal ook kort worden stilgestaan bij de foutloze aansprakelijkheid om een volledig beeld te schetsen van de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid.

Afdeling 1. Ontstaan

§1. Ambachtelijke samenleving 1804

A. Algemeen

38. Het Oud Burgerlijk Wetboek²² werd op 21 maart 1804 ingevoerd onder leiding van Napoleon Bonaparte ten tijde van de Franse Revolutie, vandaar wordt het boek ook wel de "Code Napoleon" genoemd. In dit wetboek werden de belangrijkste principes van de Franse Revolutie neergelegd: gelijkheid, vrijheid en het eigendomsrecht. Er werd dus bewust gekozen voor een liberaal regime, iedereen kende persoonlijke vrijheid en iedereen was gelijk voor de wet²³.

Dit wetboek had een grote invloed binnen Europa, omdat de regels van toepassing waren op het hele Franse Keizerrijk (dus ook België en Nederland). Napoleon hechtte heel veel belang aan zijn wetboek, dit blijkt uit een welbekende uitspraak van hem. Hij vond het zelfs belangrijker dan het winnen van veldslagen, omdat

²⁰ T. VANSWEEFELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Intersentia, 2009, 11-22.

²¹ T. VANSWEEFELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Intersentia, 2009, 5-10.

²² (Oud) Burgerlijk Wetboek, BS 3 september 1807.

²³ Y. Minatchy, "Le Code civil fête ses 200 ans", *DroitBelge* 2004, http://www.droitbelge.be/news_detail.asp?id=142.

zijn "Code Napoleon" voor eeuwig zou blijven voortbestaan terwijl de veldslagen uitwisbaar zijn.²⁴

B. Subjectieve foutaansprakelijkheid

39. Bij de beoordeling van de aansprakelijkheid moest altijd worden gekeken naar de gestelde gedraging, het is een vorm van subjectieve aansprakelijkheid waarbij telkens een fout moest worden aangetoond.

40. Zoals eerder aangehaald was de Code Civil ontstaan tijdens een liberaal regime waarbij vrijheid van de burgers centraal stond. Met deze vrijheid kwam echter ook de verantwoordelijkheid voor zijn eigen daad, het was dus eigenlijk een mes dat aan twee kanten kon snijden. Hierdoor werd er bij het bepalen van een fout altijd uitgegaan van de vrijheid en de vrije wil van de burgers. Door dit liberalistisch denken werd er bij de beoordeling van het gedrag uitgegaan van de vrije wil van de vermeende dader.

C. Individuele aansprakelijkheid

41. In deze periode was er doorgaans sprake van een ambachtelijke samenleving waarin de socio-economische verhoudingen vooral tussen individuen waren, hierdoor ontstonden de conflicten grotendeels tussen de burgers onderling. Vandaar dat er in deze periode gekozen werd voor een individuele aansprakelijkheid voor het eigen foutieve gedrag, waarbij het ook niet mogelijk was om een aansprakelijkheidsverzekering aan te wenden.²⁵

Van collectieve aansprakelijkheid in hoofde van bestuurders van vennootschappen (waarbij elke bestuurder hoofdelijk aansprakelijk is voor het gezamenlijk bestuur, dus ook voor de gedragingen van andere bestuurders²⁶) was toen nog geen sprake, aangezien men enkel aansprakelijk kon worden gesteld voor zijn eigen daden²⁷.

42. Met deze individuele aansprakelijkheid wilde de wetgever de moraliteit van de rechtsonderhorigen verzekeren, deze aansprakelijkheid en haar toebehorende integrale schadevergoeding (ongeacht de zwaarte van de schade) werden gekoppeld aan een moreel verwijtbare onrechtmatige daad. Het is een middel om de morele verantwoordelijkheid en waakzaamheid van de mens te verhogen. Indien er schade optreedt zal deze wanorde hersteld moeten worden.²⁸

²⁴ R. Cabrillac, "Le Code civil des Français 21 mars 1804, République Française", https://francearchives.gouv.fr/pages_histoire/40101.

²⁵ T. VANSWEEFELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Intersentia, 2009, 11.

²⁶ Art. 2:56 lid 2-3 WvV.

²⁷ G. VINEY, *Introduction à la responsabilité, Traité de droit civil*, Parijs, L.G.D.J., 1995, nr. 15.

²⁸ P.A. FENET, *Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil*, Osnabrück, Otto Zeller, 1968, 491.

§2. Industrialisering

A. Algemeen

43. Sedert de invoering van het Oud Burgerlijk Wetboek in 1804, kende onze maatschappij een ware industrialisering. Deze evolutie van een ambachtelijke naar een industriële samenleving zorgde ervoor dat er nieuwe schadegevallen ontstonden waarbij artikel 1382 oud BW niet altijd volstond om deze risico's te remediëren. Er moest dus worden gezocht naar andere mogelijkheden om deze schadegevallen te kunnen dekken.

B. Foutloze -en objectieve aansprakelijkheid

44. Bij deze schadegevallen was het niet altijd mogelijk om de schadeverwekker of diens fout aan te tonen en zelfs als dit mogelijk was, kon het zijn dat deze schadeverwekker onvermogen was. Dit zorgde voor de opkomst van de risicoleer (foutloze aansprakelijkheid). In dit geval is er dus geen subjectieve beoordeling van het gedrag vereist, het is louter een objectieve aansprakelijkheid waarbij geen fout moet worden aangetoond. Aan deze materie zal in dit hoofdstuk vrijwel geen aandacht worden besteed, omdat dit kadert buiten de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid van artikel 1382 oud BW.

45. Voor de bestuurdersaansprakelijkheid kan er onder bepaalde omstandigheden wel een foutloze aansprakelijkheid in het gedrang komen, maar hier zal verder op worden ingegaan bij de bestuurdersaansprakelijkheid uit artikel 2:56 WvV. Onrechtstreeks kan er wel worden aangenomen dat artikel 2:56 WvV deels toch een foutloze aansprakelijkheid bevat, aangezien het ook kan zorgen voor de collectieve aansprakelijkheid van bestuurders in de leden twee en drie. De bestuurders zijn hoofdelijk aansprakelijk voor elkaars fout zonder dat een eigen fout moet worden aangetoond, enkel de fout die de aansprakelijkheid doet ontstaan moet worden aangetoond.

C. Beperkingen van de aansprakelijkheid

46. Door deze mogelijkheid van foutloze aansprakelijkheid lijkt het zo te zijn dat het slachtoffer nog beter aanspraak kan maken op een schadeloosstelling van de schadeverwekker, maar niets is minder waar.

47. Voortaan wordt er ook gekeken naar de zwaarte van de fout. Het is hierdoor mogelijk om bepaalde personen uit te sluiten van het aansprakelijkheidsregime. Zo kunnen werknemers bijvoorbeeld enkel persoonlijk aansprakelijk worden gesteld voor een opzettelijke, zware of gewoonlijk voorkomende en lichte fout²⁹. Belangrijk om op te merken is dat het slachtoffer in dit geval wel nog een schadevergoeding kan

²⁹ Art. 18 Arbeidsovereenkomstenwet.

bekomen van de werkgever of verzekeraar³⁰. Alleen is deze beperking niet zo relevant voor bestuurders, hierdoor zal er niet verder op worden ingegaan.

Zoals verder zal blijken, zijn er andere beperkingen die wel relevant zijn voor bestuurders (grenzen m.b.t. de schadevergoedingen in artikel 2:57 WvV).

D. Collectieve aansprakelijkheid

48. Zoals eerder aangehaald, kan het zijn dat de schadeverwekker onvermogen is om de schadevergoeding te betalen. In deze gevallen kan er voortaan gebruik worden gemaakt van een aansprakelijkheidsverzekering³¹.

Het is bijvoorbeeld als bestuurder mogelijk om zich te verzekeren voor fouten die kaderen binnen de bestuurdersaansprakelijkheid en binnen de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid in artikel 1382 oud BW (BA-verzekering)³². Dit is handig voor de slachtoffers omdat de bestuurder persoonlijk aansprakelijk is, hierdoor moet deze instaan met zijn eigen vermogen.

49. Ook is het zo dat de andere bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn voor elkaars fout zonder dat een eigen fout moet worden aangetoond, enkel de fout die de aansprakelijkheid doet ontstaan moet worden aangetoond. Dit is wel enkel zo indien er wordt gevorderd op basis van artikel 2:56 lid 2-3 WvV.

50. Van individuele aansprakelijkheid is dus geen sprake meer, althans niet meer in alle gevallen. In bepaalde gevallen is men niet enkel aansprakelijk voor eigen fouten maar ook voor die van een ander.

Afdeling 2. Doelstellingen

§1. Vergoedende functie

51. De vergoeding van schade aan de slachtoffers is een van de belangrijkste functies van het gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsregime.³³ Deze vergoedende functie is sinds het opstellen van het oud Burgerlijk Wetboek eigenlijk alleen maar in belang toegenomen.

52. Zoals eerder aangehaald, heeft artikel 1382 oud BW in beginsel betrekking op de individuele aansprakelijkheid. Deze aansprakelijkheid en haar bijhorende schadevergoeding worden gekoppeld aan het uitvoeren van een moreel verwijtbare onrechtmatige daad in hoofde van de schadeverwekker. Indien er

³⁰ T. VANSWEEFELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Intersentia, 2009, 15.

³¹ T. VANSWEEFELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Intersentia, 2009, 14.

³² K. DELESIE en N. GLIBERT, *Bestuurders wees op uw hoede, laat uw verzekeraar niet in het ongewisse, of hoe artikel 26 WLVO toepassing vindt op de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering*, Leuven, Intersentia, 440-441.

³³ A. TUNC, "Introduction", in Int. Enc. Comp. Law, XI, Torts 1974, p. 93, nr. 164.

schade is, moet de schade hersteld worden. In 1804 was er een liberale samenleving waar individuele vrijheid en verantwoordelijkheid voor eigen daden voortdurend in wisselwerking stonden. In deze ambachtelijke samenleving waren er minder schadegevallen omdat de verhoudingen vooral bestonden uit relaties tussen burgers onderling, dit zorgde ervoor dat schadegevallen makkelijker identificeerbaar waren en tevens minder omvangrijk. In deze periode was het aansprakelijkheidsregime vooral gefocust op de individuele vrijheid van individuen. Men heeft eigen vrijheden maar men moet de vrijheid van anderen tevens respecteren. Indien er een foutieve en- onrechtmatige inmenging heeft plaatsgevonden in de vrijheid van een ander, zal deze "wanorde" in hun buitencontractuele verhouding hersteld moeten worden.

53. Met de evolutie van een ambachtelijke naar een industriële samenleving vond er ook een evolutie plaats met betrekking tot de schadegevallen en de dekking van de risico's. Zowel het aantal schadegevallen als het aantal slachtoffers zijn in grote mate toegenomen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij schade door milieuvervuiling, in deze gevallen zijn er vaak meerdere slachtoffers voorhanden. Hierdoor hebben de aansprakelijkheidsregels niet enkel een individuele functie maar ook een maatschappelijke functie. Een ander gevolg van deze evolutie is dat de voorwaarden voor de toepasselijkheid van artikel 1382 oud BW niet meer zo makkelijk identificeerbaar zijn. Hiervoor kan ook weer worden teruggegrepen naar het voorbeeld van de schade door milieuvervuiling. Het is soms gewoonweg niet mogelijk om een fout toe te wijzen aan een specifieke schadeverwekker omdat er vaak jaren voorbijgaan vooraleer de schade zich manifesteert³⁴. Door het grote aantal slachtoffers kan het ook zijn dat de schadeverwekker niet voldoende vermogend is om alle schadelijders volledig schadeloos te stellen. Hier zal verder op worden ingegaan bij de schadespreidende functie³⁵. Een ander gevolg van de industrialisering is dat de meeste mensen het merendeel van hun inkomen verkrijgen uit het verrichten van werk. Indien een schadegeval arbeidsongeschiktheid veroorzaakt, kan dit zware gevolgen hebben voor de bestaanszekerheid van het slachtoffer³⁶.

Door deze evolutie in schadegevallen is de vergoedende functie van aansprakelijkheidsregels alleen maar belangrijker geworden om een optimale slachtofferbescherming te kunnen garanderen.

54. Het is belangrijk om te onthouden dat er gestreefd wordt naar een integrale schadeloosstelling waarbij het niet de bedoeling is dat het slachtoffer zich in een nadeligere of voordeligere situatie bevindt dan indien het schadegeval niet zou hebben plaatsgevonden.³⁷ Een uitgebreide bespreking van deze schadevergoeding zal aanbod komen in het hoofdstuk met betrekking tot de gevolgen van dit regime.

Omdat deze vergoedende functie wordt gezien als een van de belangrijkste functies van de verschillende aansprakelijkheidsregimes, zal deze als toetssteen worden gebruikt bij het bieden van een oplossing voor de onzekerheid over de wisselwerking tussen de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid en

³⁴ Vlaanderen.be, "Asbest", www.vlaanderen.be (Blog), Asbest | Vlaanderen.be.

³⁵ R.O. DALCQ, "Conclusions. Sécurité, assurances et solidarité", in *Responsabilité et réparation des dommages*, Brussel, Larcier, 343.

³⁶ D. SIMOENS, "Hoofdpijnen in de evolutie van het aansprakelijkheidsrecht", *R.W.* 1980-81, 1963-1965; L. CORNELIS, *Zaken*, Brussel, Bruylant, 1979, p. 646, nr. 93; J.L. FAGNART, o.c., *Les assurances de l'entreprise*, Brussel, Bruylant, 1988, 420.

³⁷ Cass. 20 februari 2009, C.07.0305.N, ECLI:BE:CASS:2009:ARR.20090220.18, Arr.Cass. 2009, nr. 146, 606, Pas. 2009, 553; Cass. 17 september 2020, *TBBR* 2020, afl. 2, (106-112) 111, nr. 14, noot T. VANSWEEFELT en B. WEYTS; J. RONSE, L. DE WILDE, A. CLAEYS en I. MALLEMS, *Schade en schadeloosstelling*, Gent, Story-Scientia, 1984, 172-175.

de externe bestuurdersaansprakelijkheid.

§2. Preventieve functie

55. Het aansprakelijkheidsrecht heeft tevens als doel om schadegevallen te voorkomen ex ante. In vergelijking met de andere functies gaat het hier om een preventieve functie die beoogt het schadegeval geheel te vermijden. Door deze aansprakelijkheidsregels wordt de potentiële schadeverwekker gewezen op het feit dat hij zal moeten instaan voor de gevolgen van zijn onrechtmatige gedrag. Dit werkt ontmoedigend. Zo heeft Becker bijvoorbeeld een theorie ontwikkeld over de kosten-baten analyse van een potentiële dader van een misdrijf (Deterrence Hypothesis³⁸). Indien de kosten (van het plegen van een misdrijf) de baten overtreffen, zal deze potentiële dader eerder geneigd zijn om het misdrijf daadwerkelijk te plegen. Indien de baten gelijk zijn aan of lager liggen dan de kosten, zal hij ontmoedigd worden om het misdrijf te plegen. Deze theorie wordt vooral toegepast in het strafrecht maar zoals gesteld vervult het aansprakelijkheidsrecht eigenlijk een gelijkaardige functie.

56. Het belang van deze preventieve functie van aansprakelijkheidsregels is de laatste decennia evenwel afgenomen door de opkomst van aansprakelijkheidsverzekeringen. Er moet immers sprake zijn van een connectie tussen de schadeverwekker en diegene die uiteindelijk de schadevergoeding zal moeten betalen, opdat er sprake kan zijn van enige preventieve werking³⁹. Door tussenkomst van aansprakelijkheidsverzekeringen wordt deze band afgezwakt en verliezen aansprakelijkheidsregels dus hun preventieve werking. Althans moet er wel een nuancering gemaakt worden voor schade door opzettelijke fouten en voor grove fouten die vermeld zijn in de overeenkomst, een verzekeraar is immers niet verplicht om deze schade te dekken⁴⁰.

57. Tevens kan er niet zomaar worden aangenomen dat elke burger elke rechtsregel kent, deze preventieve functie gaat evenwel onterecht uit van deze veronderstelling.⁴¹ Het onrechtmatige gedrag moet ontstaan door een foutieve gedraging (wat vaak de overtreding van een andere rechtsregel inhoudt), dit is immers een voorwaarde opdat de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid kan intreden. Met het wekelijks tot stand komen van almaar nieuwe regelgeving is het onmogelijk om nog aan te nemen dat elk individu volledig op de hoogte is van de wetgeving.

§3. Maatschappelijke functie

58. De preventieve functie van aansprakelijkheidsregels staat eigenlijk in verband met haar maatschappelijke functie. Ook deze functie werd vooropgesteld door de rechtseconomen (learned hand

³⁸ M. FAURE, *A law and economics approach to environmental crime*, Rotterdam Institute of Law and Economics, 2017, 9-10.

³⁹ P. ATIYAH, *Accidents, Compensation and the Law*, Cambridge University Press, 2018, 546 en 555.

⁴⁰ ART. 62 LID 1-2 WET VERZEKERINGEN; CASS. 3 NOVEMBER 2022, AR C.21.0407.F.

⁴¹ A. LINDEN en B. FELDTHUSEN, *Canadian tort law*, LexisNexis Canada, 2006, 8.

rule⁴²).

Het aansprakelijkheidsrecht wordt kan worden gebruikt om economische efficiëntie te creëren, potentiële schadeverwekkers worden zo gestimuleerd om preventieve maatregelen te nemen zodat eventuele kosten van een mogelijk ongeval geminimaliseerd worden.⁴³ Deze kosten van het ongeval moeten geleden worden door de schadeverwekker maar ook door de maatschappij in haar geheel. Verzekeraars moeten tussenkomen of er is bepaalde schade aan de omgeving, dit zijn allemaal kosten die derden moeten dragen. Het is daarom noodzakelijk dat deze maatschappelijke kosten geminimaliseerd worden doordat de potentiële schadeverwekker preventieve maatregelen neemt om een ongeval te vermijden. In lijn met haar preventieve functie is deze functie ook enkel van toepassing indien de baten (van de onrechtmatige gedraging) de kosten niet overtreffen. Indien de baten hoger liggen, zal er geen ontmoediging zijn om de onrechtmatige gedraging te doen en wordt men dus niet aangemoedigd om preventieve maatregelen te nemen. De potentiële schadeverwekker zal immers enkel maatregelen nemen die in verhouding staan tot de kosten van een mogelijk schadegeval.

59. Naast de voormelde algemeen erkende basisfuncties zijn er ook nog enkele andere functies die hieronder worden opgelijst.

§4. Schade spreidende functie

60. Zoals eerder aangehaald bij de vergoedende functie, kunnen aansprakelijkheidsregels ook een schade spreidende functie hebben. Dit is evenwel een functie die niet altijd voorkomt en hierdoor wordt het niet beschouwd als een basisfunctie.

61. Deze schade spreidende functie zal in het geding komen indien de schadeverwekker verzekerd is voor buitencontractuele aansprakelijkheid (bijvoorbeeld door een familiale verzekering⁴⁴ of een WAM-verzekering⁴⁵). Specifiek in hoofde van de bestuurders kan er een BA-verzekering worden afgesloten voor schade die optreedt met betrekking tot de buitencontractuele aansprakelijkheid⁴⁶. De schade moet in dit geval niet rechtstreeks gedragen worden door de schadeverwekker maar zal verdeeld worden, dit is de reden waardoor er niet meer kan gesproken worden van een louter individuele aansprakelijkheid zoals dit in 1804 het geval was. Voor het slachtoffer creëert dit ook een extra bescherming, omdat deze een zekerheid heeft op een volledige schadeloosstelling ondanks een eventueel onvermogen van de schadeverwekker.

62. Wel ondermijnt deze functie de preventieve functie omdat de band tussen de schadeverwekker en degene die de schade uiteindelijk moet betalen onderbroken wordt (zie 4.1.2.2). Omdat de schadeverwekker niet meer rechtstreeks genoodzaakt is om de schade te vergoeden, wordt deze niet meer ontmoedigd om

⁴² M. FAURE en N.J. PHILIPSEN, *An economic Analysis of Tort Law and Insurance*, 2019, 2-3.

⁴³ M. FAURE en R. VAN DEN BERGH, "Efficiënties van het foutcriterium in het Belgisch aansprakelijkheidsrecht", *R.W.* 1987-1988, 1106.

⁴⁴ KBC, "Familiale verzekering", *kbc.be* (Blog), <https://www.kbc.be/particulieren/nl/verzekeren/gezin/je-familiale-verzekering.html>.

⁴⁵ Art. 2 §1 WAM-wet.

⁴⁶ Huysman Verzekeringen, "BA uitbating: bescherm uw onderneming voor schade aan derden", *Huysman.be* 2023 (Blog), <https://www.huysman.be/verzekeringen-kmo-en-zelfstandigen/burgerlijke-aansprakelijkheid-uitbating/>.

een gelijkaardige gedraging in de toekomst opnieuw te stellen. Echter beschikt de verzekeraar wel zelf over mogelijkheden om preventief te werken, door bijvoorbeeld de premie te verhogen of de overeenkomst op te zeggen in geval van een schadegeval.⁴⁷

63. Het is overigens ook mogelijk dat de verzekeraar bepaalde soorten van schade niet zal dekken, dit is bijvoorbeeld het geval bij schade veroorzaakt door een bewuste fout of een grove fout die werd bepaald in de overeenkomst.⁴⁸ Er moet dus nog altijd goed worden gekeken naar de specifieke dekking van de verzekeringsovereenkomst in geval van een opzettelijke fout, omdat schade door grove fouten in concreto uitgesloten kunnen worden van dekking in de overeenkomst zelf.

Hoofdstuk 2. Voorwaarden

64. Fout, schade en oorzakelijk verband zijn voorwaarden waaraan cumulatief moet worden voldaan alvorens de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid van artikel 1382 oud BW haar intrede kan maken. Echter is het in werkelijkheid veel uitgebreider dan dit, zoals zal blijken in dit hoofdstuk⁴⁹. Ook moet de vordering worden ingesteld binnen een bepaalde termijn, de verjaringstermijn⁵⁰. Diegene die de schadevergoeding vordert zal deze voorwaarden moeten bewijzen, de eiser draagt hiervoor de bewijslast⁵¹.

Afdeling 1. Fout

65. Uit de bewoordingen van artikel 1382 oud BW volgt dat er sprake moet zijn van schuld in hoofde van de schadeverwekker. Er wordt evenwel geen onderscheid gemaakt tussen onrechtmatigheid en schuld zoals dit gebeurt naar Nederlands recht⁵². Naar Belgisch recht wordt er (zoals naar Frans recht) dus aangenomen dat het begrip schuld naar een fout verwijst, deze redenering is tevens te vinden in de voorbereidende werken van het BW⁵³.

66. Het begrip fout verwijst naar een rechtsfeit, omdat het rechtssubject de rechtsgevolgen van zijn

⁴⁷ HLN, "PAS OP VOOR EEN PREMIEVERHOOGING: IS HET VOORDELIGER ZÉLF JE SCHADE TE BETALEN NA EEN AUTO-ONGEVAL?", HLN.BE 2023 (BLOG), [HTTPS://WWW.HLN.BE/MOBILITEIT/PAS-OP-VOOR-EEN-PREMIEVERHOOGING-IS-HET-VOORDELIGER-ZELF-JE-SCHADE-TE-BETALEN-NA-EEN-AUTO-ONGEVAL~AE0CE1E0/](https://www.hln.be/MOBILITEIT/PAS-OP-VOOR-EEN-PREMIEVERHOOGING-IS-HET-VOORDELIGER-ZELF-JE-SCHADE-TE-BETALEN-NA-EEN-AUTO-ONGEVAL~AE0CE1E0/).

⁴⁸ Art. 62 lid 1-2 Wet Verzekeringen; Huysman Verzekeringen, "BA uitbating: bescherm uw onderneming voor schade aan derden", *Huysman.be* 2023 (Blog), <https://www.huysman.be/verzekeringen-kmo-en-zelfstandigen/burgerlijke-aansprakelijkheid-uitbating/>.

⁴⁹ S. SOMERS, *Aansprakelijkheidsrecht en mensenrechten*, Brussel, Intersentia, 2016, 261-546; T. VANSWEEFELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Intersentia, 2009; B. TILLEMANS en I. CLAEYS (eds.), *Buitencontractuele Aansprakelijkheid*, Brugge, die Keure, 2004; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE en L. WYNANT, "Overzicht van rechtspraak uit onrechtmatige daad 1985-1993", TPR 1995, 1115-1534; H. VANDENBERGHE, M. VAN QUICKENBORNE en L. WYNANT, "Overzicht van rechtspraak uit onrechtmatige daad 1985-1993", TPR 1995, 1551-1955, <https://tpr.be/logging/logpdf.php?file=content/2000/2000-1551>.

⁵⁰ Art. 2262bis lid 2-3 oud BW.

⁵¹ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 177.

⁵² G.H.A. SCHUT, *Onrechtmatige daad*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1985, 42-52.

⁵³ L. CORNELIS, *Beginnelen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 19.

handeling niet heeft gewenst. Het is dus te onderscheiden van een rechtshandeling.⁵⁴

67. Het is belangrijk om te onthouden dat een fout in de zin van artikel 1382 oud BW altijd moet gaan over een buitencontractuele fout, er is dus geen contractueel verband. De schadeverwekker begaat een fout die buiten elk contract schade kan toebrengen aan een derde. De plicht om de schade te vergoeden staat dus los van enige overeenkomst, dit is het verschil met de contractuele aansprakelijkheid.⁵⁵

68. De fout is een noodzakelijke voorwaarde opdat er sprake kan zijn van enige aansprakelijkheid. In principe is het mogelijk dat een schadeverwekker aan enige aansprakelijkheid ontsnapt indien deze geen fout heeft begaan⁵⁶. Dit is zeer ingrijpend maar zoals eerder aangehaald (zie 4.1.1.1. c), is artikel 1382 oud BW ingevoerd ten tijde van een uiterst liberale samenleving waarin individuele vrijheid en tegelijk bescherming van de ander centraal stonden. Ook in die tijd was dit al een moeilijke afweging om te maken en zit het aansprakelijkheidsrecht tussen beide fundamentele rechten gekneld⁵⁷.

69. Het foutbegrip bestaat uit drie bestanddelen die hieronder zullen worden uitgelegd.

§1. Toerekeningsvatbaarheid

70. De toerekeningsvatbaarheid wordt getoetst aan de hand van een subjectieve -en feitelijke controle door de rechter, deze oordeelt op onaantastbare wijze of de schadeverwekker wel of niet toerekeningsvatbaar is⁵⁸. Enkel dit element van de fout wordt onderworpen aan een subjectieve toetsing, enkel hier zijn de persoonlijke kenmerken van de betrokkene relevant⁵⁹.

71. De schadeverwekker moet toerekeningsvatbaar zijn om een fout (zijnde een rechtsfeit) te kunnen begaan, dit is in lijn met het vereiste dat men handelings en- rechtsbekwaam moet zijn om rechtshandelingen te kunnen doen. Om toerekeningsvatbaar te zijn moet het rechtssubject een "vrije wil" hebben zodat deze in staat is om de gevolgen van zijn daden in overweging te kunnen nemen.⁶⁰ Indien deze vrije wil ontbreekt, is het rechtssubject louter het instrument van andere externe omstandigheden om deze handelswijze te stellen⁶¹. Deze beschikt in dat geval niet over de mogelijkheid om zijn gedrag te toetsen aan de algemeen zorgvuldigheidsnorm. Zowel kinderen⁶², geestesgestoorden⁶³ als personen die als gevolg

⁵⁴ L. CORNELIS, *Beginnelsen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 14.

⁵⁵ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 171.

⁵⁶ Cass. 3 mei 1958, Arr. Cass. 1958,690.

⁵⁷ A. TUNC, *La responsabilité civile*, Paris, Economica, 1981, 51-96.

⁵⁸ L. CORNELIS, *Beginnelsen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 21.

⁵⁹ L. CORNELIS, *Beginnelsen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 44.

⁶⁰ Cass. 10 april 1970, Arr. Cass. 1970, 730.

⁶¹ J., RUTSAERT, *Le fondement de la responsabilité civile extracontractuelle*, Brussel, Bruylant, 1930, 109-110.

⁶² Cass. 30 mei 1969, Arr. Cass. 1969, 943.

⁶³ Cass. 29 november 1984, Arr. Cass. 1985, 446.

van een plots ziekteverschijnsel de controle over hun gedrag verliezen⁶⁴. Ook rechtvaardigingsgronden⁶⁵ kunnen ervoor zorgen dat een persoon als ontoerekeningsvatbaar kan worden beschouwd omdat deze ook het tijdelijke verlies van de controle over het gedrag als gevolg kunnen hebben, deze moeten wel en onvoorzienbaar zijn⁶⁶.

§2. Onrechtmatige daad

72. Uit de bewoordingen van artikel 1382 en artikel 1383 oud BW is op te maken dat de aansprakelijkheid betrekking heeft op elke daad door een persoon waardoor er schade wordt veroorzaakt aan een ander. Waar artikel 1382 betrekking heeft op een actieve handeling, heeft artikel 1383 betrekking op een onthouding. Er moet sprake zijn van een onrechtmatige daad, dit is elke handeling of nalatigheid die een inbreuk uitmaakt op een wetgevende norm of op de algemene zorgvuldigheidsplicht.⁶⁷

73. Het is bij de bespreking van de fout al eens aangehaald, maar het dient nog eens te vermelden dat het hier gaat om een buitencontractuele wanprestatie die schade veroorzaakt buiten elk contractueel verband. Een foutieve handeling die valt binnen de uitvoering van zijn contractuele verbintenissen zal hierdoor niet aan de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid onderworpen zijn, maar wel aan de contractuele aansprakelijkheid.

74. Tevens moet het gaan om een onrechtmatige daad die elk rechtssubject kan plegen, als de fout echt verbonden is aan een bepaalde hoedanigheid zal er een functioneel aansprakelijkheidsregime van toepassing zijn. Een bestuurder kan gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid oplopen als deze "toevallig" tijdens zijn bestuursopdracht een onrechtmatige daad begaat die elk rechtssubject kan begaan. Zo gelden bepaalde verplichtingen inzake milieu niet alleen voor bestuurders maar eigenlijk voor elk rechtssubject. Hierdoor zal een bestuurder die bijvoorbeeld bepaalde milieuovertredingen begaat, onder het regime van de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid vallen.⁶⁸

A. Inbreuk op wettelijke norm

75. Bij het niet naleven van een wettelijke regel is er direct sprake van een onrechtmatige daad, wel moet de schadeverwekker de fout wetens en willens gesteld hebben en mag er geen rechtvaardigingsgrond

⁶⁴ Corr. Liège 27 februari 1987, J.L.M.B. 1987, 469 (epilepsie).

⁶⁵ L. CORNELIS, *Beginnels van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 27.

⁶⁶ L., CORNELIS, *Zaken*, 180-184.

⁶⁷ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 174.

⁶⁸ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 31, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>.

voorhanden zijn.⁶⁹

76. In dit geval moet er niet worden getoetst aan de algemene zorgvuldigheidsnorm en zal de schadeverwekker de schadelijder moeten vergoeden indien er voldaan is aan de andere voorwaarden⁷⁰. Er kan immers worden aangenomen dat een normaal, zorgvuldig en vooruitziend persoon alle wettelijke regels naleeft⁷¹.

77. A contrario betekent het naleven van een wettelijke norm nog niet dat er geen sprake kan zijn van een onrechtmatige daad, het kan immers zijn dat de toepassing van een strengere algemene zorgvuldigheidsnorm toch kan leiden tot een fout. Zo zal een bouwheer aanvullend de nodige voorzorgen moeten nemen om schade te voorkomen in geval van het uitvoeren van afbraakwerken ondanks dat hij over een vergunning beschikt.⁷²

B. Miskenning algemene zorgvuldigheidsnorm

78. Ook bij de miskenning van de algemene zorgvuldigheidsnorm is er sprake van een onrechtmatige daad, alleen is deze beoordeling niet zo zwart-wit als bij een inbreuk op de wet.

79. Om te beoordelen of de schadeverwekker een fout heeft begaan door het miskennen van de algemene zorgvuldigheidsplicht, zal er een concrete foutbeoordeling moeten gebeuren aan de hand van de specifieke feiten en in het bijzonder zal het gedrag van de dader hierbij centraal staan. Het gedrag van de schadeverwekker wordt getoetst aan het gedrag van een normale, zorgvuldige en vooruitziende persoon geplaatst in dezelfde omstandigheden.⁷³

80. Zorgvuldigheid verwijst naar het nemen van passende voorzorgsmaatregelen om nadelige gevolgen van zijn daden te voorkomen indien mogelijk. Vooruitziendheid betekent dat de persoon zich de negatieve gevolgen van zijn daden naar alle redelijkheid kan inbeelden. Deze elementen worden telkens getoetst aan het gedrag van een normaal persoon geplaatst in dezelfde omstandigheden, dit vergt een concrete toetsing van de specifieke feiten die eigen zijn aan de zaak in kwestie.⁷⁴

81. Door zijn gedrag met dit van de "gemiddelde" andere persoon te vergelijken, wordt er uitgesloten

⁶⁹ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 183.

⁷⁰ H. VANDENBERGHE, "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (2000- 2008), Deel II. Foutvereiste – Algemene kenmerken", *TPR* 2010, II, 1772 e.v.

⁷¹ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 183.

⁷² B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 183.

⁷³ L. CORNELIS, *Beginnelsen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 34.

⁷⁴ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 175-176.

dat er rekening wordt gehouden met zijn persoonlijke kenmerken. Er is evenwel een uitzondering indien de persoonlijke vaardigheden van de schadeverwekker, deze van de "normale" persoon overtreffen. In dit geval wordt zijn gedrag vergeleken met die van een ander persoon met dezelfde hoogwaardige persoonlijke vaardigheden. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer het gedrag van een dokter moet worden beoordeeld. In deze omstandigheid moet zijn gedraging vergeleken worden met die van een normale, voorzichtige en zorgvuldige dokter in dezelfde omstandigheden.⁷⁵ In dit geval houdt het aansprakelijkheidsrecht dus rekening met de specifieke kenmerken van de beroepsuitoefening.

82. De rechter mag een volledige beoordeling doen van de fout en zo bepalen hoe een normaal voorzichtig en redelijk persoon, al is die toevallig een bestuurder, in dezelfde omstandigheden zou handelen. Vervolgens zal het gedrag van de bestuurder hieraan worden getoetst om te beoordelen of deze een fout heeft begaan.⁷⁶ De rechter mag hierbij rekening houden met "professionele" eigenschappen voor zover deze die van een normaal persoon overtreffen.

§3. Voorspelbaarheid van de schade

83. Het Hof van Cassatie oordeelt dat de voorspelbaarheid van de mogelijkheid van schade al voldoende is opdat er sprake kan zijn van voorspelbaarheid van schade⁷⁷. Het gaat hier om de voorspelbaarheid van enige schade, het is niet vereist dat de effectieve schade voorzien kon worden⁷⁸.

84. Een miskenning van de algemene zorgvuldigheidsnorm kan maar aanleiding geven tot een fout indien de schade normaal voorzienbaar was. Een normaal, zorgvuldige en redelijke persoon zou immers de gedraging niet stellen of deze tenminste aanpassen, indien hij weet dat deze handeling kan lijden tot een schadegeval.

85. Binnen dit opzicht kan ook het gedrag van de schadelijder zelf worden beoordeeld, deze heeft immers de verplichting om voorzienbare foutieve gedragingen van derden te vermijden indien mogelijk. Ook hier moet zijn gedrag worden vergeleken met dit van een normaal, zorgvuldig en vooruitziend persoon geplaatst in dezelfde omstandigheden.⁷⁹

⁷⁵ H. VANDENBERGHE, "De grondslag van de contractuele en extracontractuele aansprakelijkheid voor eigen daad", *TPR* 1984, 135.

⁷⁶ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, "De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid" in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 346.

⁷⁷ L. CORNELIS, *Beginnelsen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 44.

⁷⁸ D.M. PHILIPPE, "La prévisibilité du dommage, élément constitutif de la faute" (noot onder Bergen 28 juni 1994), *JLMB* 1996, 95.

⁷⁹ B. WEYTS, *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 34.

Afdeling 2. Schade

86. Om het bestaan van schade vast te stellen moet er een vergelijking worden gedaan tussen twee toestanden, namelijk de actuele toestand na het schadeverwekkend feit en de toestand waarin de schadelijder zich zou hebben bevonden indien het feit zich niet zou hebben voorgedaan. Er is sprake van schade indien de actuele toestand minder gunstig is dan de toestand waarin hij zich zou hebben bevonden indien het feit zich niet zou hebben voorgedaan⁸⁰. Ook het ontnemen van de kans op een voordeel kan schade uitmaken, de actuele toestand is in dit geval immers ook ongunstiger dan de toestand waarin hij zich normaliter zou hebben bevonden⁸¹.

87. De schadevergoeding kan enkel worden verleend voor zekere schade. Deze schade is niet gebaseerd op veronderstellingen, ze is met andere woorden zo waarschijnlijk dat er geen ernstige twijfel mogelijk is over het ontbreken ervan⁸². Toekomstige schade komt dus ook in aanmerking indien ze voldoende aannemelijk kan worden gemaakt⁸³.

88. Ook moet het gaan om persoonlijke schade waarbij enkel de rechtstreekse schadelijder een vordering kan instellen⁸⁴, evenwel kunnen zijn nabestaanden deze vordering ook uitoefenen in hun hoedanigheid van rechtsopvolger (zowel voor rechtstreekse schade aan het slachtoffer als voor eigen schade)⁸⁵.

89. Naast materiële/patrimoniale schade (waarbij het vermogen van het slachtoffer wordt aangetast) komt ook morele/extrapatrimoniale schade (waarbij moreel leed wordt toegebracht aan het slachtoffer) in aanmerking voor vergoeding.⁸⁶

Het komt uiteindelijk aan de feitenrechter toe om op onaantastbare wijze het bestaan en de omvang van de schade vast te stellen die ten gevolge van een schadegeval is ontstaan.⁸⁷

Afdeling 3. Oorzakelijk verband tussen fout en schade

90. Indien er sprake is van een fout en schade, moet er ook worden nagegaan of er een oorzakelijk verband is tussen beide.⁸⁸ Er moet immers aan alle drie voorwaarden worden voldaan opdat de

⁸⁰ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 633.

⁸¹ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 179.

⁸² J. RONSE, L. DE WILDE, A. CLAEYS en I. MALLEMS, *Schade en schadeloosstelling*, Gent, E. Story Scientia, 1988, 75.

⁸³ W. VAN GERVEN en S. COVEMAKER, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2006, 451.

⁸⁴ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 650.

⁸⁵ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 653.

⁸⁶ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 178.

⁸⁷ Cass., 23 september 1997, AR P.96.0526.N, nr 364.

⁸⁸ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 763.

schadeverwekker aansprakelijk kan worden gesteld op basis van de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid.

91. België hanteert de equivalentietheorie voor het vaststellen van het oorzakelijk verband tussen fout en schade⁸⁹. Elke noodzakelijke (<> onvermijdbare⁹⁰) fout waarzonder de schade zich niet zou hebben voorgedaan zoals ze zich in casu heeft voorgedaan wordt beschouwd als oorzaak van de schade. De nadruk ligt hier op elke fout, aangezien er geen onderscheid wordt gemaakt tussen fouten die meer (rechtstreekse fout) of minder (onrechtstreekse fout) zouden hebben bijgedragen tot de schade⁹¹. Dit is een zeer strenge toets omdat dus ook onrechtstreekse fouten in aanmerking kunnen komen voor aansprakelijkheid. Denk hierbij bijvoorbeeld aan de situatie waarbij een klein gevecht ontstaat tussen twee personen en waarbij het slachtoffer met de ambulance moet worden vervoert naar het ziekenhuis. Stel dat de ambulance terecht komt in een zwaar verkeersongeval waarbij het inzittende slachtoffer overlijdt. Naar aanleiding van de equivalentietheorie zal de dader van de slagen en verwondingen dus aansprakelijk kunnen worden gesteld voor het overlijden van het slachtoffer terwijl zijn fout niet rechtstreeks heeft bijgedragen tot dit schadegeval. In bepaalde rechtspraak wordt evenwel toch een onderscheid gemaakt tussen de oorzaak en de aanleiding van de schade, een fout dat louter aanleiding heeft gegeven tot de schade zou dan niet tot aansprakelijkheid leiden. Het Hof van Cassatie blijft echter toch de strikte equivalentie leer hanteren ondanks een lichtere toetsing door lagere hoven en rechtbanken⁹².

92. Zoals eerder aangehaald is het de eiser die de fout, schade en oorzakelijk verband zal moeten aantonen. Voor het aantonen van het oorzakelijk verband is vereist dat hij het bewijs aantoon met een zekere waarschijnlijkheid, een absolute waarschijnlijkheid is dus niet noodzakelijk⁹³. Het bewijzen van deze voorwaarde zal vaak bemoeilijkt worden bij bepaalde categorieën van misdrijven, zoals bijvoorbeeld bij milieumisdrijven. Bij dit soort misdrijven is het vaak moeilijk om een bepaalde oorzaak aan te tonen die verantwoordelijk is voor de schade (bron van de vervuiling), bij milieuschade zijn er vaak meerdere factoren in het spel die tevens ook onderdeel uitmaken van een complex systeem aan handelingen⁹⁴.

93. De feitenrechter zal op onaantastbare wijze moeten oordelen over het oorzakelijk verband, hij moet hiervoor nagaan of de effectieve schade ook zou zijn ontstaan zonder de fout van de schadeverwekker⁹⁵. Hierbij moet hij het verloop van de gebeurtenissen reconstrueren zonder de fout, maar ook zonder de andere omstandigheden te wijzigen waarbij de schade is ontstaan (conditio sine qua non-test)⁹⁶. Indien de schade zich ook zo zou hebben voorgedaan zonder de fout, zal er geen aansprakelijkheid zijn⁹⁷. In geval van twijfel moet er worden geoordeeld in het voordeel van de schadeverwekker⁹⁸. Naast de fout moeten dus ook de feitelijke omstandigheden van de zaak in aanmerking worden genomen bij de reconstruering⁹⁹. In geval van

⁸⁹ B. GOEDEME, S. LEDENT-DE SMET, S. COCKX, G. DE BUYZER, K. HECTORS en M. SCHOUPS, "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, (171) 185.

⁹⁰ Cass. 6 november 2001, AR P000444N.

⁹¹ T. VANSWEEVELT en B. WEYTS, *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 775.

⁹² Cass. 26 februari 1981, AR 6465.

⁹³ Art. 8.6 BW.

⁹⁴ H. BOCKEN, *Het aansprakelijkheidsrecht als sanctie tegen de verstoring van het leefmilieu*, Brussel, Etablissements Emile Bruylant, 1979, 114.

⁹⁵ H. BOCKEN en I. BOONE, "Causaliteit in het Belgische recht, preadvies voor de Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het recht van België en Nederland", *TPR* 2002, (1625) 1650.

⁹⁶ Cass. 10 september 2021, AR C.20.0550.F.

⁹⁷ Cass. 12 januari 2007, AR C050083N.

⁹⁸ Cass. 6 december 2013, AR C.10.0204.F.

⁹⁹ Cass. 28 mei 2014, AR P.13.1014.F.

meerdere fouten zal hij dus voor elke fout moeten toetsen of deze noodzakelijk was voor het ontstaan van de schade zoals deze in casu is ontstaan, het is immers mogelijk dat er verschillende noodzakelijke fouten voorhanden zijn¹⁰⁰. Bij een pluraliteit van fouten zal de rechter vervolgens moeten oordelen in welke mate elke fout heeft bijgedragen tot de veroorzaakte schade, de schadevergoeding zal worden bepaald aan de hand van ieders aandeel in de schade.

94. De schadevergoeding wordt echter beperkt wanneer het slachtoffer zelf een fout heeft begaan dat ook in oorzakelijk verband staat met de opgelopen schade. In dit geval houdt de feitenrechter rekening met de relatieve ernst van de verschillende fouten die hebben bijgedragen tot het schadegeval. Deze relatieve ernst heeft betrekking op de graad van oorzakelijkheid tussen elke fout en de schade, evenwel wordt er geen rekening gehouden met de ernst van de fouten.¹⁰¹ De schade wordt hier gedragen door zowel de schadeverwekker als de schadelijder, in functie van de relatieve ernst van hun fouten (ieders aandeel in de schade).

95. Het oorzakelijk verband kan evenwel worden verbroken door het feit dat er een eigen juridische oorzaak ontstaat tussen de fout en de schade, er wordt als het ware geïntervenieerd door een bepaalde contractuele of wettelijke verplichting¹⁰². Het verband wordt echter enkel doorbroken indien uit de inhoud van de verplichting voortvloeit dat degene die ze verricht ook daadwerkelijk de rekening voor de prestatie zal dragen, in dit geval is er juridisch gezien geen sprake van enige schade¹⁰³. Deze juridische oorzaak voor het handelen rechtvaardigt de handeling.

Afdeling 4. Verjaring

96. Rechtsvorderingen tot vergoeding van schade op grond van de buitencontractuele aansprakelijkheid verjaren na vijf jaar, deze termijn gaat in op de dag na deze waarop de schadelijder kennis heeft gekregen van de (verzwaring van de) schade en van de identiteit van de schadeverwekker¹⁰⁴.

97. Het is echter mogelijk dat de schadelijder door omstandigheden pas na het verstrijken van deze termijn kennis heeft gekregen van het schadeverwekkend feit of van de identiteit van de dader. In deze gevallen wordt de verjaringstermijn verlengt tot twintig jaar in plaats van vijf jaar, deze termijn gaat in op de dag na deze waarop het schadeverwekkend feit zich heeft voorgedaan.¹⁰⁵

98. Indien er al een in kracht van gewijsde gegane beslissing werd verkregen over de vergoeding evenwel onder voorbehoud, kan de vordering tot bijkomend schadeherstel (om het voorwerp van het eerder verkregen vonnis te wijzigen) worden ingesteld gedurende twintig jaar na de uitspraak¹⁰⁶. Dit zal het geval zijn wanneer de schade op het moment van de uitspraak nog niet geheel bepaalbaar was, bijvoorbeeld indien

¹⁰⁰ M. SCHOUPS en S. BUSSCHER, *De buitencontractuele en foutloze aansprakelijkheid van de aannemer in Privaatrechtelijke aanneming van bouwzaken*, Brussel, Intersentia, 2016, 108.

¹⁰¹ Cass. 26 september 2012, AR P.12.0377.F.

¹⁰² Cass. 13 april 1988, AR 5839.

¹⁰³ Cass. 7 november 2014, AR C.13.0199.N.

¹⁰⁴ Art. 2262bis §1, lid 2 oud BW.

¹⁰⁵ Art. 2262bis §1, lid 3 oud BW.

¹⁰⁶ Art. 2262bis §2 oud BW.

er nog toekomstige schade kan optreden¹⁰⁷.

99. Deze verjaringstermijnen worden gestuit door het instellen van een dagvaarding voor de rechtbank, deze stuiting loopt tot aan het tijdstip waarop een definitieve beslissing over het geschil wordt uitgesproken¹⁰⁸. Stuiting is de situatie waarbij de oorspronkelijke termijn wordt gestopt en waarna vervolgens een nieuwe termijn (gelijk aan de oorspronkelijke) begint te lopen vanaf de dag na de stuitingsdaad¹⁰⁹. De oorzaak van de stuiting is hier het instellen van de dagvaarding, in concreto begint de stuiting te lopen vanaf het ogenblik van betekening van het dagvaardingsexploot en duurt deze tot het moment van de definitieve uitspraak¹¹⁰. Op het einde van de stuiting begint er een nieuwe verjaringstermijn van gelijke duur, in casu begint er dus een nieuwe termijn van vijf of twintig jaar te lopen na het bekomen van een definitieve uitspraak¹¹¹.

100. Het intreden van de verjaring heeft tot gevolg dat de rechtsvordering niet meer kan worden ingesteld omwille van haar onontvankelijkheid.

Hoofdstuk 3. Gevolgen

101. Indien de eiser de voorwaarden uit artikel 1382 oud BW succesvol heeft bewezen en indien hij de vordering betreffende de buitencontractuele aansprakelijkheid tijdig heeft ingesteld, zal hij aanspraak kunnen maken op een schadevergoeding.

102. Er wordt aangenomen dat de schadeverwekker de schade integraal zal moeten vergoeden, dit wil zeggen dat de vergoeding de schadelijder moet plaatsen in de toestand waarin hij zich zou hebben bevonden indien het schadegeval zich niet zou hebben voorgedaan¹¹². De toegekende vergoeding mag de eiser niet verarmen, maar deze mag hem echter ook niet verrijken (het bedrag moet juist én passend zijn)¹¹³.

103. Indien vaststaat dat er meerdere personen aansprakelijk zijn op basis van samenlopende fouten (zie randnummer 159) zullen deze hoofdelijk of in solidum gehouden zijn tot vergoeding van het gehele bedrag aan de schadelijder¹¹⁴. Een samenlopende fout is een fout die noodzakelijk heeft bijgedragen tot de schade, zonder deze fout zou de schade zich met andere woorden niet hebben voorgedaan op de wijze zoals ze zich concreet heeft voorgedaan. Hierdoor kan elk van hen aangesproken worden voor het volledige bedrag van de schadevergoeding, wel zal de eiser dit specifiek moeten vorderen¹¹⁵. Degene die de schadevergoeding uiteindelijk heeft moeten betalen en daardoor de overige schuldenaars bevrijdt, heeft nadien een

¹⁰⁷ A. VAN OEVELEN, A. VAN REGENMORTEL, I. SAMOY, P. GILLAERTS, I. VAN PUYVELDE, M. SCHOUTEDEN, "Overzicht van rechtspraak, Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. Schade en schadeloosstelling (2007-2021)", *TPR* 2023, afl. 2-3, (742) 743.

¹⁰⁸ Art. 2244 §1, lid 2 oud BW.

¹⁰⁹ W. WILMS, *Dagvaarding en verjaring (artikelen 2244 e.v. B.W.)*, Antwerpen – Apeldoorn, MAKLU Uitgevers, 1990, 33.

¹¹⁰ W. WILMS, *Dagvaarding en verjaring (artikelen 2244 e.v. B.W.)*, Antwerpen – Apeldoorn, MAKLU Uitgevers, 1990, 41.

¹¹¹ W. WILMS, *Dagvaarding en verjaring (artikelen 2244 e.v. B.W.)*, Antwerpen – Apeldoorn, MAKLU Uitgevers, 1990, 50.

¹¹² Cass. 2 maart 2022, AR P.21.1030.F.

¹¹³ J. RONSE, L. DE WILDE, A. CLAEYS en I. MALLEMS, *Schade en schadeloosstelling*, Gent, Story-Scientia, 1984, 172-175.

¹¹⁴ Cass. 10 december 2012, AR C.12.0270.N.

¹¹⁵ Cass. 27 februari 2001, AR P990687N.

regresvordering op de overige aansprakelijke personen ten belope van hun deel in de aansprakelijkheid¹¹⁶.

104. De feitenrechter zal het bedrag in concreto moeten bepalen op basis van het aan hem toegereikte bewijs betreffende de omvang van de schade¹¹⁷. De toekenning van een billijke schadevergoeding is evenwel mogelijk indien de rechter van oordeel is dat het onmogelijk is om de schade nauwkeurig te bepalen en indien hij de berekeningswijze van de schadelijder niet kan aannemen, de rechter zal hier wel zijn redenen moeten aangeven in het vonnis¹¹⁸. Zoals eerder aangehaald, moet er ook altijd worden nagegaan of de eiser zelf ook een fout heeft begaan (actieve handeling of nalaten redelijke schadebeperkende maatregelen te nemen) dat tot zijn schade heeft geleid, in dat geval zal hij enkel ten dele worden vergoed in verhouding tot zijn aandeel in de schade (zie randnummer 94).

105. De begroting van de schadevergoeding moet gebeuren op het moment dat het dichtste in de buurt komt van het daadwerkelijke herstel van de schade, in de regel zal de schade dus worden begroot aan de hand van haar omvang op het moment van de uitspraak. Het is immers mogelijk dat de omvang van de schade nog toeneemt tussen het moment van de feiten en het vonnis of arrest. De rechter zal bij de begroting tevens rekening houden met bepaalde latere gebeurtenissen (d.w.z. na het schadegeval en voor de uitspraak) die de schade hebben beïnvloed (zowel een verhoging als een verlaging van de schade), maar die echter losstaan van de onrechtmatige daad. Zo is het bijvoorbeeld mogelijk dat de rechter een lagere vergoeding toekent indien het slachtoffer van een verkeersongeval beslist om met pensioen te gaan, hierdoor zal het aannemen van eventuele arbeidsongeschiktheid weinig zin hebben.¹¹⁹

106. De schadevergoeding bestaat naast de hoofdsom tevens uit compensatoire interesten (vergoedende interesten) als vergoeding van bijkomende schade die ontstaat tussen het schadegeval en de uitspraak over de schadevergoeding, de schade ontstaat hier door het uitblijven van de uiteindelijke schadeloosstelling van het slachtoffer.¹²⁰

107. Ook zijn er moratoire interesten (verwijlinteresten) verschuldigd vanaf de uitspraak tot aan de uiteindelijke betaling van de schadevergoeding, deze moeten worden berekend op het totale bedrag van de schadevergoeding (hoofdsom én compensatoire interesten).¹²¹

¹¹⁶ Cass. 3 mei 2013, AR C.12.0378.N.

¹¹⁷ Cass. 23 september 1997, AR P.96.0526.N.

¹¹⁸ Cass. 20 november 2012, AR P.12.0499.N.

¹¹⁹ Cass. 23 april 2012, AR C.11.0478.N.

¹²⁰ Cass. 22 juni 2010, AR P.09.1912.N; cass. 13 januari 2005, AR C040131F.

¹²¹ Arbrb. Gent 11 mei 2023, AR 22/476/A, *R.A.B.G.*, 2023, 1516-1529.

DEEL III. BESTUURDERSAANSPRAKELIJKHEID (ART. 2:56 WVV)

108. In dit onderdeel zullen de wetgeving, rechtsleer en rechtspraak omtrent artikel 2:56 WVV centraal staan. Er zal worden nagegaan hoe dit regime is ontstaan en hoe het is geëvolueerd doorheen de tijd naargelang de doelstellingen van de verschillende wetgevers. Ook zal er worden onderzocht wat de toepassingsvoorwaarden zijn en welke gevolgen er kunnen ontstaan.

Hoofdstuk 1. Ontstaan en doelstellingen

109. De bestuurdersaansprakelijkheid werd eerst geregeld in het Wetboek van Vennootschappen en werd pas later overgenomen in het Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen.¹²²

110. Om de bestuurdersaansprakelijkheid te analyseren is het vanzelfsprekend om te beginnen met een onderzoek naar hoe dit regime is ontstaan en welke doelstellingen de verschillende wetgevers wilden nastreven.¹²³

Afdeling 1. Ontstaan

§1. Wetboek van Vennootschappen (W. Venn.)

111. Het Wetboek van Vennootschappen van 7 mei 1999 trad in werking op 6 februari 2001, deze wet bevatte het wettelijk kader met regels voor de privaatrechtelijke vennootschappen (zowel met als zonder rechtsaansprakelijkheid).¹²⁴

112. De bestuurdersaansprakelijkheid kon worden opgedeeld in, enerzijds de contractuele aansprakelijkheid en anderzijds de buitencontractuele aansprakelijkheid.

113. De contractuele aansprakelijkheid betrof de aansprakelijkheid van de bestuurder ten opzichte van de vennootschap voor tekortkomingen in de vervulling van zijn taak of voor tekortkomingen in het bestuur, de vennootschap kon dan een actio mandati instellen tegen de bestuurder¹²⁵. De gewone algemene vergadering was bevoegd om deze vordering in te stellen, deze besliste met een gewone meerderheid van

¹²² D. PHILIPPE en I. KARATAS, "Bestuurdersaansprakelijkheid in het licht van het WVV en het WER" in B. BENICHO, H. BOULARBAH, I. KARATAS, D. PHILIPPE, R. STEENOT, N. THIRION, H. VAN BAVEL, Y. VAN GERVEN, J. VRIELINK en J. WERBROUCK (eds.), *De nieuwe uitdagingen voor de onderneming / L'entreprise face à ses nouveaux défis*, Brussel, Intersentia, 2019, (81) 81-83.

¹²³ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 2-13, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>; S. DE STIER en J. VANANROYE, *Aansprakelijkheid van bestuurders in het WVV* (Directors' Liability in the BCAA), SSRN, 2021, 4-6.

¹²⁴ Wetboek van vennootschappen, BS 6 augustus 1999.

¹²⁵ Art. 262 (BVBA); art. 408 lid 1 (CVBA) en art. 527 (NV) W.Venn.

de stemmen¹²⁶.

114. De buitencontractuele aansprakelijkheid betrof de aansprakelijkheid van de bestuurder ten opzichte van een derde, maar ook jegens de rechtspersoon zelf in situaties van samenloop.

Dit regime kon verder worden opgedeeld in een algemene aansprakelijkheid op grond van artikel 1382 oud BW en een bijzondere aansprakelijkheid op grond van het W. Venn.

De algemene aansprakelijkheid kon worden ingeroepen bij een schending van de algemene zorgvuldigheidsnorm, vandaar dat deze vordering gebaseerd was op artikel 1382 oud BW. Dit is de reden waarom er in de artikelen betreffende de bestuurdersaansprakelijkheid telkens werd verwezen naar het gemeen recht, een gewone bestuursfout moest dus telkens worden beoordeeld aan de hand van de algemene zorgvuldigheidsnorm uit artikel 1382 oud BW¹²⁷. Dit was vanzelfsprekend in situaties waarbij een derde schade leed omwille van een bestuursfout. Ondanks de contractuele band met de bestuurder kon de vennootschap echter ook artikel 1382 oud BW invoeren bij een situatie van samenloop, dit is wanneer de fout in de uitvoering van de overeenkomst tevens een tekortkoming uitmaakt aan de algemene zorgvuldigheidsplicht en als deze fout andere dan aan de slechte uitvoering van de overeenkomst te wijten schade heeft veroorzaakt¹²⁸.

De bijzondere aansprakelijkheid kon in het gedrang komen bij overtreding van de bepalingen uit het W. Venn. of bij overtreding van de statuten van de vennootschap¹²⁹. Er was overigens ook een bijzondere aansprakelijkheidsgrond voorhanden indien de bestuurder een kennelijk grove fout heeft begaan dat heeft bijgedragen tot het faillissement, dit werd echter opgeheven bij de invoering van artikel XX.225 WER¹³⁰.

115. Deze verschillende aansprakelijkheidsregimes waren van toepassing op de bestuurder of zaakvoerder van de vennootschap, ook feitelijke bestuurders konden aansprakelijk worden gesteld in een beperkt aantal gevallen (bijvoorbeeld in geval van kennelijke grove fout die heeft bijgedragen tot faillissement¹³¹). Ook was er voor elke vennootschapsvorm een afzonderlijke bepaling (deze staan vermeld in de voetnoten 140, 143 en 144) die de contractuele en bijzondere buitencontractuele aansprakelijkheid regelde, er was dus geen overkoepelende bepaling.

116. Belangrijk om te onthouden is dat er tevens geen geldelijke beperkingen waren op de bestuurdersaansprakelijkheid, hierdoor moest de bestuurder telkens voorzien in een volledige schadeloosstelling jegens de vennootschap of de derde.

117. Voor de aansprakelijkheid van de bestuurders van VZW's en stichtingen moest er worden gekeken naar andere wetgeving, hierop zal in §2 verder worden ingegaan.

¹²⁶ X, "Kwijting van bestuurders en zaakvoerders", *RW* 1996, (1001) 1002-1003, <https://rw.be/archief/5930/pdf>.

¹²⁷ Art. 262 (BVBA); art. 408 lid 1 (CV) en art. 527 W. Venn. (NV).

¹²⁸ W. Van Gerven en S. Covemaeker, *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2001, 201-203; Cass. 23 mei 1997, AR C950053N.

¹²⁹ Art. 263 (BVBA), art. 408, lid 2 (CVBA) en art. 528 (NV) W. Venn.

¹³⁰ Art. 265 (BVBA), art. 409 (CVBA) en art. 530 (NV) W. Venn.

¹³¹ C. CLOTTENS, S. COOLS, S. DE DIER, K. GEENS, Y. LE PAIGE, B. VAN BAELEN, J. VAN EETVELDE en M. WYCKAERT, "Overzicht van rechtspraak. Vennootschappen en verenigingen (2012-2019)", *TPR* 2022, (1660) 1662-1663.

§2. Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen (WVV)

118. Het WVV bevat een overkoepelende bepaling betreffende de aansprakelijkheid van bestuurders voor elke vennootschapsvorm, deze is geregeld in artikel 2:56 WVV. Dit artikel is tevens van toepassing op alle rechtspersonen in het WVV¹³², daarom kunnen voortaan ook de bestuurders van verenigingen¹³³ en stichtingen¹³⁴ hieronder vallen. Voor de invoering van het WVV kon enkel de VZW¹³⁵ of de stichting¹³⁶ aansprakelijk worden gesteld voor fouten van haar bestuurders, de derde kon dus niet rechtstreeks de bestuurder aanspreken.

119. Zowel de contractuele als buitencontractuele aansprakelijkheid van bestuurders wordt geregeld in dit artikel, het kan daarom worden beschouwd als een soort algemene aansprakelijkheid (evenwel niet te verwarren met de algemene aansprakelijkheid ten tijde van het W. Venn.) waarin de aansprakelijkheden uit het oude W. Venn. worden gecombineerd in één artikel. De bestuurder is in dit geval aansprakelijk voor fouten begaan in zijn opdracht (bestuurstaak), zowel jegens de vennootschap als jegens derden (met de nuancering dat het jegens derden moet gaan om een buitencontractuele fout). Tevens wordt er in het artikel zelf al gebruik gemaakt van de algemene zorgvuldigheidsnorm, een bestuurder is pas aansprakelijk indien zijn gedrag zich kennelijk buiten de marge bevindt waarbinnen een normaal/voorzichtige en zorgvuldige bestuurder zal handelen in dezelfde omstandigheden.

120. De contractuele aansprakelijkheid jegens de vennootschap wordt ook wel de interne aansprakelijkheid genoemd, terwijl de buitencontractuele aansprakelijkheid jegens derden wordt beschouwd als de externe aansprakelijkheid¹³⁷. Ook volgens het WVV moet de interne contractuele aansprakelijkheidsvordering worden ingesteld door de algemene vergadering, dit is de actio mandati¹³⁸.

Eigenlijk moet artikel 2:56 WVV samen worden gelezen met artikel 2:51 WVV, hieruit volgt dat een bestuurder jegens de rechtspersoon gehouden is tot een behoorlijke vervulling van de aan hem opgedragen taak. Voor de contractuele aansprakelijkheid van de bestuurder ten opzichte van de rechtspersoon moet er sprake zijn van een fout begaan in zijn opdracht, artikel 2:51 WVV legt tevens langs zijn kant een verplichting op tot behoorlijke vervulling van zijn taak. Ook vermeldt artikel 2:51 WVV wie precies aansprakelijk kan zijn, naast de feitelijke bestuurders in artikel 2:56 WVV zelf.

121. De bestuurder kan externe aansprakelijkheid oplopen in geval van een buitencontractuele fout, dit is ofwel een schending van de zorgvuldigheidsnorm ofwel de schending van een wettelijke of reglementaire regel. Belangrijk om te vermelden is dat een handeling door de bestuurder dus een buitencontractuele fout kan uitmaken, ondanks dat het binnen zijn bestuurstaak werd begaan. Artikel 2:56 WVV vermeldt immers dat de bestuurder aansprakelijk is voor fouten begaan in de uitoefening van zijn taak, ook jegens derden (indien het een buitencontractuele fout is). Deze fout kan een fout zijn die elk rechtssubject kan begaan (in

¹³² Art. 2:1 WVV.

¹³³ Art. 1:2 WVV.

¹³⁴ Art. 1:3 WVV.

¹³⁵ Art. 14 Wet 27 juni 1921 Betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen.

¹³⁶ Art. 36 lid 1 Wet 27 juni 1921 (met dien verstande dat de bestuurders jegens de stichting wel verantwoordelijk zijn voor een behoorlijke taakvervulling en voor bestuursfouten ingevolge het 2de lid)

¹³⁷ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 3, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>;

¹³⁸ Art. 7:156 WVV (NV).

welk geval het gemeen recht van toepassing is), maar het kan ook een fout zijn die enkel een bestuurder kan begaan (bijvoorbeeld in het geval dat de bestuurder de alarmbelprocedure uit artikel 7:228 WvV niet heeft nageleefd, in welk geval de externe bestuurdersaansprakelijkheid van toepassing is).¹³⁹

122. Een verschil met het W. Venn. is dat er in het WvV wel beperkingen zijn opgenomen van de bedragen van de schadeloosstelling, deze zijn te vinden in artikel 2:57 WvV.

123. In de volgende onderdelen zal de focus voornamelijk worden gelegd op de externe bestuurdersaansprakelijkheid (aansprakelijkheid van de bestuurder jegens derden) in het WvV.

Afdeling 2. Doelstellingen

§1. Vergoedende functie

124. Artikel 2:56 WvV is een aansprakelijkheidsregime. Na het vaststellen van de aansprakelijkheid van de bestuurder krachtens een vonnis of arrest, zal deze bijgevolg jegens de schadelijder (rechtspersoon of derde) gehouden zijn tot de betaling van de schade.

125. Evenwel zijn er beperkingen gesteld aan deze functie omwille van het feit dat het WvV beperkingen van de schadevergoeding heeft ingevoerd, deze zijn te vinden in artikel 2:57.

126. Tevens (bij de interne aansprakelijkheid van de bestuurder jegens de rechtspersoon) beschikt de algemene vergadering ook over de mogelijkheid om een kwijting te verlenen aan de bestuurder, dit gebeurt na de goedkeuring van de jaarrekening. Dit zorgt ervoor dat de rechtspersoon afstand doet van de actio mandati die het kon instellen op basis van de bestuurdersaansprakelijkheid.¹⁴⁰

Een uitgebreide bespreking van deze beperkingen zal volgen in het onderdeel betreffende de gevolgen van de bestuurdersaansprakelijkheid.

§2. Preventieve functie

127. De preventieve functie van de bestuurdersaansprakelijkheid is eigenlijk gelijklopend met deze van andere aansprakelijkheidsregimes. Waar de vergoedende functie ex post in werking treedt, komt de preventieve functie ex ante aan bod. Ze komt dus al tot uiting voor een eventueel schadeverwekkend feit optreedt.

In dit geval worden de bestuurders van de rechtspersoon aangemoedigd om na te denken alvorens ze een bepaalde handeling stellen. Hun aansprakelijkheid kan immers in het gedrang komen bij het stellen van een

¹³⁹ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 3, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>.

¹⁴⁰ Art. 5:98 lid 2 (BV), art. 6:83 lid 2 (CV), 7:149 (NV) en art. 9:20 (VZW) WvV.

handeling dat geen rekening houdt met de rechten van de rechtspersoon zelf of van derden.

128. Ook hier zijn er beperkingen op de preventieve functie, maar hiervoor wordt er verwezen naar het voorgaande onderdeel (zie randnummers 56-67). Ook de kwijting en de matiging van de schadevergoeding kunnen worden gezien als beperkingen van de preventieve functie.

§3. Maatschappelijke functie

129. Het invoeren van bestuurdersaansprakelijkheid wordt gezien als een van de belangrijkste middelen om de negatieve gevolgen van de beperkte aansprakelijkheid van aandeelhouders in te perken, zowel jegens aandeelhouders als jegens derden. Het wordt daardoor beschouwd als middel om het agency conflict tussen aandeelhouders en derden te remediëren, dit is het conflict tussen enerzijds de aandeelhouders die uit zijn op winstbejag en anderzijds de schuldeisers die betaling van hun schuldvordering willen nastreven.¹⁴¹ Het zijn uiteindelijk de bestuurders die de wensen van de aandeelhouders moeten uitvoeren, maar de bestuurdersaansprakelijkheid zorgt ervoor dat een bestuurder dit niet zomaar kan doen.

130. Vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid (NV, BV en CV) hebben een afgescheiden vermogen dat losstaat van het persoonlijke vermogen van haar schuldeisers. Dit zorgt ervoor dat hun aandeelhouders enkel aansprakelijk zijn ten belope van hun inbreng, dit impliceert dat schuldeisers van de vennootschap geen verhaal kunnen halen op het eigen vermogen van haar aandeelhouders.¹⁴² Het spreekt voor zich dat aandeelhouders hierdoor worden aangezet om meer risico's te nemen (een hoger risico zorgt immers in veel gevallen voor een hogere opbrengst, meer winstrechten zorgt voor een hogere deelname in de winst). Schuldeisers (derden) zullen voor dit risicovolle gedrag moeten opdraaien indien de vennootschap failliet gaat, ze kunnen immers enkel verhaal halen op het vermogen van de vennootschap terwijl haar aandeelhouders beperkte aansprakelijkheid genieten.

Het zijn echter nog altijd de bestuurders die verantwoordelijk zijn voor het bestuur van het vennootschap, zonder hen kunnen de aandeelhouders geen winst genereren. De bestuurders moeten in dit opzicht eigenlijk worden gezien als de vertegenwoordigers van de schuldeisende derden, zij moeten zich de vraag stellen of een bepaalde handeling wel verantwoord is jegens deze schuldeisers. De bestuurders moeten dus niet enkel de belangen van de aandeelhouders in acht nemen, maar ze moeten ook de belangen van derden in overweging nemen omdat ze anders externe bestuurdersaansprakelijkheid kunnen oplopen.¹⁴³

De bestuurders zijn eigenlijk de brug tussen de aandeelhouders en de schuldeisers (derden), de bestuurdersaansprakelijkheid is erop gericht om deze brug niet te laten instorten maar juist in stand te houden.

131. Hieruit volgt dat de bestuurdersaansprakelijkheid het belang van derden (externe aansprakelijkheid)

¹⁴¹ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 9, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>.

¹⁴² E. GOLDSCHMIDT, "Hoofdstuk II - De vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid" in *Aandeelhoudersaansprakelijkheid*, Bruxelles, Intersentia, 2018, (73) 73.

¹⁴³ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 9-10, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>.

beschermt.

§4. Schadespreidende functie

132. Aansprakelijkheidsregels kunnen ook een schadespreidende functie hebben. Dit is evenwel een functie die niet altijd voorkomt en hierdoor wordt het niet beschouwd als een basisfunctie.

133. Waar de schadespreidende functie eigenlijk een positieve invloed heeft gehad op het gemeenrechtelijke aansprakelijkheidsrecht, heeft deze de bestuurdersaansprakelijkheid juist beïnvloed in de negatieve zin.

Zoals eerder vermeld, wordt de schadevergoeding sinds de invoering van het WVV beperkt door de regels in artikel 2:57 WVV. De bestaansreden van dit artikel is dat de verzekeraarbaarheid van de bestuurdersaansprakelijkheid verhoogt zal worden. Met het complexer worden van de samenleving is ook het aansprakelijkheidsrisico toegenomen, vandaar zijn verzekeraars minder snel geneigd om deze risico's in verband met de bestuurdersaansprakelijkheid te dekken. Daarom was het nodig op een "cap" op de schadevergoeding te zetten, hierdoor worden verzekeraars toch aangemoedigd om de risico's te dekken tegen aanvaardbare voorwaarden in de verzekeringsovereenkomst.¹⁴⁴

Door het feit dat de wetgever verzekeraars wilde aanmoedigen om risico's (die aanleiding geven tot bestuurdersaansprakelijkheid) te dekken, is er geen integrale schadevergoeding mogelijk door de 'cap' uit artikel 2:57 WVV. Vandaar dat de schadespreidende functie de vergoedende functie ondermijnt.

Hoofdstuk 2. Voorwaarden

134. Het onderzoek zal zich voornamelijk toeleggen op de bestuurdersaansprakelijkheid in het WVV, daarom moet er eerst worden nagegaan welke feiten juist vallen onder het toepassingsgebied van artikel 2:56 WVV.¹⁴⁵

135. Artikel 2:56 WVV is *ratione personae* van toepassing op bestuurders, de aansprakelijkheid betreft zowel de leden van het bestuur of dagelijkse bestuurder in de zin van artikel 2:51 WVV als alle andere personen die jegens de rechtspersoon werkelijke bestuursbevoegdheid hebben of hebben gehad. De leden van het bestuursorgaan omvatten: de leden van de raad van bestuur¹⁴⁶, de enige bestuurder in de NV¹⁴⁷, de leden van de raad van toezicht en leden van de directieraad (bij een duaal bestuur in de NV¹⁴⁸). Ook de afgevaardigden voor het dagelijks bestuur kunnen aansprakelijk worden gesteld, vermits ze ook in artikel

¹⁴⁴ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl. St.*, Kamer 2017-18, nr. 54/3119/001, 63.

¹⁴⁵ Art. 39, § 6 Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV.

¹⁴⁶ Art. 5:70 (BV), art. 6:58 (CV) en art. 7:85 (bij monistisch bestuur in de NV).

¹⁴⁷ Art. 7:101 (NV).

¹⁴⁸ art. 7:105 en art. 7:107 (bij duaal bestuur in de NV).

2:51 WVV worden vermeld¹⁴⁹. Uit artikel 2:56 WVV volgt eveneens dat feitelijke bestuurders bestuurdersaansprakelijkheid kunnen oplopen, dit zijn personen die jegens de rechtspersoon werkelijke bestuursbevoegdheid hebben of hebben gehad. Dit is een belangrijke toevoeging ten opzichte van het W. Venn. Deze feitelijke bestuurders konden volgens het W. Venn. immers enkel bijzondere faillissementsaansprakelijkheid oplopen¹⁵⁰. Voortaan zijn feitelijke bestuurders dus in dezelfde mate bestuurdersaansprakelijk als formeel benoemde bestuurders¹⁵¹.

136. Eigenlijk gelden hier voor het overige dezelfde voorwaarden als bij de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid: fout, schade en oorzakelijk verband¹⁵². Alleen moeten er ook binnen dit regime enkele nuances worden gemaakt¹⁵³.

137. Ook moet de vordering opnieuw worden ingesteld binnen de wettelijke verjaringstermijn.¹⁵⁴

Afdeling 1. Werking in de tijd

138. Artikelen 2:56 tot 2:58 WVV zijn enkel van toepassing zijn op schadegevallen die plaatsvonden voor de datum waarop het WVV voor die rechtspersoon van toepassing werd¹⁵⁵:

- voor rechtspersonen die reeds vóór 1 januari 2020 onder het WVV zijn opgericht : art. 2:56 tot 2:58 WVV gelden enkel voor feiten na de datum van oprichting (en ten vroegste op 1 mei 2019);
- voor rechtspersonen die gebruikmaakten van de 'opt-in' : voor feiten na de bekendmaking van de statutenwijziging waarbij tot 'opt-in' werd beslist (en ten vroegste 1 mei 2019);
- voor alle andere rechtspersonen : voor feiten na 1 januari 2020.¹⁵⁶

Schadegevallen die zich voorheen hebben afgespeeld blijven onder het toepassingsgebied van het Wetboek Vennootschappen vallen. Wat maakt dat er hiervoor moet worden gekeken naar de specifieke bepaling betreffende de rechtspersoon in kwestie.¹⁵⁷

Dit is louter een toepassing van het beginsel waarbij de rechter een zaak beoordeelt aan de hand van het

¹⁴⁹ Art. 5:79 (BV), art. 6:67 (CV), art. 7:121 (NV).

¹⁵⁰ Art. 265 (BVBA), art. 409 (CVBA) en art. 530 (NV) W.Venn.

¹⁵¹ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.*, Kamer 2017-18, nr. 3119/001, 59.

¹⁵² D. PHILIPPE en I. KARATAS, "Bestuurdersaansprakelijkheid in het licht van het WVV en het WER" in B. BENICHO, H. BOULARBAH, I. KARATAS, D. PHILIPPE, R. STEENOT, N. THIRION, H. VAN BAVEL, Y. VAN GERVEN, J. VRIELINK en J. WERBROUCK (eds.), *De nieuwe uitdagingen voor de onderneming / L'entreprise face à ses nouveaux défis*, Brussel, Intersentia, 2019, (81) 84-87.

¹⁵³ D. PHILIPPE en I. KARATAS, "Bestuurdersaansprakelijkheid in het licht van het WVV en het WER" in B. BENICHO, H. BOULARBAH, I. KARATAS, D. PHILIPPE, R. STEENOT, N. THIRION, H. VAN BAVEL, Y. VAN GERVEN, J. VRIELINK en J. WERBROUCK (eds.), *De nieuwe uitdagingen voor de onderneming / L'entreprise face à ses nouveaux défis*, Brussel, Intersentia, 2019, (81) 83-90; J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 13-53, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>; S. DE DIER en J. VANANROYE, *Aansprakelijkheid van bestuurders in het WVV* (Directors' Liability in the BCAA), SSRN, 2021, 7-40.

¹⁵⁴ J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 19-20, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>; art. 2:143 WVV.

¹⁵⁵ Art. 39, § 6 Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV.

¹⁵⁶ Art. 39, § 1 lid 1-2 Wet van 23 maart 2019 tot invoering van het WVV.

¹⁵⁷ Art. 262 (BVBA); art. 408 lid 1 (CVBA) en art. 527 (NV) W.Venn.

recht dat op het moment van de feiten het geldende recht is.¹⁵⁸

Afdeling 2. Fout

139. Bij de aanvang van artikel 2:56 WVV wordt de interne (contractuele) aansprakelijkheid van bestuurders beschreven, dit is de aansprakelijkheid van de bestuurders jegens de rechtspersoon voor fouten begaan in de uitoefening van hun opdracht. Dit is eigenlijk overgenomen uit het W. Venn¹⁵⁹.

140. Bij het verder lezen van artikel 2:56 WVV komt de externe (buitencontractuele) aansprakelijkheid aan bod, dit is de aansprakelijkheid van de bestuurders jegens derden voor buitencontractuele fouten. Dit zijn onrechtmatige daden die zijn begaan in de uitoefening van hun bestuurstaken.

Eigenlijk wordt er hiermee voor het eerst een bepaling van aansprakelijkheid in de verhouding tussen de bestuurder en de derde opgenomen in wetgeving die verband houdt met rechtspersonen losstaand van het gemeen recht (het W. Venn. verwees immers naar de algemene aansprakelijkheid uit artikel 1382 oud BW). Het W. Venn. betrof in dit opzicht enkel de aansprakelijkheid wegens overtredingen van het W.Venn. of de statuten van de vennootschap (dit werd de bijzondere aansprakelijkheid genoemd)¹⁶⁰. Hiermee wordt de buitencontractuele aansprakelijkheid voor onrechtmatige daad van bestuurders jegens derden voor het eerst specifiek geregeld in wetgeving voor rechtspersonen, zonder uitdrukkelijk te verwijzen naar het gemeen recht¹⁶¹. De vraag is welke fout nu juist onder de externe bestuurdersaansprakelijkheid kan vallen, vermits er niet meer wordt verwezen naar het gemeen recht. Enerzijds is er de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid en anderzijds is er de externe bestuurdersaansprakelijkheid, beide regimes regelen de aansprakelijkheid jegens derden.

De externe bestuurdersaansprakelijkheid is eigenlijk een vorm van functionele aansprakelijkheid, wat betekent dat dit regime betrekking heeft op onrechtmatige daden die enkel een bestuurder in diens hoedanigheid kan plegen. De gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid geldt echter voor onrechtmatige daden die elk rechtssubject kan begaan, maar die een bestuurder begaat tijdens zijn taak.¹⁶²

De externe bestuurdersaansprakelijkheid kan volgen uit een schending van de zorgvuldigheidsnorm uit artikel 2.56 lid 1 WVV zoals hieronder zal worden uitgelegd (strenger dan de algemene zorgvuldigheidsnorm uit het gemeen recht). Het kan echter ook voortvloeien uit de schending van een wettelijke of reglementaire regel.¹⁶³

Als een bestuurder bijvoorbeeld een inbreuk heeft begaan op grond van artikel XX.225 §1 lid 1 WER (aansprakelijkheid voor een kennelijke grove fout die bijgedragen heeft tot het faillissement) of

¹⁵⁸ S. DE DIER en J. VANANVOYE, *Aansprakelijkheid van bestuurders in het WVV*, Jan Ronse Institute for Company & Financial Law, 2021, 2.

¹⁵⁹ Art. 262 (BVBA), art. 408, lid 1 (CVBA) en art. 527 (NV) W. Venn.

¹⁶⁰ Art. 263 (BVBA), art. 408, lid 2 (CVBA) en art. 528 (NV) W. Venn.

¹⁶¹ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.*, Kamer 2017-18, nr. 3119/001, 59.

¹⁶² J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), 31, <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>.

¹⁶³ S. DE DIER en J. VANANROYE, "Aansprakelijkheid van bestuurders in het WVV" in T. Carnewal *et al.* (ed.), *Lessen na twee jaar WVV*, 1^e editie, Roeselare, Roularta Media Group, 2022, 413.

tekortkomingen begaat inzake de alarmbelprocedure¹⁶⁴, zal dit vallen onder de bestuurdersaansprakelijkheid omdat deze wetsbepaling enkel gericht is naar bestuurders.

Overigens zijn er ook wettelijke verplichtingen die enkel voor de rechtspersoon gelden en niet voor de bestuurder (bijvoorbeeld het doorstorten van bedrijfsvoorheffing of betalen van vennootschapsbelasting), in dit geval heeft de bestuurder enkel de zorgvuldigheidsnorm geschonden indien deze de rechtspersoon een wettelijke verplichting heeft laten schenden¹⁶⁵.

Het WVV bevat trouwens geen verwijzing naar eventuele rechtvaardigingsgronden.

141. Evenwel is de bestuurder enkel aansprakelijk voor een handeling die zich kennelijk buiten de marge bevindt waarbinnen een normaal, voorzichtig en zorgvuldig bestuurder van mening zou kunnen verschillen in dezelfde omstandigheden¹⁶⁶. Dit wordt beschouwd als een verankering van het gemeenrechtelijke beginsel van de marginale toetsing die dient als maatstaf voor "de correcte beoordeling van bestuursbeslissingen".¹⁶⁷

De nadruk wordt hier gelegd op "marge" omdat het perfect mogelijk is dat twee normale, voorzichtige en zorgvuldige bestuurders toch een verschillende beslissing kunnen nemen gelet op het feit dat bestuurders van een rechtspersoon nu eenmaal risicovolle beslissingen moeten nemen. Bij beslissingen over onzekere risico's (bijvoorbeeld strategische investeringen tegen een hoog risico) wordt er aan bestuurders een ruime beleidsmarge verleend omdat het bij het nemen van dit soort beslissingen vaak onzeker is hoe een normaal, voorzichtig en zorgvuldig bestuurder zou moeten handelen. Rechters mogen bij de beoordeling geen opportuniteitstoets doen, ze mogen zich met andere woorden niet in de plaats stellen van de bestuurder. Ook moet enige "hindsight bias" worden vermeden, dit is de situatie waarbij een beslissing als foutief wordt beschouwd door louter naar de negatieve gevolgen achteraf te kijken. Juist omwille van deze redenen mag de rechter enkel een marginale toetsing doen vanuit een ex ante-perspectief¹⁶⁸ en enkel aansprakelijkheid vaststellen indien er geen twijfel bestaat over de fout en haar onrechtmatig karakter¹⁶⁹. De marge wordt dus groter naarmate de onzekerheid over het risico van de beslissing toeneemt. Deze marge wordt dan weer kleiner indien de bestuurder over minder beleidsvrijheid beschikt, dit zal het geval zijn indien de wet of de statuten van de rechtspersoon een bepaalde specifieke handelswijze voorschrijven aan de bestuurder¹⁷⁰.

Het feit dat deze beperking tot een marginale toetsing geldt voor de interne bestuurdersaansprakelijkheid, is vanzelfsprekend. Bestuurders zouden anders bij een te strenge toetsing (omwille van weinig beleidsmarge) enkel beslissingen nemen die zonder al te veel risico zijn, om zo eventuele bestuurdersaansprakelijkheid te ontlopen. Om te blijven groeien als rechtspersoon is het echter nodig om

¹⁶⁴ Art. 5.153 §1 WVV.

¹⁶⁵ Cass. 5 september 2013, AR. C.12.0445.N.

¹⁶⁶ Art. 2:56 lid 1 WVV.

¹⁶⁷ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.*, Kamer 2017-18, nr. 3119/001, 59.

¹⁶⁸ K. GEENS en J. VANANROYE, "Bestuursaansprakelijkheid in NV en BVBA" in K. GEENS (ed.), *Vennootschaps- en financieel recht*, Themis-cahiers, die Keure, 2002, 8.

¹⁶⁹ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.*, Kamer 2017-18, nr. 54.3119/001, 59-60; D. VAN GERVEN, "[Regels gemeenschappelijk aan alle rechtspersonen] Organisatie en vertegenwoordiging" in D. VAN GERVEN, *Verenigingen, vennootschappen en stichtingen. Deel 1. Rechtspersoonlijkheid. Verenigingen, stichtingen & publiekrechtelijke rechtspersonen*, (178) 252.

¹⁷⁰ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.*, Kamer 2017-18, nr. 54.3119/001, 60.

af en toe risicovolle beslissingen te nemen. Een te nauwe afbakening van de beleidsmarge zou ervoor zorgen dat projecten met een grote waarde niet zouden worden gerealiseerd.

Zoals eerder aangehaald, gebeurt deze marginale toetsing ook bij het beoordelen van de externe aansprakelijkheid. Dit is echter minder vanzelfsprekend in situaties waarbij de derde de zwakkere partij is. Het zal dus afhangen van de belangen die er in het geding zijn en van de specifieke omstandigheden. De vraag kan dan worden gesteld waarom een rechter zich hier ook zou moeten beperken tot een marginale toetsing. Hier moet de fout zich “kennelijk” buiten de marge bevinden (gekwalficeerde fout) terwijl artikel 1382 oud BW eigenlijk in beginsel geen marge laat, de zorgvuldigheidsnorm uit artikel 2:56 WvV lijkt dus een afzwakking ten opzichte van de zorgvuldigheidsnorm uit artikel 1382 oud BW. Waar artikel 1382 oud BW ook de lichtste fout viseert zal artikel 2:56 WvV vooral kijken naar zware fouten die zich kennelijk buiten de marge bevinden.¹⁷¹

Een bestuurder is dus enkel aansprakelijk voor een “kennelijke beleidsfout”. Dit is een zware fout die zich buiten de marge bevindt waarbinnen een normaal, voorzichtige en zorgvuldige bestuurders van mening kunnen verschillen¹⁷². De kennelijkheid heeft betrekking op de zwaarte van de fout in de ogen van een redelijke bestuurder¹⁷³.

Overigens verwijst de marginale beoordeling enkel naar beslissingen, daden of gedragingen van bestuurders. Eventuele nalatigheden zullen daarom moeten worden beoordeeld aan de hand van het gemeen recht.¹⁷⁴

Afdeling 3. Schade

142. Naast het foutvereiste moet er ook voldaan zijn aan het schadevereiste.

Zowel de schade die rechtstreeks als onrechtstreeks door de onrechtmatige daad wordt veroorzaakt, komt in aanmerking voor vergoeding¹⁷⁵. Evenwel is de vergoeding beperkt tot de maximumgrenzen uit artikel 2:57 WvV.

Afdeling 4. Oorzakelijk verband tussen fout en schade

143. Naast het fout -en schadevereiste moet er ook een oorzakelijk verband tussen beide voorhanden zijn.

Hieraan is voldaan van zodra de schade zich zonder de fout van de bestuurder niet zou hebben voorgedaan zoals ze zich in casu heeft voorgedaan¹⁷⁶.

¹⁷¹ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, “De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid” in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WvV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 344-345.

¹⁷² M. VANDENBOGAERDE, *Aansprakelijkheid van vennootschapsbestuurders*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 66.

¹⁷³ M. VANDENBOGAERDE, *Aansprakelijkheid van vennootschapsbestuurders*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 168-171.

¹⁷⁴ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, “De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid” in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WvV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 342.

¹⁷⁵ H. BRAECKMANS en B. HOUBEN, *Handboek vennootschapsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 347.

¹⁷⁶ Cass. 8 januari 2018, AR. C.17.0075.F.

144. Overigens bevat het WVV geen bepaling over dit oorzakelijk verband. Hierdoor stelt er zich vooral een probleem in geval dat de schade onvoorzienbaar zou zijn.¹⁷⁷ Net zoals voor de rechtvaardigingsgronden bij de beoordeling van de fout, zou het dus aangewezen zijn om tenminste te verwijzen naar het gemeen recht¹⁷⁸.

Afdeling 5. Verjaring

145. De rechtsvordering jegens de bestuurder moet worden uitgeoefend binnen de vijf jaar.

146. In beginsel start deze verjaringstermijn vanaf het begaan van de onrechtmatige daad, maar de termijn wordt uitzonderlijk geschorst tot aan de ontdekking van de feiten in geval de onrechtmatige daad opzettelijk verborgen werd gehouden.¹⁷⁹

147. Na deze termijn treedt in principe de bevrijdende verjaring in, waarna de rechtsvordering niet meer geldig kan worden ingesteld. Dit is om de rechtszekerheid te waarborgen, door een verjaringstermijn op te nemen kan men de "dader" niet eindeloos aansprakelijk stellen.

Hoofdstuk 3. Gevolgen

148. Indien de eiser een buitencontractuele bestuursfout overeenkomstig artikel 2:56 lid 1 WVV heeft bewezen en ook de schade en het oorzakelijk verband tussen beide heeft aangetoond, zal hij aanspraak kunnen maken op een schadevergoeding indien de vordering tijdig werd ingesteld.

149. De schadevergoeding is evenwel beperkt tot de maximumgrenzen¹⁸⁰ die vermeld staan in artikel 2:57 §1 WVV, deze maximumbedragen worden bepaald aan de hand van de gemiddelde jaarlijkse omzet van de rechtspersoon die de verweerder bestuurt. Het zal hier dus niet altijd gaan over een integrale schadevergoeding. Een integrale schadevergoeding zou enkel mogelijk zijn bij schade waarvan het totale bedrag onder deze grenzen ligt¹⁸¹.

Evenwel geldt deze beperking niet voor bepaalde bestuursfouten zoals een zware fout en een gewoonlijke lichte fout¹⁸². In deze gevallen is er dus wel een integrale schadevergoeding mogelijk die boven de maximumgrenzen ligt. De "cap" geldt dus enkel voor toevallige lichte fouten, dit is om te vermijden dat bestuurders een grotere aansprakelijkheidsbeperking genieten dan deze van werknemers volgens artikel 18

¹⁷⁷ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, "De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid" in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 350.

¹⁷⁸ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, "De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid" in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 351.

¹⁷⁹ Art. 2:143 §1, 4de streepje WVV.

¹⁸⁰ Art. 2:57 §2 WVV.

¹⁸¹ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, "De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid" in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 364.

¹⁸² Art. 2:57 §3, 1° WVV.

WAO¹⁸³. Echter zullen deze toevallige lichte fouten al sowieso zelden aanleiding geven tot bestuurdersaansprakelijkheid, gelet op het vereiste van een "kennelijke" fout in hoofde van de bestuurder. Deze uitzondering op de aansprakelijkheidsbeperking is ingevoerd omwille van de kritiek die er kwam op het voorstellen van de cap, de vraag was of het wel het gelijkheidsbeginsel kon doorstaan¹⁸⁴.

Fouten met een bedrieglijk opzet of met het oogmerk om te schaden komen evenmin in aanmerking voor de aansprakelijkheidsbeperking¹⁸⁵. Voor bedrieglijk opzet is het voldoende dat de dader wist dat de handeling fout was. Bij het oogmerk om te schaden moet hij ook echt de wil hebben gehad om een ander te schaden, dit gaat dus een stap verder.¹⁸⁶

Overigens vermeldt het artikel dat de cap enkel geldt ten opzichte van bestuurders zoals vermeldt in artikel 2:51 WVV. Feitelijke bestuurders vallen echter niet onder artikel 2:51 WVV. Vandaar dat artikel 2:56 WVV deze feitelijke bestuurders specifiek benoemt naast de bestuurders uit artikel 2:51 WVV. Omwille van het feit dat artikel 2:57 WVV dan enkel verwijst naar de bestuurders uit artikel 2:51 WVV, zou er dan ook geargumenteed kunnen worden dat deze cap niet geldt voor feitelijke bestuurders.

150. Het tweede lid van artikel 2:56 WVV bepaalt dat de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn indien het bestuur collegiaal werd georganiseerd, een collegiaal orgaan is een bestuursorgaan waarin alle bestuurders zetelen (meerhoofdig bestuursorgaan¹⁸⁷) en waarbij beslissingen in beginsel worden genomen in aanwezigheid van het merendeel van de bestuurders die beslissen met meerderheid van de stemmen¹⁸⁸. Hier wordt geen melding gemaakt of het gaat om interne of externe aansprakelijkheid (dit wordt overigens wel gedaan in het derde lid), maar er kan worden aangenomen dat het geldt in beide gevallen omdat artikel 2:56 WVV in haar geheel beide vormen van aansprakelijkheid behandelt en omdat het tweede lid geen expliciete vorm uitsluit van haar toepassing. Volgens het gemeen recht zou een bestuurder van het college in beginsel enkel individueel aansprakelijk zijn voor zijn eigen fout, tenzij er sprake is van een samenlopende of gemeenschappelijke fout (pas dan is er hoofdelijkheid of in solidum aansprakelijkheid)¹⁸⁹. De bestuurdersaansprakelijkheid in het WVV is dus veel strenger wat betreft de hoofdelijkheid, hoofdelijkheid geldt voortaan voor alle bestuursfouten. Bovendien gold er in het W. Venn. slechts een vermoeden van hoofdelijkheid voor overtredingen van het W. Venn. of de statuten¹⁹⁰, voor andere fouten kon er met behulp van het gemeen recht enkel hoofdelijkheid zijn in geval van een samenlopende of gemeenschappelijke fout¹⁹¹. De ratio achter de hoofdelijkheid in een college is eigenlijk dat de derde geen individuele fout van een bestuurder moet aantonen, maar louter het feit dat er door het college collectief gestemd werd voor een handeling die de fout opleverde (het zou immers moeilijk zijn om na te gaan welke bestuurder nu juist

¹⁸³ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3119/019, 3.

¹⁸⁴ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3119/019, 2.

¹⁸⁵ Art. 2:57 §3, 1° WVV.

¹⁸⁶ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, "De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid" in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 372.

¹⁸⁷ E. DE BIE, *Statutaire vertegenwoordigingsregelingen in de BV, de CV en de NV en de notariële mandatendatabank*, Vlanot Jaarboek 2022, Brussel, Intersentia, 2023, 516.

¹⁸⁸ S. MEES en V. BURKI, "De geconflieeerde bestuurder en het aanwezigheidsquorum in de collegiale raad van bestuur", *RPS-TRV* 2020/6, 699.

¹⁸⁹ Cass. 15 februari 1974, AR 19740215.4.

¹⁹⁰ Art. 263 (BVBA), art. 408 tweede lid (CVBA) en art. 528 (NV) W.Venn

¹⁹¹ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.*, Kamer 2017-18, nr. 3119/001, 60.

voor of tegen de beslissing heeft gestemd)¹⁹².

Het derde lid bepaalt zelfs dat de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn in geval van overtredingen van het WVV of van de statuten, ongeacht of het gaat om een collegiaal bestuursorgaan of niet. Deze bepaling vond haar inspiratie in artikel 528 W. Venn. Het W. Venn. bepaalde dat deze aansprakelijkheid zowel intern als extern kon zijn en het WVV heeft dit overgenomen.

Het tweede en derde lid kunnen dus als volgt worden samengevat:

- Bij een collegiaal bestuursorgaan is er hoofdelijkheid voor foutieve beslissingen van het college (lid 2), overigens geldt de hoofdelijkheid enkel binnen hetzelfde bestuursniveau.
- Er is dus geen hoofdelijke aansprakelijkheid als een individueel bevoegde bestuurder (geen college) een individuele fout begaat dat geen overtreding is van het WVV of de statuten van de rechtspersoon.
- Er is wel hoofdelijkheid indien de bestuurder (college of geen college) het WVV of de statuten overtreedt (lid 3).
- Feitelijke bestuurders zijn geen lid van het bestuursorgaan, waardoor ze in beginsel niet hoofdelijk aansprakelijk kunnen worden gesteld¹⁹³.
- Deze bepalingen gelden zowel jegens de vennootschap als jegens derden, jegens derden moet het evenwel gaan om buitencontractuele fouten.
- De gemeenrechtelijke regels inzake hoofdelijkheid en in solidum-gehoudenheid blijven van toepassing in geval van samenlopende of gemeenschappelijke fout¹⁹⁴. Feitelijke bestuurders ontsnappen dus niet aan de gemeenrechtelijke regels.

In geval van hoofdelijkheid kan de schadelijder de volledige schadevergoeding verhalen op elk van de bestuurders, deze heeft dus de keuze. De bestuurder die de schadevergoeding heeft betaald, heeft op zijn beurt regres jegens de overige bestuurders die aansprakelijk zijn. Bij een bedrieglijke fout van een bepaalde bestuurder zal deze zich niet op de hoofdelijkheid van de andere bestuurders kunnen beroepen.¹⁹⁵

Het vierde lid bepaalt evenwel dat een bestuurder kan "ontsnappen" aan de hoofdelijke aansprakelijkheid uit het derde en vierde lid, indien deze bewijst geen deelname te hebben gehad in de foutieve handeling en de desbetreffende fout heeft gemeld aan alle andere bestuurders van zijn orgaan. Er wordt aangenomen dat er in een collegiaal bestuursorgaan een toezichtplicht bestaat op medebestuurders, een eventuele interne taakverdeling (waarbij de ene bestuurder bijvoorbeeld meer "bestuurt" dan een andere bestuurder) doet hier geen afbreuk aan. Elke bestuurder moet dus een oogje in het zeil houden¹⁹⁶. Toezicht en hoofdelijkheid zijn zijn hierdoor met elkaar verbonden¹⁹⁷.

¹⁹² S. DE DIER en J. VANANVOYE, *Aansprakelijkheid van bestuurders in het WVV*, Jan Ronse Institute for Company & Financial Law, 2021, 17.

¹⁹³ S. DE GEYTER, "Bestuurdersaansprakelijkheid in het nieuwe Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen", *TIBR* 2019/2, nr. 21.

¹⁹⁴ Cass. 15 februari 1974, AR 19740215.4.

¹⁹⁵ L. CORNELIS en A. FRANÇOIS, "De (restanten van) bestuurdersaansprakelijkheid" in H. DE WULF en M. WYCKAERT (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 374.

¹⁹⁶ Cass. 9 oktober 2020, AR 20201009.1N.4.

¹⁹⁷ J. VAN RYN, *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 400.

DEEL IV. VERHOUDING TUSSEN BEIDE REGIMES

151. Aangezien zowel de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid als de externe bestuurdersaansprakelijkheid een vorm van buitencontractuele aansprakelijkheid zijn, is het interessant om na te gaan hoe de twee regimes zich verhouden t.o.v. elkaar. De gelijkenissen en verschillen zullen kort worden opgesomd aan de hand van de bevindingen uit de voorgaande onderdelen, om het overzichtelijk te maken.

152. Vervolgens zal er worden onderzocht hoe ze allebei interageren, op deze manier weet de eisende partij op welk regime hij zijn vordering het best baseert rekening houdend met de vergoedende functie van de aansprakelijkheidsregimes, hierbij staat ook de rechtszekerheid centraal. Na het beoordelen van deze wisselwerking aan de hand van voornoemde criteria, zal er op het einde van het onderzoek een aanbeveling volgen van hoe deze wisselwerking er idealiter uit zou zien rekening houdend met de vergoedende functie en de rechtszekerheid.

De wisselwerking tussen beide regimes zal ook kort worden onderzocht volgens het oude recht (W. Venn.). De interactie werd hier immers anders geregeld dan naar huidig recht ,dit had ook gevolgen voor de rechtszekerheid en de vergoedende functie. In de aanbevelingen zal er daarom worden teruggekoppeld naar het W. Venn.

Dan wordt er ook nog gekeken naar het toekomstige recht (boek 6 BW) omdat er langs de zijde van het gemeen recht ook het een en ander is veranderd voor de buitencontractuele aansprakelijkheid. De vraag is of dit ook kan zorgen voor veranderingen in de wisselwerking met de externe bestuurdersaansprakelijkheid uit artikel 2:56 WVV.

Hoofdstuk 1. Gelijkenissen

153. Zowel de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid als de externe bestuurdersaansprakelijkheid betreffen de situatie waarin een schadeverwekker schade heeft berokkend aan een derde schadelijder. De schade staat dus los van enige contractuele band tussen beide rechtssubjecten.

154. Beide regimes hebben formeel gezien dezelfde toepassingsvoorwaarden (fout, schade en oorzakelijk verband), alleen is de invulling van het fout -en schadevereiste wel een groot verschilpunt. Ook benoemd artikel 2:56 WVV niet zo zeer het vereiste van schade en oorzakelijk verband, al moet worden aangenomen dat deze voorwaarden ook voor de bestuurdersaansprakelijkheid gelden.

Hoofdstuk 2. Verschillen

155. Beide regimes hebben een verschillend toepassingsgebied *ratione personae*. Ze zijn dus langs de kant van de schadeverwekker van toepassing op een verschillend rechtssubject. Waar de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid betrekking heeft op elk rechtssubject (zie randnummer 74), is de externe bestuurdersaansprakelijkheid een vorm van functionele aansprakelijkheid die enkel geldt in hoofde van bestuurders (zie randnummer 140).

Weliswaar kan een bestuurder toch onder het regime van de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid vallen indien hij tijdens zijn bestuurstaak "toevallig" een fout begaat die geldt voor elk rechtssubject en die dus niet specifiek geldt voor bestuurders (zie randnummer 74). Om onder de externe bestuurdersaansprakelijkheid te vallen moet het echter om een gekwalificeerde fout gaan die verband houdt met zijn hoedanigheid als bestuurder.

156. Ook op vlak van de beoordeling van de fout hanteren beide regimes een eigen toetsingskader.

Zo mag de rechter bij de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid een volledige toets doen van het gedrag van de bestuurder, door deze te toetsen aan het gedrag van een normaal voorzichtig en zorgvuldig persoon geplaatst in dezelfde omstandigheden (zie randnummer 82). De toets kijkt eigenlijk niet naar de zwaarte van de fout, ook de lichtste fout kan in aanmerking komen indien een normaal voorzichtige en zorgvuldige persoon anders zou hebben gehandeld in de concrete omstandigheden. De rechter mag hierbij wel rekening houden met "professionele" eigenschappen voor zover deze die van een normaal persoon overtreffen, in dat geval wordt het gedrag dus vergeleken met een ander persoon die over dezelfde eigenschappen bezit.

Voor de externe bestuurdersaansprakelijkheid mag de rechter enkel een marginale toets doen bij het beoordelen van de fout, de bestuurder is immers enkel aansprakelijk voor beslissingen die zich "kennelijk" buiten de marge vinden waarbinnen een normaal voorzichtige en zorgvuldige bestuurder in dezelfde omstandigheden van mening zou kunnen verschillen (zie randnummer 141). Er wordt dus enige marge gelaten aan de bestuurder omdat het perfect mogelijk is dat twee normale, voorzichtige en zorgvuldige bestuurders toch een verschillende beslissing kunnen nemen gelet op het feit dat bestuurders van een rechtspersoon nu eenmaal risicovolle beslissingen moeten nemen. Er wordt daarom vanuit gegaan dat een bestuurder enige beleidsvrijheid heeft. Bij beslissingen over onzekere risico's zal deze marge groter zijn, terwijl de marge net kleiner is indien het op voorhand duidelijk was wat de bestuurder had moeten doen (bijvoorbeeld een wettelijke bepaling die een specifieke gedraging voorschrijft). Kennelijk buiten de marge betekent dus dat het eerder moet gaan om een zware fout waarbij er eigenlijk geen twijfel bestaat om het onrechtmatige karakter van de fout. De externe bestuurdersaansprakelijkheid kijkt dus wel naar de zwaarte van de fout en geeft de bestuurder enige beleidsmarge onder bepaalde omstandigheden, terwijl de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid hier eigenlijk geen rekening mee houdt.

157. De volledige schade komt in aanmerking bij het bepalen van de schadevergoeding naar gemeen recht, er zijn geen maximumgrenzen zolang de schade maar bewezen wordt (zie randnummer 102).

Bij de externe bestuurdersaansprakelijkheid is er een "cap" waardoor de omvang van de schade zal worden

beperkt tot de gestelde maximumbedragen, deze zijn afhankelijk van de gemiddelde jaarlijkse omzet van de rechtspersoon (zie randnummer 149). Het is dus in principe niet mogelijk om een integrale vergoeding te krijgen indien de omvang van de schade hoger ligt dan deze grenzen. Er zijn wel uitzonderingen waardoor de cap niet geldt en waarbij het toch mogelijk is om een integrale schadevergoeding te verkrijgen die boven de gestelde maximumbedragen zal liggen.

158. De verjaring van de rechtsvordering uit de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid treedt in beginsel in vijf jaar vanaf na de kennisname van de feiten en van de identiteit van de dader door de derde (zie randnummers 96-97). De termijn wordt echter verlengd tot twintig jaar na de feiten indien de derde door omstandigheden pas na het verstrijken van de oorspronkelijke termijn kennis kon nemen van de feiten en de persoon van de dader.

In beginsel kan de vordering uit de externe bestuurdersaansprakelijkheid worden uitgeoefend gedurende vijf jaar vanaf het begaan van de onrechtmatige daad, maar de termijn wordt uitzonderlijk geschorst tot aan de ontdekking van de feiten in geval de onrechtmatige daad opzettelijk verborgen werd gehouden (zie randnummers 145-146). Hier begint de oorspronkelijke termijn dus al te lopen vanaf de feiten terwijl deze naar gemeen recht in beginsel pas begint te lopen vanaf de kennisname door de schadelijder. Overigens geldt er naar gemeen recht een uiterlijke termijn van 20 jaar na de feiten terwijl het hier 5 jaar is met uitzonderlijk een schorsing tot aan de kennisname van de feiten.

159. Er ontstaat naar gemeen recht pas hoofdelijkheid of in solidum-gehoudenheid indien vaststaat dat er samenlopende fouten werden begaan door de mede-aansprakelijken. Er moet dus bewezen worden dat hun fouten noodzakelijk waren voor het ontstaan van de schade zoals deze zich in casu heeft voorgedaan (zie randnummer 103).

Bij de externe bestuurdersaansprakelijkheid geldt er juist een vermoeden van hoofdelijkheid indien de bestuurders een college vormen (zie randnummer 150). Het is dus niet nodig om een samenlopende fout in hoofde van de overige bestuurders te bewijzen. Zelfs als er geen college is geldt er ook een vermoeden van hoofdelijkheid voor alle bestuurders indien de derde schade heeft geleden ten gevolge van overtredingen van het WVV of de statuten van de rechtspersoon. Weliswaar zijn dit louter vermoedens van hoofdelijkheid, een bestuurder kan hieraan ontsnappen indien hij het tegenbewijs levert van het feit dat hij geen deelname heeft gehad in de fout en zijn meldingsplicht is nagekomen. Dus zelfs als de bestuurder geen deelname heeft gehad in de fout, blijft hij hoofdelijk aansprakelijk in deze twee gevallen indien hij zijn meldingsplicht niet is nagekomen. De bestuurdersaansprakelijkheid hanteert dus een veel strengere hoofdelijkheid dan het gemeen recht, waar de derde telkens voor iedere bestuurder een samenlopende fout zal moeten aantonen en waar dus eerst wordt uitgegaan van de individuele aansprakelijkheid.

Hoofdstuk 3. Interactie

Afdeling 1. Oud recht

160. In het W. Venn. waren er twee regimes voor de externe bestuurdersaansprakelijkheid, enerzijds de algemene aansprakelijkheid en anderzijds de bijzondere aansprakelijkheid (zie randnummer 114).

161. De algemene aansprakelijkheid betrof de aansprakelijkheid op grond van artikel 1382 oud BW, uit de artikels betreffende de bestuurdersaansprakelijkheid volgde ook telkens een verwijzing naar het gemeen recht. Dit zorgde ervoor dat een bestuursfout moest worden getoetst aan de algemene zorgvuldigheidsnorm die voor elk rechtssubject geldt. Het gedrag van de bestuurder moest dus enkel worden getoetst aan het gedrag van een normaal voorzichtig en zorgvuldig persoon in dezelfde omstandigheden. De rechter kon wel rekening houden met eventuele professionele eigenschappen die de normale persoon overstijgen, aldus werd het gedrag van de bestuurder vergeleken met dit van een andere bestuurder. De algemene zorgvuldigheidsnorm hanteert echter geen "kennelijke" foutvereiste, wat maakt dat ook de lichtste fouten in aanmerking komen om onder de gemene buitencontractuele aansprakelijkheid te vallen.

162. Verder was er ook nog de bijzondere aansprakelijkheid voor overtredingen van het W. Venn. of de statuten van de vennootschap. Hier gold nog een lagere bewijslast dan deze van de algemene zorgvuldigheidsnorm, aangezien de bestuurder in dit geval aansprakelijk was voor "alle" schade door de overtreding in kwestie. Voor de bijzondere bestuurdersaansprakelijkheid moest dus niet worden verwezen naar het gemeen recht omdat de algemene zorgvuldigheidsnorm hier niet aan de orde was.

163. Er kan worden geargumenteed dat het oude regime geen rechtszekerheid garandeerde omdat er voor de algemene bestuurdersaansprakelijkheid verschillende artikels golden afhankelijk van de vorm van de rechtspersoon, echter komen de bewoordingen van de verschillende artikels wel grotendeels met elkaar overeen (zie randnummer 114).

Ook verwees de wetgever voor de bijzondere aansprakelijkheid (overtreding W. Venn. of statuten) niet expliciet naar het gemeen recht, waardoor er onzekerheid bestond over enkele toepassingsvoorwaarden zoals de schade en het oorzakelijk verband. Er stond louter dat de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn voor alle schade ten gevolge van overtredingen van het W. Venn. of van de statuten van de rechtspersoon (zie randnummer 114). Toch zou deze bijzondere aansprakelijkheid onder de algemene bestuurdersaansprakelijkheid (en dus het gemeen recht) kunnen vallen omdat er voor de algemene aansprakelijkheid eigenlijk een soort algemene toetsing wordt gedaan van eventuele tekortkomingen in het bestuur en vermits overtredingen van het W. Venn. of de statuten kunnen worden gezien als tekortkomingen in het bestuur zouden deze fouten dus onrechtstreeks onder de algemeen aansprakelijkheid (en dus het gemeen recht) kunnen vallen. Echter wijkt deze bijzondere aansprakelijkheid juist op belangrijke punten af van het gemeen recht omdat er een vermoeden van hoofdelijkheid wordt gecreëerd zonder dat er een gemeenschappelijke fout moet worden bewezen. Ook wordt er geen echte toetsing gedaan van de fout aangezien de bestuurders hoofdelijk aansprakelijk zijn voor "alle" schade. Voor deze fouten gold er overigens

een ander verjaringsregime¹⁹⁸ dan voor bestuursfouten die onder de algemene aansprakelijkheid vielen (deze vielen immers onder het gemeen recht).

Overigens waren beide regimes van de bestuurdersaansprakelijkheid enkel van toepassing op de bestuurders of zaakvoerders van de vennootschap (zie randnummer 115. Feitelijke bestuurders werden niet specifiek benoemd terwijl deze juist wel werden vermeld bij de bijzondere aansprakelijkheid voor een kennelijke grove fout die heeft bijgedragen tot een faillissement.

Zoals eerder vermeld werd de bestuurdersaansprakelijkheid in specifieke artikels geregeld en afhankelijk gemaakt van de vorm van de rechtspersoon waaronder de bestuurder viel, dit regime werd geregeld in het W. Venn. Dit zorgde ervoor dat er voor de bestuurders van een VZW of stichting naar andere wetgeving moest worden gekeken (Wet van 27 juni 1921). Bij het lezen van deze wettelijke bepalingen viel op dat de derde schadelijder de bestuurder in kwestie niet kon aanspreken voor zijn bestuursfouten maar enkel de rechtspersoon (zie randnummer 118). Ook dit creëerde dus rechtsonzekerheid met betrekking tot de bestuurdersaansprakelijkheid, aangezien er geen uniformiteit was tussen de bestuurdersaansprakelijkheid van bestuurders van alle rechtspersonen.

Anderzijds beoogde het W. Venn. wel rechtszekerheid door gewone bestuursfouten (evenwel andere dan door overtreding W.Venn. of statuten) die schade hebben veroorzaakt aan derden, altijd onder het gemeen recht te laten vallen (algemene bestuurdersaansprakelijkheid). De derde wist dus op welke rechtsgrond hij zijn vordering kon baseren en welke toepassingsvoorwaarden er golden zonder zich eerst te moeten afvragen wat voor soort fout het was. De gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid gold dus zowel voor foutieve gedragingen die ieder rechtssubject kon plegen maar die "toevallig" door een bestuurder werden gepleegd, als voor foutieve gedragingen die enkel een bestuurder kon plegen (zoals bijvoorbeeld het miskennen van de alarmbelprocedure). Wel is vereist dat de fout schade heeft veroorzaakt aan de derde die zich erop beroept. Er was hierdoor dus ook uniformiteit m.b.t. het verjaringsregime, beide situaties vielen immers onder het gemeen recht.

164. De vergoedende functie kwam wel volledig tot zijn recht omdat zowel de algemene als de bijzondere bestuurdersaansprakelijkheid zorgden voor een integrale schadevergoeding jegens de derde die schade heeft geleden. De algemene bestuurdersaansprakelijkheid verwees immers naar het gemeen recht en artikel 1382 oud BW vereist een integrale schadevergoeding. De bijzondere bestuurdersaansprakelijkheid bij overtreding van het W. Venn. of de statuten van de rechtspersoon vermeldt dat de bestuurders aansprakelijk zijn voor "alle" schade, waardoor er ook hier sprake is van een integrale schadevergoeding.

Afdeling 2. Huidig recht

165. Zowel artikel 1382 oud BW en artikel 2:56 WvV behandelen de buitencontractuele aansprakelijkheid van een bestuurder jegens derden, alleen zijn beide regimes van toepassing in een andere situatie.

¹⁹⁸ Art. 198 §1, 4de streepje W. Venn.

166. De gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid komt in het gedrang bij een onrechtmatige daad (schending algemene zorgvuldigheidsnorm of wet) die elk rechtssubject kan plegen (zie randnummer 72). Vandaar dat het artikel ook wel de algemene zorgvuldigheidsnorm wordt genoemd, dit wil zeggen dat deze norm voor iedereen geldt onafhankelijk van de hoedanigheid van het rechtssubject. Een bestuurder kan hier dus ook onder vallen indien deze "toevallig" een onrechtmatige daad begaat tijdens het uitvoeren van diens bestuursopdracht en die elk rechtssubject kan begaan, hier is de fout dus niet verbonden aan een specifieke hoedanigheid. De gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid zal bijvoorbeeld in het gedrang komen indien de bestuurder tijdens de uitvoering van zijn taak bijvoorbeeld milieuovertredingen begaat of een andere onrechtmatige daad die elk rechtssubject kan plegen (zoals bepaalde gedragingen die strafrechtelijk te beteugelen zijn, denk aan slagen en verwondingen etc.).

De vraag kan worden gesteld of de bestuurder nog wel binnen zijn bestuursstaak handelt indien deze een onrechtmatige daad begaat die niet verbonden is aan zijn hoedanigheid van bestuurder. Het antwoord hierop lijkt dus negatief te zijn omdat de bestuurder in dit geval onder de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid valt.

167. De externe bestuurdersaansprakelijkheid is een vorm van functionele aansprakelijkheid (zie randnummer 140). Dit regime is enkel van toepassing op onrechtmatige daden (schending zorgvuldigheidsnorm of wet) die alleen een bestuurder kan plegen, ze is dus verbonden aan gedragingen die worden gesteld in de hoedanigheid van bestuurder. Zo is de alarmbelprocedure specifiek gericht aan bestuurders en niet aan alle rechtssubjecten, waardoor bij schade aan derden door de niet-naleving ervan enkel de externe bestuurdersaansprakelijkheid in het gedrang komt en niet de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid.

De bestuurder handelt in dit geval nog altijd binnen zijn bestuursstaak, ook al voert hij de verplichting foutief uit en berokkend hij daardoor schade aan een derde. Daarom moet er worden gekeken naar de specifieke aansprakelijkheid van bestuurders.

168. Waar het W. Venn. rechtszekerheid bood door alle gewone bestuursfouten (met uitzondering van overtredingen van het W. Venn. of de statuten) onder één enkel regime te laten vallen (artikel 1382 oud BW) verwijst het WVV juist niet naar het gemeen recht. Voor de rechtzoekende is het dus onduidelijk op welke rechtsgrond hij zijn vordering zal moeten baseren, aangezien er twee regimes zijn die de buitencontractuele aansprakelijkheid van bestuurders kunnen regelen.

In het begin van het onderzoek werd al aangehaald dat dat het voor burgers steeds moeilijker wordt om te weten welke gedraging nu juist foutief zijn, omdat er al maar meer wetgeving ontstaat (zie randnummer 57). Dit is al problematisch bij het anticiperen op de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid. Het is dan ook logisch dat de burger nog meer moeilijkheden zal ondervinden indien deze ook nog eens op de hoogte moet zijn van bepalingen die specifiek voor bestuurders gelden, om uiteindelijk te achterhalen of deze zich op het gemeen recht of juist op de externe bestuurdersaansprakelijkheid moet beroepen. Waar het W. Venn. een uniform aansprakelijkheidsregime creëerde voor alle gewone bestuursfouten binnen vennootschappen (weliswaar niet voor alle rechtspersonen), heeft het WVV deze uniformiteit teniet gedaan.

Hierbij aansluitend geldt er tussen beide regimes in beginsel een ander verjaringsregime (zie randnummer

158). Daarom kan de onwetendheid over op welk aansprakelijkheidsregime de derde zich kan beroepen, resulteren in de situatie waarbij deze schadelijder zijn rechtsvordering niet meer kan uitoefenen.

Als een derde dan weet dat hij zich op de externe bestuurdersaansprakelijkheid zou kunnen beroepen, is er nog altijd de onzekerheid over de overige toepassingsvoorwaarden. Met de verwijzing naar het gemeen recht in het W. Venn. was het duidelijk dat er een fout, schade en een oorzakelijk verband voorhanden moest zijn. Door in het WVV geen dergelijke verwijzing op te nemen en een eigen buitencontractueel aansprakelijkheidsregime te creëren, zou het logisch zijn dat er ook eigen toepassingsvoorwaarden gelden. Het fout -en schadevereiste kan afgeleid worden uit artikel 2:56-2:57 WVV, maar er wordt nergens melding gemaakt van een oorzakelijk verband tussen beide.

Er wordt in artikel 2:56 WVV wel een foutvereiste vermeld, namelijk dat het moet gaan om een "kennelijke" fout die zich buiten de beleids marge bevindt (zie randnummer 141). De rechter moet dus rekening houden met een zekere beleids marge voor de bestuurder in bepaalde gevallen (marginale toets). Pas als de gedraging zich "kennelijk" buiten de marge bevindt waarbinnen een normaal voorzichtig en zorgvuldig bestuurder in dezelfde omstandigheden anders zou oordelen, kan er sprake zijn van een fout. Een kennelijke fout refereert naar een zware fout (gekwalficeerde fout), waarvan het onrechtmatige karakter duidelijk is. De vraag is of het rechtvaardig is om de bestuurder enige marge te geven in de gevallen waarin deze een onrechtmatige daad heeft begaan jegens een derde. Door deze "afzwakking" van de algemene zorgvuldigheidsnorm uit artikel 1382 oud BW zouden de lichtste fouten dus niet onder de externe bestuurdersaansprakelijkheid vallen.

Het is dan wel weer frappant dat er uit artikel 2:57 §3, 1° WVV kan worden afgeleid dat de "cap" enkel geldt voor de toevallige lichte fouten (zie randnummer 149). Aan de ene kant zouden lichte fouten dus in principe niet onder de externe bestuurdersaansprakelijkheid kunnen vallen, maar langs de andere kant geldt de "cap" wel enkel voor bepaalde lichte fouten. Dit lijkt op een tegenstrijdigheid.

Overigens lijkt artikel 2:56 WVV enkel te refereren naar actieve gedragingen (beslissingen, daden of gedragingen). Nalatigheden lijken dus op het eerste zicht niet te vallen onder de externe bestuurdersaansprakelijkheid (zie randnummer 141).

Het enige waar artikel 2:56 WVV rechtszekerheid lijkt te bieden is in het voorzien van een uniforme regeling voor alle rechtspersonen. Vennootschappen, maar voortaan ook de VZW's en stichtingen vallen onder deze regeling (zie randnummer 118). Het biedt dus een uniforme regeling voor de externe bestuurdersaansprakelijkheid, maar geen uniforme regeling voor de buitencontractuele aansprakelijkheid van bestuurders in het algemeen.

169. Waar het W. Venn. door de verwijzing naar het gemeen recht voorzag in een integrale schadevergoeding, hanteert het WVV een "cap" met maximumgrenzen voor de schadevergoeding die afhankelijk wordt gesteld van de gemiddelde jaarlijkse omzet van de rechtspersoon (zie randnummer 149). Deze cap lijkt daarom de vergoedend functie te verwaarlozen, aangezien het slachtoffer geen volledige schadeloosstelling zal verkrijgen indien de geleden schade deze maximumgrenzen overschrijdt.

De Raad van State heeft al aangegeven dat deze beperking van de aansprakelijkheid kan leiden tot een

ongrondwettigheid¹⁹⁹. Zo kan deze toepassing leiden tot een verschil in behandeling van de schadelijder derde die geconfronteerd wordt met een onrechtmatige daad van een bestuurder. Waar een derde schadelijder bij toepassing van het gemeen recht aanspraak kan maken op een integrale schadevergoeding, heeft de schadelijder door een bestuursfout enkel recht op een schadeloosstelling binnen de aansprakelijkheidsbeperking uit artikel 2:57 WVV. Er zou tevens ook een verschil in behandeling kunnen zijn door het bewijs van een fout naar gemeen recht en het bewijs van een gekwalificeerde fout voor artikel 2:56 WVV). Waar het gemeen recht het risico van de aansprakelijkheid verhoogt, zorgen artikel 2:56-2:57 WVV er juist voor dat de aansprakelijkheid wordt beperkt. Er is dus zowel een wettelijke (strenger foutvereiste) als numerieke (cap) aansprakelijkheidsbeperking ten opzichte van het gemeen recht.

De aansprakelijkheidsbeperking uit artikel 2:57 WVV kan leiden tot een ongrondwettigheid omdat deze in conflict kan komen met het gelijkheidsbeginsel uit artikelen 10 en 11 van de Grondwet. Het creëert immers een verschil in behandeling tussen slachtoffers van onrechtmatige daden door bestuurders (externe bestuurdersaansprakelijkheid) en slachtoffers van onrechtmatige daden door andere personen (gemeen recht), omdat enkel die laatste slachtoffers in elk geval integraal worden vergoed. Eerder werd al aangehaald dat ook bestuurders gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid kunnen oplopen (zie randnummer 74), in dit geval zal het slachtoffer dus wel integraal worden vergoed. Het zijn echter de gevallen waarin een bestuurder enkel onder de externe bestuurdersaansprakelijkheid valt, dat de schade van slachtoffers die boven de cap ligt echter onvergoed zal blijven. Er is dus een verschil in behandeling terwijl het wel in beide situaties gaat om een onrechtmatige daad van een bestuurder jegens een derde.

De voorbereidende werken erkennen deze kritiek van de Raad van State (zie randnummer 149) maar de wetgever probeert toch een redelijke verantwoording te geven, echter lijken de aangehaalde argumenten het verschil in behandeling niet te rechtvaardigen.²⁰⁰

Bovendien is er het argument dat de “cap” zorgt voor een inbreuk op bepaalde grondrechten, het zou bestuurders machtigen om inbreuk te maken op grondrechten van derden door een systeem te ontwikkelen dat de integrale schadevergoeding teniet doet.²⁰¹

Overigens zou er ook een verschil in behandeling langs de kant van de bestuurder zelf zijn. De “cap” geldt immers enkel voor rechtspersonen, waar de bestuurders van feitelijke verenigingen of een maatschap onbeperkt aansprakelijk zijn genieten de leden van VZW's of vennootschappen een beperking van de aansprakelijkheid.²⁰²

Het is alleen de vraag of de aansprakelijkheidsbeperking nog wel relevant is, aangezien het enkel geldt voor toevallige lichte fouten (zie randnummer 149). Het “kennelijke” foutvereiste uit artikel 2:56 WVV laat eigenlijk blijken dat een lichte fout al geen externe bestuurdersaansprakelijkheid kan opleveren.

¹⁹⁹ Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, advies van de Raad van State, *Parl.St.* Kamer 2017-18, nr. 54-3119/002, 12-18.

²⁰⁰ H. DE WULF en M. WYCKAERT, *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 359-364.

²⁰¹ H. DE WULF en M. WYCKAERT, *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 365.

²⁰² H. DE WULF en M. WYCKAERT, *Het WVV doorgelicht*, Antwerpen, Intersentia, 2021, 370.

Afdeling 3. Toekomstig recht

170. Met de invoering van het nieuwe boek 6 BW zal er langs de zijde van het gemeen recht ook het een en ander veranderen voor de buitencontractuele aansprakelijkheid. Er moet dus worden opgemerkt dat het WVV dan ook nog altijd geldt, enkel het gemeen recht zal wijzigen.

171. Voortaan zal de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid worden geregeld in artikel 6.5 BW²⁰³. Eigenlijk verschilt deze definitie niet zozeer van deze uit artikel 1382 oud BW. Er zijn vooral wijzigingen gedaan om de rechtszekerheid te vergroten. Zo is een toelichting van de toepassingsvoorwaarden (fout, schade en oorzakelijk verband) die voorheen werd gecreëerd door de rechtspraak, nu wettelijk verankerd²⁰⁴. Ook wordt het principe van de integrale schadeloosstelling gegoten in een wettelijke bepaling²⁰⁵.

172. Het nieuwe boek 6 bepaalt ook de samenloop met andere wetten, zoals dus het WVV. Zo zullen haar bepalingen geen exclusieve werking genieten indien andere wetten toepasselijk kunnen zijn in dezelfde situatie, tenzij de wet uitdrukkelijk naar het gemeen recht verwijst²⁰⁶. Overigens moet er worden benadrukt dat het hier gaat om de situatie waarin een situatie zowel onder het toepassingsgebied van het gemeen recht valt, als onder het toepassingsgebied van de andere wet²⁰⁷. Artikel 6.5 BW verwijst naar “eenieder” die een fout begaat, terwijl artikel 2:56 WVV expliciet verwijst naar bestuurders. Een bestuurder valt in principe onder “eenieder”, dus zou de situatie waarin een bestuurder een buitencontractuele fout begaat die verbonden is aan diens hoedanigheid eigenlijk onder het gemeen recht kunnen vallen.

Omwille van de niet-exclusiviteit van artikel 6.5 BW zal deze situatie toch onder het WVV blijven vallen omdat het andere voorwaarden hanteert die expliciet afwijken van het gemeen recht (zie randnummer 74). Hierdoor blijven de huidige problemen i.v.m. de rechtszekerheid en de vergoeding van de derde bestaan (zie randnummers 168-169).

Het WVV regelt echter niet de situatie waarin een bestuurder “toevallig” tijdens diens bestuursopdracht een fout begaat die elk rechtssubject kan begaan (zie randnummer 74). Boek 6 BW blijft dus wel van toepassing in dit geval.

173. Overigens worden er ook bijzondere aansprakelijkheidsregimes ingevoegd zoals de aansprakelijkheid van de producent voor een gebrekkig product²⁰⁸.

De wetgever heeft een kans laten liggen door de externe bestuurdersaansprakelijkheid hier niet in op te nemen. Dit zou de rechtszekerheid hebben verhoogd en het zou de vergoedende functie ten goede zijn gekomen. Het WVV heeft op dit vlak immers problemen veroorzaakt (zie randnummer 168-169).

Al zou het misschien beter zijn geweest dat artikel 2:56 WVV expliciet naar artikel 1382 oud BW (art. 6.5

²⁰³ Wetsvoorstel houdende boek 6 “Buitencontractuele aansprakelijkheid” van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.*, Kamer 2023-2024, nr. 3213/012.

²⁰⁴ Art. 6.6 e.v. (fout), art. 6.24 e.v. (schade) en art. 6.18 e.v. BW (oorzakelijk verband).

²⁰⁵ Art. 6.30 BW.

²⁰⁶ Art. 6.2 BW.

²⁰⁷ Wetsvoorstel houdende boek 6 “Buitencontractuele aansprakelijkheid” van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.*, Kamer 2022-23, nr. 3213/001, 18.

²⁰⁸ Art. 6.41 e.v. (BW).

BW) verwees of gewoon de buitencontractuele aansprakelijkheid helemaal niet regelde. Hier zal echter verder op worden ingegaan in het onderdeel betreffende de aanbevelingen (zie randnummers 181-183).

DEEL V. DE VERHOUDING TUSSEN BEIDE REGIMES

NAAR NEDERLANDS RECHT

174. In dit onderzoek zal de vergelijking worden gemaakt met Nederlands recht over hoe het regime van de bestuurdersaansprakelijkheid in interactie komt met de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid. Op basis hiervan zullen in het volgende onderdeel eventuele aanbevelingen worden gedaan die de Belgische wetgever kan hanteren in de toekomst.

Er zal wel enkel worden gekeken naar het huidige recht, omdat het de bedoeling is om hiermee aanbevelingen te doen voor het Belgische recht.

175. In beginsel is er in Nederland geen specifieke wetgeving over binnenlandse vennootschappen (uitgezonderd het Wetboek van Koophandel²⁰⁹). Het merendeel van de bepalingen betreffende de rechtspersonen is te vinden in boek 2 NBW. Boek 2 NBW moet dus eigenlijk worden gezien als de tegenhanger van het Belgische WVV.

De aansprakelijkheid van bestuurders is te vinden in artikel 2.9 NBW. Dit artikel regelt echter enkel de interne bestuurdersaansprakelijkheid, dit is de aansprakelijkheid van de bestuurder jegens de vennootschap. Er zal verder geen aandacht worden besteed aan de interne aansprakelijkheid omdat het onderzoek betrekking heeft op de externe aansprakelijkheid jegens derden.

176. Omdat artikel 2.9 NBW enkel de interne bestuurdersaansprakelijkheid regelt, moet er voor de externe bestuurdersaansprakelijkheid worden gekeken naar artikel 6.162 NBW, dit is de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid. Dit regime geldt dus voor elk rechtssubject dat door een onrechtmatige daad schade berokkent aan een ander rechtssubject.

177. Om toepasselijk te zijn veronderstelt artikel 6.162 §1 NBW bepaalde voorwaarden, naast het voldoen aan de termijn van verjaring.

Ten eerste moet er sprake zijn van een onrechtmatige daad²¹⁰. Dit kan gaan om een inbreuk op een recht (inbreuk op een persoonlijkheidsrecht of vermogensrecht), een doen of nalaten in strijd met een wettelijke plicht (in strijd met de wet) of een doen/nalaten in strijd met hetgeen volgens ongeschreven recht in het maatschappelijk verkeer betaamt. Deze laatste vorm van onrechtmatige daad vormt eigenlijk de schending van de zorgvuldigheidsnorm²¹¹. Het uitgangspunt hierbij is dat een rechtssubject voldoende oog moet hebben voor een ander rechtssubject en een goed. De zorgvuldigheidsnorm werd ingevoegd omdat de wetgever niet alle gewenste gedragingen kan specificeren in de wet, zodoende kan de rechter aan de hand van de zorgvuldigheidsnorm een afweging maken in de gevallen waarbij een gedraging onrechtmatig lijkt zonder dat er een schending is van een specifieke wettelijke bepaling. Gedragingen die niet verboden zijn

²⁰⁹ Wetboek van Koophandel (NL), *Overheid.nl Wettenbank* 15 november 2019, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001838/2019-11-15>: de meeste bepalingen uit het Wetboek worden echter binnengebracht in het NBW.

²¹⁰ Art. 6.162 §2 NBW.

²¹¹ HR (NL) 31 januari 1919, nr. 4842, ECLI:NL:HR:1919:AG1776; HR (NL) 31 maart 2023, nr. 22/01886, ECLI:NL:PHR:2023:378.

bij wet, mogen in beginsel rechtmatig worden verricht. De zorgvuldigheidsnorm is erop gericht om rechtssubjecten in zo een geval aan te moedigen om oog te hebben voor de belangen van anderen. Dit kan bij nadeel veroorzakende activiteiten gebeuren door gepaste voorzorgsmaatregelen te nemen of door de activiteit aan te passen of volledig achterwege te laten. Bij het uitvoeren van beroepsmatige handelingen kan er bijvoorbeeld gekeken worden naar gewoonteregels in een bepaalde sector of naar private regelgeving. Alvorens de handeling te verrichten moet er nagegaan worden of deze gedraging geoorloofd is.

Om aansprakelijk te zijn ingevolge artikel 6.162 NBW moet de gedraging gesteld door de bestuurder, aan hem persoonlijk en ernstig verwijtbaar zijn²¹². Dit wordt ook wel de “Beklamel” maatstaf genoemd, dit is een hoge drempel om de externe bestuurdersaansprakelijkheid aan te tonen. Deze drempel is ontwikkeld omdat het eigenlijk primair de vennootschap is die handelt jegens de derde (vermits de bestuurder louter het uitvoerende orgaan is van de vennootschap), er zijn tevens maatschappelijke overwegingen mee gemoeid door te “voorkomen dat bestuurders hun handelen in onwenselijke mate laten bepalen door defensieve overwegingen”²¹³. De maatstaf van de persoonlijke en ernstige verwijtbaarheid houdt in dat de bestuurder wist of redelijkerwijs behoorde te weten dat de derde schade kan lijden ten gevolge van de gestelde handelingen (handelen of nalaten²¹⁴).

Er is evenwel rechtvaardiging mogelijk (toestemming van de benadeelde, noodweer, wettelijk voorschrift of bevoegd gegeven ambtelijk bevel en overmacht), hierdoor verliest de gedraging haar onrechtmatig karakter en zal er geen aansprakelijkheid zijn op basis van artikel 6.162 NBW.

De onrechtmatigheid moet ook relatief zijn²¹⁵. Dit wil zeggen dat de overtreden norm opgesteld moet zijn ter bescherming van het geschonden belang. Bijgevolg is er ondanks de overtreding van een wettelijke norm, toch geen sprake van een onrechtmatige daad indien de overtreden norm niet de geschonden belangen beschermt. Zo heeft de Hoge Raad geoordeeld dat tandartsen zich niet konden beroepen op artikel 6.162 NBW jegens een persoon die het beroep uitoefent zonder daadwerkelijk over het diploma te beschikken, ondanks dat dit feit een schending uitmaakt van de Wet van 24 juni 1876²¹⁶. Deze wet werd niet ingevoegd om de belangen van tandartsen te dienen, maar ter bescherming van burgers tegen ondeskundige beroepsuitoefening. Evenwel oordeelde de Hoge Raad dat het in zo een geval toch mogelijk is om zich tot de zorgvuldigheidsnorm te wenden (maatschappelijke onbehoorlijkheid). Dit zal afhankelijk zijn van de bijzondere omstandigheden van de zaak en van de specifieke belangen van de eiser.

De derde voorwaarde is dat de onrechtmatige daad toerekenbaar moet zijn aan de dader²¹⁷. De schadeverwekker moet een fout hebben begaan, waardoor er sprake is van schuld. Deze moet zich bewust zijn van het feit dat hij onrechtmatig handelde. Bij overtreding van een wet kan de bepaling zelf ook bepalen aan wie de onrechtmatige daad toerekenbaar is.

²¹² VERHEYDEN, R., “Titel I - Wanneer is de aansprakelijkheidsvordering collectief dan wel individueel?” in *Collectieve en individuele schade*, Bruxelles, Intersentia, 2023, 145; rechtbank eerste aanleg Overijssel (NL), 24 september 2014, nr. C/08/146125 / HA ZA 13-666, *rechtspraak.nl*, ECLI:NL:ROVE:2014:5598.

²¹³ HR (NL) 28 januari 2022, nr. 21/01280, *rechtspraak.nl*, ECLI:NL:PHR:2022:72.

²¹⁴ HR (NL) 8 december 2006, nr. C05/256HR, *rechtspraak.nl*, ECLI:NL:HR:2006:AZ0758.

²¹⁵ Art. 6.163 NBW.

²¹⁶ HR (NL) 17 januari 1958, nr. 9150, ECLI:NL:HR:1958:AG2051.

²¹⁷ Art. 6.162 §3 NBW.

Vervolgens moet er worden gekeken naar de in aanmerking te nemen schade. Artikel 6.162 NBW bevat geen expliciete definitie, maar artikel 6.95 NBW vermeldt wel twee soorten schade die op grond van een wettelijke bepaling (in casu artikel 6.162 NBW) moeten worden vergoed. Enerzijds is er de vermogensschade ((geleden verlies + gederfde winst, kosten ter beperking schade, aansprakelijkheid, schadevaststelling, verhaalkosten)²¹⁸. Anderzijds is er een ander nadeel²¹⁹ (immateriële schade zoals lichamelijk letsel of aantasting eer, ook morele schade). Dit is eigenlijk alle andere schade dan vermogensschade. Echter moet de wettelijke bepaling wel expliciet vermelden dat er een recht bestaat op vergoeding van deze schade.

Tenslotte moet er ook een causaal verband zijn tussen de oorzaak en haar gevolg²²⁰, dit valt af te leiden uit de bewoording "dientengevolge" in artikel 2.162 §1 NBW. De oorzaak verwijst naar het onrechtmatig handelen en het gevolg naar de geleden schade. Bij meerdere oorzaken komt enkel de belangrijkste oorzaak in aanmerking (adequate oorzaak), Nederland hanteert de adequatieleer²²¹. De dader heeft, of had redelijkerwijze moeten voorzien dat de derde schade kon lijden ten gevolge van de onrechtmatige handeling (verwijtbaarheid). De schadevergoeding wordt bepaald aan de hand van de beoordeling van de causaliteit²²².

In beginsel verjaart de rechtsvordering binnen vijf jaar na kennisname van de feiten door de derde en in elk geval binnen 20 jaar na de feiten²²³.

178. De externe aansprakelijkheid van bestuurders jegens derden wordt geregeld volgens het algemeen artikel betreffende de aansprakelijkheid voor onrechtmatige daad (artikel 6.162 NBW). Er is hiervoor dus geen apart artikel zoals bij de interne aansprakelijkheid (zie randnummer 175).

De derde kan zich dus beroepen op artikel 6.162 NBW in situaties waarbij een bestuurder een bestuursfout begaat, maar ook in situaties waarbij een bestuurder "toevallig" tijdens zijn bestuursopdracht een onrechtmatigheid begaat die elk rechtssubject kan begaan. Er moet dus geen onderscheid worden gemaakt en daardoor zijn de toepassingsvoorwaarden hetzelfde. De toepassingsvoorwaarden worden overigens duidelijk opgesomd in de wetsbepaling. Er wordt zelfs melding gemaakt van het feit dat het mogelijk is om een rechtvaardigingsgrond in te roepen.

Tevens geldt het artikel jegens bestuurders van alle rechtspersonen.

Het Nederlandse recht inzake de externe bestuurdersaansprakelijkheid creëert dus rechtszekerheid.

179. De schadevergoeding wordt bepaald aan de hand van het bewezen causaal verband tussen de fout en de schade (zie randnummer 177). De schade zal dus integraal worden vergoed eens het causaal verband vaststaat.

180. Naar Belgisch recht wordt er voor de aansprakelijkheid van een bestuurder jegens een derde een

²¹⁸ Art. 6.96 NBW.

²¹⁹ Art. 6.95 §1 NBW.

²²⁰ HR (NL) 15 april 2014, nr. 09/04720, ECLI:NL:PHR:2011:BP9042.

²²¹ M. VANQUICKENBORNE, *DE OORZAKELIJKHEID IN HET RECHT VAN DE BURGERLIJKE AANSPRAKELIJKHEID EEN METHODOLOGISCHE EN POSITIEF -RECHTELIJKE ANALYSE*, Brussel, 273-276.

²²² Art. 6.98 NBW.

²²³ Art. 3.310 NBW.

onderscheid gemaakt tussen enerzijds de situatie waarin een bestuurder "toevallig" tijdens diens bestuursopdracht een onrechtmatigheid begaat die elk rechtssubject kan begaan (gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid) en anderzijds de situatie waarin een bestuurder een onrechtmatigheid begaat die verband houdt met zijn hoedanigheid als bestuurder (externe bestuurdersaansprakelijkheid). In het eerste geval kan de derde zijn vordering steunen op de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid uit artikel 1382 oud BW en in het tweede geval enkel op artikel 2:56 WvV. Er moet dus een onderscheid worden gemaakt tussen de fouten die een bestuurder kan begaan (zie randnummer 74). Het Nederlandse recht maakt dit onderscheid niet, beide situaties vallen onder de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid uit artikel 6:162 NBW (zie randnummer 176). Daar is er enkel een onderscheid tussen de interne -en externe bestuurdersaansprakelijkheid.

Het verschil heeft vooral op de betrekking op de situatie waarbij een bestuurder jegens een derde een fout begaat die enkel een bestuurder kan begaan, de andere situatie valt immers in beide rechtssystemen onder de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid.

Deze verschillen tussen beide rechtssystemen hebben hierdoor ook een weerslag op de rechtszekerheid en de vergoeding van het slachtoffer. Dit zal verder worden uitgelegd in het onderdeel betreffende de aanbevelingen (zie randnummer 181-183), waar beide criteria centraal zullen staan.

DEEL VI. AANBEVELINGEN VOOR DE BELGISCHE WETGEVER OM DEZE VERHOUDING IDEALITER TE REGELEN

181. De bevindingen uit het Nederlandse recht zullen worden aangehaald als oplossing om de onduidelijkheid in het Belgische recht aan te kaarten en om de rechtzoekende wegwijs te maken m.b.t. de verschillende aansprakelijkheidsregimes die toepasselijk zijn in zijn zaak.

De aanbevelingen zullen worden gegeven met twee criteria in het achterhoofd. Enerzijds de rechtszekerheid en anderzijds de vergoeding van het slachtoffer als belangrijkste functie van een aansprakelijkheidsregime.

182. Zowel artikel 1382 oud BW als artikel 2:56 WvV bevatten een buitencontractueel aansprakelijkheidsregime. Bij een fout van een bestuurder jegens een derde, is het dus de vraag welk regime van toepassing is. Uit de wetgeving zelf valt alleszins niet duidelijk op te maken welke fouten van de bestuurder nu juist onder een bepaald regime vallen.

Er moet echter worden aangenomen dat de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid geldt in situaties waarbij een bestuurder "toevallig" tijdens diens bestuursopdracht jegens een derde een fout begaat die eenieder kan begaan (zie randnummer 74). De externe bestuurdersaansprakelijkheid zal als functionele aansprakelijkheidsgrond echter in het gedrang komen bij fouten die verband houden met de hoedanigheid van bestuurder (zie randnummers 140 en 167).

Het is in het tweede geval dat de rechtszekerheid en de vergoeding van het slachtoffer in het gedrang komen (zie randnummers 168-169). Kort gezegd zouden beide criteria geoptimaliseerd kunnen worden door de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid ook in deze situatie toe te passen.

Het voorheen geldende W. Venn. zou ook inspiratie kunnen bieden. Het verwees immers al naar het gemeen recht, ook voor fouten jegens derden die verband houden met de hoedanigheid van bestuurder (zie randnummer 114). Echter was dit enkel zo voor de algemene aansprakelijkheid. Voor de bijzondere aansprakelijkheid bij overtredingen van het W. Venn. of de statuten gold er een apart regime met eigen voorwaarden. Voorts was er geen uniforme bepaling voor bestuurders van alle rechtspersonen, tussen de vennootschappen zelf moest er beroep worden gedaan op verschillende bepalingen in het W. Venn. en voor bestuurders van VZW's/stichtingen gold er nog eens een apart regime in een volledig ander wetboek. Door deze beperkingen van de rechtszekerheid is het aangewezen om een andere oplossing te zoeken.

183. Het Nederlandse recht hanteert een uniform regime voor alle fouten van bestuurders jegens derden, namelijk artikel 6:162 NBW (zie randnummer 176). Hierdoor is het meteen duidelijk welk regime en welke toepassingsvoorwaarden van toepassing zijn. Anders dan in het W. Venn. is er dus geen verwijzing naar het gemeen recht, maar is het gemeen recht gewoon van toepassing wegens het ontbreken van een regel over de externe bestuurdersaansprakelijkheid in artikel 2:9 NBW dat enkel de interne bestuurdersaansprakelijkheid jegens de rechtspersoon regelt. Overigens geldt er ook niet ineens een ander regime bij overtredingen van boek 2 NBW of de statuten, zoals dit wel het geval was in het W. Venn. Het

gemeen recht is dus altijd van toepassing indien een bestuurder een fout begaat jegens een derde.

De Belgische wetgever zou het voorbeeld uit Nederland kunnen volgen door de tweede zin uit artikel 2:56 §1 WVV te schrappen, waardoor dit artikel nog enkel de interne bestuurdersaansprakelijkheid regelt. Voor elke buitencontractuele fout van een bestuurder jegens een derde (een fout die eenieder kan begaan en een fout die enkel een bestuurder kan begaan) moet er dan worden teruggegrepen naar de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid.

Het feit dat er dan een volledig uniform regime is bij een buitencontractuele fout van een bestuurder jegens een derde zou de rechtszekerheid alleen maar verhogen. Soms zorgt eenvoud nu eenmaal voor duidelijkheid, de derde moet dan niet meer nagaan onder welk regime een bepaalde fout valt. Dit zorgt niet alleen voor uniformiteit betreffende de toepassingsvoorwaarden (fout, schade en oorzakelijk verband), maar ook voor uniformiteit inzake de gevolgen van de aansprakelijkheid en inzake de verjaring van de rechtsvordering. Met de invoering van het nieuwe boek 6 BW en daarmee de nadere toelichting van deze voorwaarden (zie randnummer 171), staat de weg naar nog meer rechtszekerheid volledig open. Het zou dan onlogisch zijn om hier geen gebruik van te maken en te blijven vasthouden aan het regime uit het WVV.

De "cap" uit artikel 2:57 heeft ook voor veel verontwaardiging gezorgd (zie randnummer 169). Dit zorgt er immers voor dat schadelijgende derden in bepaalde situaties een deel van hun schade niet vergoed zullen krijgen, indien het bedrag hoger ligt dan de grenzen uit artikel 2:57 WVV. Er wordt geargumenteed dat dit zorgt voor een verschil in behandeling (zowel langs de kant van de schadelijder, als van de schadeverwekker) dat niet gerechtvaardigd kan worden en dus daardoor de artikels 10 en 11 van de GW zou kunnen schenden. De toepassing van het gemeen recht zorgt echter voor een integrale vergoeding van de schade aan het slachtoffer (zie randnummer 102), het zou dan ook dit probleem doen verdwijnen.

De voornaamste afwijking van artikel 2:56 WVV met het gemeen recht ligt in het feit dat er een strengere beoordeling van de fout is, zo komen enkel "kennelijke" fouten in aanmerking (zie randnummer 141). De wetgever wou bestuurders immers beleidsruimte geven in situaties waarbij onzekere beslissingen genomen moesten worden. In Nederland werd dit ook erkend, maar daar werd toch vastgehouden aan het gemeen recht (zie randnummer 177). Als het in Nederland lukt, dan moet het in België ook lukken.

In situaties waarbij het om een fout gaat die elk rechtssubject kan begaan, kan er geen marge worden gegeven omdat de fout eigenlijk niet meer deel uitmaakt van de bestuurstaak. Het zou echter wel mogelijk zijn om enige marge te dulden bij de beoordeling van een "echte" bestuursfout, er moet in dat geval immers worden vergeleken met een normaal voorzichtige en zorgvuldige bestuurder in dezelfde situatie. Als de rechter er rekening mee houdt dat een ander bestuurder ook over enige marge zou beschikken, is de opname van de buitencontractuele aansprakelijkheid in artikel 2:56 WVV overbodig. Er is echter een verschil tussen "enige" marge en een "kennelijke" fout. Een lichte fout kan in bepaalde omstandigheden ook buiten de marge liggen, dit is ook een reden om terug te grijpen naar het gemeen recht. Overigens zijn er ook situaties waarbij enige marge niet verantwoord zou zijn, dit is met name het geval wanneer een specifieke gedraging aan een bestuurder wordt opgelegd.

CONCLUSIE

184. Dit onderzoek heeft de verhouding tussen enerzijds de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid uit artikel 1382 oud BW en anderzijds de externe bestuurdersaansprakelijkheid uit artikel 2:56 WVV nader geanalyseerd.

185. De bestuurdersaansprakelijkheid is te vinden in artikel 2:56 WVV. In de eerste zin van dit artikel staat dat bestuurders aansprakelijk zijn voor fouten begaan in de uitoefening van hun opdracht, ook jegens derden in geval van een buitencontractuele fout.

De gemeenrechtelijke aansprakelijkheid uit artikel 1382 oud BW regelt tevens de buitencontractuele aansprakelijkheid van eenieder jegens derden.

Bestuurders vallen in principe ook onder de bewoording “eenieder”, toch werd er een eigen kwalitatief aansprakelijkheidsregime gecreëerd dat losstaat van haar gemeenrechtelijke tegenhanger.

186. Dit onderzoek heeft eerst de problemen inzake rechtszekerheid en vergoeding van het slachtoffer blootgelegd. Nadien werden er aanbevelingen gedaan met deze twee criteria in het achterhoofd.

187. Zowel het oud BW als het WVV bevatten geen bepaling over de onderlinge verhouding tussen beide regimes. Het oude W. Venn. verwees in de artikels betreffende de bestuurdersaansprakelijkheid echter wel naar het gemeen recht, de wetgever koos er echter voor om dit niet te doen in het WVV. Er heerst dan ook onzekerheid over wanneer een bestuurder nu juist onder de externe bestuurdersaansprakelijkheid of de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid valt.

In de rechtsleer wordt er echter aangenomen dat artikel 1382 oud BW in het gedrang komt wanneer een bestuurder “toevallig” tijdens diens bestuursopdracht een fout begaat die elk rechtssubject kan begaan, zoals het begaan van bepaalde milieuovertredingen of geweld. Er kan immers worden aangenomen dat een bestuurder in dit geval niet meer handelt binnen diens bestuursopdracht.

Artikel 2:56 WVV heeft echter betrekking op fouten die enkel een bestuurder kan begaan, vandaar dat het een kwalitatieve aansprakelijkheid is. Het is dus verbonden met diens hoedanigheid van bestuurder. Dit zal bijvoorbeeld het geval zijn bij miskenning van de alarmbelprocedure, in dit geval zijn enkel bestuurders de normadressaat.

Het gaat in beide gevallen wel over een buitencontractuele fout, de schadelijder moet dus telkens een derde zijn.

188. Het is een feit dat er wekelijks meer en meer regelgeving tot stand komt, zowel geschreven als ongeschreven. De rechtszoekende weet nu al vaak niet meer welke gedragingen er verboden zijn. Deze zou dan ook nog eens moeten weten welke normen er specifiek van toepassing zijn op bestuurders om zich te kunnen beroepen op de externe bestuurdersaansprakelijkheid. Er is nood aan eenvoud, een uniform regime dat van toepassing is op alle buitencontractuele fouten die een bestuurder begaat.

189. Overigens hanteren beide regimes vrijwel dezelfde toepassingsvoorwaarden, fout schade en

oorzakelijk verband. Alleen verschilt de invulling van de voorwaarden.

De gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid hanteert een soepelere foutbeoordeling dan de externe bestuurdersaansprakelijkheid. Artikel 1382 oud BW toetst de gedraging aan die van een normaal voorzichtige en zorgvuldige persoon geplaast in dezelfde omstandigheden. Ook de lichtste fouten komen in aanmerking, zolang een normaal voorzichtige en zorgvuldige persoon op een andere manier zou handelen.

Artikel 2:56 WvV laat echter enige beleidsmarge voor de bestuurder, dit werd ingevoerd om te vermijden dat bestuurders zich te defensief zouden opstellen bij het nemen van beslissingen waarvan de uitkomst onzeker is. Een gedraging is hier pas onrechtmatig indien deze zich kennelijk buiten de marge bevindt waarbinnen een normaal voorzichtige en zorgvuldige bestuurder van mening zou kunnen verschillen, ook weer geplaast in dezelfde omstandigheden. De "kennelijkheid" heeft hier betrekking op de zwaarte van de fout, lichte fouten zouden dus in principe niet in aanmerking komen.

De zorgvuldigheidsnorm uit artikel 2:56 WvV lijkt dus een zwaardere fout te vereisen dan die uit artikel 1382 oud BW, daarom wijkt het af van de algemene zorgvuldigheidsnorm.

Beide regimes kunnen ook in het gedrang komen bij overtreding van specifieke normen, daar lijkt de invulling van de fout wel hetzelfde te zijn omdat er niet moet worden getoetst aan enige zorgvuldigheidsnorm.

Artikel 2:56 WvV bevat overigens geen enkele verwijzing naar een eventueel oorzakelijk verband, hier heerst dan ook onduidelijkheid over. Ook is er geen vermelding van enige rechtvaardigingsgronden.

190. Overigens creëerde de wetgever in de leden twee en drie van artikel 2:56 WvV bepaalde vermoedens van hoofdelijkheid jegens bestuurders. Zo moet een samenlopende fout niet meer bewezen worden zoals naar gemeen recht. Dit vermoeden zorgt natuurlijk ook voor onzekerheid, maar dan langs de kant van de bestuurders.

191. Ook op vlak van verjaring zijn er verschillen tussen beide regimes, zo hanteert het gemeen recht een veel soepelere termijn. De rechtsonzekerheid over welk regime nu juist van toepassing is brengt heeft hier ook invloed op, het kan namelijk zijn dat een rechtszoekende niet meer geldig diens rechtsvordering kan instellen uit onwetendheid over welke verjaring nu juist van toepassing is op de situatie.

192. De vergoeding is een van de belangrijkste functies van de gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid. Het slachtoffer verkrijgt een integrale schadeloosstelling van de schade die deze heeft bewezen.

Voor de externe bestuurdersaansprakelijkheid geldt er echter een "cap", dit is een begrenzing van de schadeloosstelling tot de bedragen vermeld in artikel 2:57 WvV. Wanneer de bewezen schade hoger ligt dan deze maximumgrenzen, zal er dus geen integrale schadevergoeding mogelijk zijn. Bij dit regime komt de vergoeding van het slachtoffer dus niet perse op de eerste plaats. Er wordt daarom geargumenteed dat er een verschil is in behandeling, zowel langs de zijde van de derde als langs de zijde van de bestuurder.

193. Met deze problemen inzake rechtszekerheid en vergoeding in het achterhoofd, heeft dit onderzoek een aanbeveling gedaan voor de Belgische wetgever.

Uit de rechtsvergelijking is gebleken dat het Nederlandse rechtstelsel de verhouding tussen beide regimes beter regelt, gelet op beide criteria die dit onderzoek vooropstelt. Elke buitencontractuele fout van een bestuurder wordt geregeld door artikel 6.162 NBW, dit is eigenlijk de tegenhanger van de Belgische gemeenrechtelijke buitencontractuele aansprakelijkheid. Het gemeene recht is daar van toepassing omdat boek 2 enkel de interne bestuurdersaansprakelijkheid regelt maar niet de externe bestuurdersaansprakelijkheid. Deze uniformiteit bij buitencontractuele fouten door bestuurders creëert dus het eenvoud waar het Belgische recht nood aan heeft.

Er wordt daarom aanbevolen om de tweede zin uit artikel 2:56 WvV te schrappen, waardoor elke buitencontractuele fout van een bestuurder zal vallen onder de gemeenrechtelijke aansprakelijkheid. Dus ook de situatie waarin een bestuurder een buitencontractuele fout begaat die verband houdt met diens hoedanigheid.

Eenzijds zal dit zorgen voor meer rechtszekerheid. Er is tenslotte maar één regime van toepassing, dit zorgt voor uniformiteit inzake de toepassingsvoorwaarden en inzake de verjaring van de rechtsvordering. Met de invoering van het nieuwe boek 6 BW worden de voorwaarden van de fout, schade en het oorzakelijk verband nog meer toegelicht. Het zou dan onlogisch lijken om hier geen gebruik van te maken en te blijven vasthouden aan de externe bestuurdersaansprakelijkheid uit artikel 2:56 WvV. Overigens blijft het mogelijk om een bestuurder in bepaalde omstandigheden enige beleidsmarge te geven, er kan voor "echte" bestuursfouten immers worden getoetst aan het gedrag van een normaal voorzichtige en zorgvuldige bestuurder geplaatst in dezelfde omstandigheden. De algemene zorgvuldigheidsnorm kan immers rekening houden met professionele kwaliteiten die een "normaal persoon" overstijgen. Het toekennen van een zekere marge zal dus afhangen van de concrete omstandigheden en van de belangen, voor bepaalde categorieën derden of voor bepaalde schade is het misschien niet wenselijk om enige marge toe te kennen. Het Nederlandse recht erkent overigens ook het maatschappelijk belang van het feit dat een bestuurder zich niet teveel mag laten leiden door te defensieve overwegingen, toch is er daar geen sprake van een apart regime met een eigen foutbeoordeling.

Anderzijds zal dit ervoor zorgen dat de bewezen schade volledig zal worden vergoed, omdat het gemeene recht een integrale vergoeding vooropstelt. Dit wordt trouwens ook uitdrukkelijk bepaald in het nieuwe boek 6 BW.

BIBLIOGRAFIE

Wetgeving

Belgische wetgeving:

Wetboek van vennootschappen en verenigingen, *BS* 4 april 2019.

Wetboek van vennootschappen, *BS* 6 augustus 1999.

Wetsvoorstel houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.* Kamer 2023, nr. 3213/001.

Wet tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *BS* 4 april 2019.

(Oud) Burgerlijk Wetboek, *BS* 3 september 1807.

Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten, *BS* 22 augustus 1978.

Wet betreffende de verzekeringen, *BS* 30 april 2014.

Wet betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen, *BS* 8 december 1989.

Wetboek van Economisch Recht, *BS* 29 februari 2013.

Wet betreffende de verenigingen zonder winstoogmerk, de internationale verenigingen zonder winstoogmerk en de stichtingen, *BS* 19 augustus 2013.

Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.*, Kamer 2017-18, nr. 54.3119/001.

Wet betreffende de arbeidsovereenkomsten, *BS* 22 augustus 1978.

Wetsvoorstel houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.*, Kamer 2022-2023, nr. 3213/001.

Wetsvoorstel houdende boek 6 "Buitencontractuele aansprakelijkheid" van het Burgerlijk Wetboek, *Parl.St.*, Kamer 2023-2024, nr. 3213/012.

Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, *Parl.St.* Kamer 2018-2019, nr. 54-3119/019.

Wetsontwerp tot invoering van het Wetboek van vennootschappen en verenigingen en houdende diverse bepalingen, advies van de Raad van State, *Parl.St.* Kamer 2017-18, nr. 54-3119/002, 12-18.

Nederlandse wetgeving:

Burgerlijk Wetboek (NL), *Overheid.nl* *Wettenbank* 1 januari 1992, <https://wetten.overheid.nl/zoeken/zoekresultaat/rs/2,3,4/titel/burgerlijk%20wetboek/titelf/1/tekstf/1/d/01-02-2024/dx/0>.

Wetboek van Koophandel (NL), *Overheid.nl* *Wettenbank* 15 november 2019, <https://wetten.overheid.nl/BWBR0001838/2019-11-15>.

Rechtspraak

Belgische rechtspraak:

Cass. 07 december 1973, AR 19731207.2.
Cass. 15 februari 1974, AR 19740215.4.
Cass. 26 februari 1981, AR 6465.
Cass. 13 april 1988, AR 5839.
Cass. 23 mei 1997, AR C950053N.
Cass. 23 september 1997, AR P.96.0526.N.
Cass. 27 februari 2001, AR P990687N.
Cass. 6 november 2001, AR P000444N.
Cass. 13 januari 2005, AR C040131F.
Cass. 12 januari 2007, AR C050083N.
Cass. 20 februari 2009, C.07.0305.N.
Cass. 22 juni 2010, AR P.09.1912.N.
Cass. 4 oktober 2010, C.09.0475.N.
Cass. 23 april 2012, AR C.11.0478.N.
Cass. 26 september 2012, AR P.12.0377.F.
Cass. 20 november 2012, AR P.12.0499.N.
Cass. 10 december 2012, AR C.12.0270.N.
Cass. 3 mei 2013, AR C.12.0378.N.
Cass. 5 september 2013, AR. C.12.0445.N.
Cass. 6 december 2013, AR C.10.0204.F.
Cass. 28 mei 2014, AR P.13.1014.F.
Cass. 7 november 2014, AR C.13.0199.N.
Cass. 8 januari 2018, AR C.17.0075.F.
Cass. 9 oktober 2020, AR 20201009.1N.4.
Cass. 10 september 2021, AR C.20.0550.F.
Cass. 3 november 2022, AR C.21.0407.F.

Nederlandse rechtspraak:

HR (NL) 31 januari 1919, nr. 4842, ECLI:NL:HR:1919:AG1776.
HR (NL) 17 januari 1958, nr. 9150, ECLI:NL:HR:1958:AG2051.
HR (NL) 8 december 2006, nr. C05/256HR, ECLI:NL:HR:2006:AZ0758.
HR (NL) 28 januari 2022, nr. 21/01280, *rechtspraak.nl*, ECLI:NL:PHR:2022:72.

HR (NL) 31 maart 2023, nr. 22/01886, ECLI:NL:PHR:2023:378.

Rechtbank eerste aanleg Overijssel (NL), 24 september 2014, nr. C/08/146125 / HA ZA 13-666, *rechtspraak.nl*, ECLI:NL:RBOVE:2014:5598.

Rechtsleer

Boeken:

ATIYAH, P., *Accidents, Compensation and the Law*, Cambridge University Press, 2018, 494 p.

BOCKEN, H., *Het aansprakelijkheidsrecht als sanctie tegen de verstoring van het leefmilieu*, Brussel, Etablissements Emile Bruylant, 1979, 500 p.

BRAECKMANS, H. en HOUBEN, B., *Handboek vennootschapsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2012, 924 p.

CORNELIS, L., *Zaken*, Brussel, Bruylant, 1979, p. 646, nr. 93.

CORNELIS, L., *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen-Apeldoorn, Maklu uitgevers, 1989, 744 p.

DALCQ, R.O., "Conclusions. Sécurité, assurances et solidarité", in *Responsabilité et réparation des dommages*, Brussel, Larcier, 638 p.

DE BIE, E., *Statutaire vertegenwoordigingsregelingen in de BV, de CV en de NV en de notariële mandatendatabank*, Vlanot Jaarboek 2022, Brussel, Intersentia, 2023, 550 p.

DE DIER, S. en VANANVOYE, J., *Aansprakelijkheid van bestuurders in het WVV*, Jan Ronse Institute for Company & Financial Law, 2021, 40 p.

DELESIE, K. en GLIBERT, N., *Bestuurders wees op uw hoede, laat uw verzekeraar niet in het ongewisse, of hoe artikel 26 WLVO toepassing vindt op de bestuurdersaansprakelijkheidsverzekering*, Leuven, Intersentia, 463 p.

DE STIER, S. en VANANROYE, J., *Aansprakelijkheid van bestuurders in het WVV* (Directors' Liability in the BCAA), SSRN, 2021, 40 p.

FAURE, M. en PHILIPSEN, N.J., *An economic Analysis of Tort Law and Insurance*, 2019, 11 p.

FAURE, M., *A law and economics approach to environmental crime*, Rotterdam Institute of Law and Economics, 2017, 35 p.

FAGNART, J.L. o.c., *Les assurances de l'entreprise*, Brussel, Bruylant, 1988, 456 p.

FENET, P.A., *Recueil complet des travaux préparatoires du Code civil*, Osnabrück, Otto Zeller, 1968, 491 p.

GEENS, K. en VANANROYE, J., "Bestuursaansprakelijkheid in NV en BVBA" in K. GEENS (ed.), *Vennootschaps- en financieel recht*, Themis-cahiers, die Keure, 2002.

GOLDSCHMIDT, E., "Hoofdstuk II - De vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid" in *Aandeelhoudersaansprakelijkheid*, Bruxelles, Intersentia, 2018, (73) 73.

LINDEN, A. en FELDTHUSEN, B., *Canadian tort law*, LexisNexis Canada, 2006, 968 p.

RONSE, J., DE WILDE, L., CLAEYS, A. en MALLEMS, I., *Schade en schadeloosstelling*, Gent, Story-Scientia, 1984, 411 p.

RUTSAERT, J., *Le fondement de la responsabilité civile extracontractuelle*, Brussel, Bruylant, 1930, 322 p.

SCHOUPS, M. en BUSSCHER, S., *De buitencontractuele en foutloze aansprakelijkheid van de aannemer in Privaatrechtelijke aanneming van bouwzaken*, Brussel, Intersentia, 2016, 182 p.

SCHUT, G.H.A., *Onrechtmatige daad*, Zwolle, Tjeenk Willink, 1985, 206 p.

SOMERS, S., *Aansprakelijkheidsrecht en mensenrechten*, Brussel, Intersentia, 2016, 788 p.

TILLEMANS, B. en CLAEYS, I., (eds), *Buitencontractuele Aansprakelijkheid*, Brugge, die Keure, 2004, 361 p.

VANDEBOGAERDE, M., *Aansprakelijkheid van vennootschapsbestuurders*, Antwerpen, Intersentia, 2009, 210 p.

VAN GERVEN, W. en COVEMAKER, S., *Verbintenissenrecht*, Leuven, Acco, 2006, 719 p.

VANSWEEFELT, T. en WEYTS, B., *Handboek Buitencontractueel Aansprakelijkheidsrecht*, Brussel, Intersentia, 2009, 935 p.

VANQUICKENBORNE, M., *DE OORZAKELIJKHEID IN HET RECHT VAN DE BURGERLIJKE AANSPRAKELIJKHEID EEN METHODOLOGISCHE EN POSITIEF -RECHTELIJKE ANALYSE*, Brussel, 564 p.

VAN RYN, J., *Principes de droit commercial*, I, Brussel, Bruylant, 1954, 551 p.

VERHEYDEN, R., "Titel I - Wanneer is de aansprakelijkheidsvordering collectief dan wel individueel?" in *Collectieve en individuele schade*, Bruxelles, Intersentia, 2023, 452 p.

VINEY, G., *Introduction à la responsabilité, Traité de droit civil*, Parijs, L.G.D.J., 1995.

WEYTS, B., *De fout van het slachtoffer in het buitencontractueel aansprakelijkheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2003, 560 p.

WILMS, W., *Dagvaarding en verjaring (artikelen 2244 e.v. B.W.)*, Antwerpen – Apeldoorn, MAKLU Uitgevers, 1990, 113.

Tijdschriften:

Arbrb. Gent 11 mei 2023, AR 22/476/A, *R.A.B.G.* 2023, 1516-1529.

BOCKEN, H. en BOONE, I., "Causaliteit in het Belgische recht, preadvies voor de Vereniging voor de Vergelijkende Studie van het recht van België en Nederland", *TPR* 2002, 1625-1685.

Cass. 17 september 2020, *TBBR* 2020, afl. 2, (106-112) 111, nr. 14, noot T. VANSWEEFELT en B. WEYTS.

CLOTTENS, C., COOLS, S., DE DIER, S., GEENS, K., LE PAIGE, Y., VAN BAELEN, B., VAN EETVELDE, J. en WYCKAERT, M., "Overzicht van rechtspraak. Vennootschappen en verenigingen (2012-2019)", *TPR* 2022, 1660-1734.

DE GEYTER, S., "Bestuurdersaansprakelijkheid in het nieuwe Wetboek van Vennootschappen en Verenigingen", *TIBR* 2019/20, 1-14.

FAURE, M. en VAN DEN BERGH, R., "Efficiënties van het foutcriterium in het Belgisch aansprakelijkheidsrecht", *R.W.* 1987-1988, 1105-1136.

GILLAERTS, P., "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. Schade en Schadeloosstelling (2007-2021) – Schadeherstel. Wijzen van schadebegroting", *TPR* 2023, nr. 2-3, 555-662.

MEES, S. en BURKI, V., "De geconflieeerde bestuurder en het aanwezigheidsquorum in de collegiale raad van bestuur", *RPS-TRV* 2020/6, 699.

PHILIPPE, D.M., "La prévisibilité du dommage, élément constitutif de la faute" (noot onder Bergen 28 juni 1994), *JLMB* 1996, 124 p.

SIMOENS, D., "Hoofdlijnen in de evolutie van het aansprakelijkheidsrecht", *R.W.* 1980-81.

VANDENBERGHE, H., VAN QUICKENBORNE, M. en WYNANT, L., "Overzicht van rechtspraak uit onrechtmatige daad 1985-1993", *TPR* 1995, 1115-1534.

VANDENBERGHE, H., "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad (2000- 2008), Deel II. Foutvereiste – Algemene kenmerken", *TPR* 2010, II, 1772 e.v.

VANDENBERGHE, H., "De grondslag van de contractuele en extracontractuele aansprakelijkheid voor eigen daad", *TPR* 1984, 154 p.

VAN OEVELEN, A., VAN REGENMORTEL, A., SAMOY, I., GILLAERTS, P., VAN PUYVELDE, I., SCHOUTEDEN, M., "Overzicht van rechtspraak. Aansprakelijkheid uit onrechtmatige daad. Schade en schadeloosstelling (2007-2021)", *TPR* 2023, afl. 2-3, (742) 743.

X, "Kwijting van bestuurders en zaakvoerders", *RW* 1996, 1001-1040.

Verzamelwerken:

FRANCOIS, A. en HELLEMANS, F., "De definities, de basisbeginselen en de structuur van het nieuwe Wetboek van vennootschappen en verenigingen: een grondige BENOvatie" in WYCKAERT, M. en DE WULF, H. (eds.), *Het WVV doorgelicht*, Brussel, Intersentia, 2021, 607-624.

GOEDEME, B., LEDENT-DE SMET, COCKX, S., DE BUYZER, G., HECTORS, K. en SCHOUPS, M., "Buitencontractuele aansprakelijkheid" in *Bestendig handboek privaatrechtelijk bouwrecht*, Mechelen, Wolters Kluwer Belgium, 2023, 171-260.

PHILIPPE, D. en KARATAS, L., "Bestuurdersaansprakelijkheid in het licht van het WVV en het WER" in BENICHO, B., BOULARBAH, H., KARATAS, I., PHILIPPE, D., STEENOT, R., THIRION, N., VAN BAVEL, H., VAN GERVEN, Y., VRIELINK, J. en WERBROUCK, J. (eds.), *De nieuwe uitdagingen voor de onderneming / L'entreprise face à ses nouveaux défis*, Brussel, Intersentia, 2019, 81-119.

TUNC, A., "Introduction", in *Int.Enc.Comp.Law*, XI, Torts 1974, 93 p.

VANANROYE, J. en ROODHOOFT, O., "Aansprakelijkheid van uitvoeringsagenten in Wetsvoorstel Buitencontractuele Aansprakelijkheid" in *Gouvernance et responsabilité*, Bruxelles, Larcier-Intersentia, 2023, (1175) 1176.

VAN GERVEN, D., "[Regels gemeenschappelijk aan alle rechtspersonen] Organisatie en vertegenwoordiging" in VAN GERVEN, D., *Verenigingen, vennootschappen en stichtingen. Deel 1. Rechtspersoonlijkheid. Verenigingen, stichtingen & publiekrechtelijke rechtspersonen*, (178) 252.

Blogs:

BEVERS, G. en BOGAERTS, E., "Zal boek 6 BW (buitencontractuele aansprakelijkheid) de cap op bestuurdersaansprakelijkheid nieuw leven inblazen?", *Schoups* 2023 (blog), https://schoups.be/nl/news_items/zal-boek-6-bw-buitencontractuele-aansprakelijkheid-de-cap-op-bestuurdersaansprakelijkheid-nieuw-leven-inblazen.

Cabrillac, R., "Le Code civil des Français 21 mars 1804, République Française", *République Française* 2004 (blog), https://francearchives.gouv.fr/pages_histoire/40101.

DE DIER, S., "Bestuurdersaansprakelijkheid voor fouten uit het verleden: et alors?", *Corporate Finance Lab* 2021 (blog), <https://corporatefinancelab.org/2021/04/21/bestuurdersaansprakelijkheid-voor-fouten-uit-het-verleden-et-alors/>.

FOD Justitie, "Hervorming Burgerlijk Wetboek", *FOD Justitie* (blog), <https://justitie.belgium.be/nl/bwcc>.

HLN, "Pas op voor een premieverhoging: is het voordeliger zélf je schade te betalen na een auto-ongeval?", *HLN.be* 2023 (blog), <https://www.hln.be/mobiliteit/pas-op-voor-een-premieverhoging-is-het-voordeliger-zelf-je-schade-te-betalen-na-een-auto-ongeval~ae0ce1e0/>.

Huysman Verzekeringen, "BA uitbating: bescherm uw onderneming voor schade aan derden", *Huysman.be* 2023 (blog), <https://www.huysman.be/verzekeringen-kmo-en-zelfstandigen/burgerlijke-aansprakelijkheid-uitbating/>.

KBC, "Familiale verzekering", *kbc.be* (Blog), <https://www.kbc.be/particulieren/nl/verzekeren/gezin/je-familiale-verzekering.html>.

Minatchy, Y., "Le Code civil fête ses 200 ans", *DroitBelge* 2004 (blog), http://www.droitbelge.be/news_detail.asp?id=142.

VANANROYE, J., "Bestuursaansprakelijkheid: een overzicht", *Corporate Finance Lab* 2019 (blog), <https://corporatefinancelab.files.wordpress.com/2019/12/bestuursaansprakelijkheid.pdf>.

Vlaanderen.be, "Asbest", www.vlaanderen.be (Blog), *Asbest | Vlaanderen.be*.

